

T.C.
DİYARBAKIR VALİLİĞİ

MEDENİYETLER MİRASI DİYARBAKIR MİMARİSİ

Editör
Yrd. Doç. Dr. İrfan YILDIZ

Diyarbakır-2011

DİYARBAKIR'IN VAKIF MİMARİ ESERLERİ VE VAKIFLARI ÜZERİNE BAZI NOTLAR

Uzm. Ali Kılıcı / Vakıflar Genel Müdürlüğü

ÖZET

Diyarbakır'ın Vakıf Mimari Eserleri ve Vakıfları Üzerine Bazı Notlar. Müslümanlar tarafından 638 yılında fethedilen Diyarbakır bilhassa Selçuklu ve Osmanlılar devrinde kurulan vakıflar sayesinde imar edilmiş ve şehir yeni bir kimliğe bürünmüştür. Öyle ki şayet Sur içinde kalan eski Diyarbakır'ın tarihi dokusu bozulmasaydı binbir gece masallarından kalan bir şehir olacaktı. Başta yanındaki medreselerle birlikte Ulu Cami Külliyesi, Nebi cami Külliyesi, Kurşunlu Cami Külliyesi, Hüsrev Paşa Külliyesi ve Behram Paşa Camisi olmak üzere çok

sayıdaki cami, medrese, türbe, han, hamam, mescit ve çeşme gibi vakıf yapılar etrafında kümelenen çarşılar ve evler vakıfların şehir hayatında köşe taşlarının teşkil ediyordu. Aslında çok geniş çalışmalarla açığa çıkabilecek bu gerçeğin mimariyi etkileyen yönleri kısaca verilmeye çalışılacaktır. Daha çok günümüze gelmiş veya yakın zamanlara kadar varlığı bilinen mazbut veya mülhak vakıflara ait yapıların vakıfları hakkında kısa bilgiler verilecektir.

SOME NOTES ON THE ARCHITECTURAL WORKS OF THE FOUNDATION AND THE FOUNDATIONS OF DIYARBAKIR

ABSTRACT

Diyarbakır, having conquered by Muslims in 638, was built up thanks to the rich foundations founded especially in the periods of Seljukid and Otoman and thus the city attained a new identity. If the historical texture of old Diyarbakır within the periphery of old city wall had not been deteriorated markedly, it would be a city reminiscent of thousand nights tales today. Preeminently, together with the madrasahs nearby, Grand Mosque Complex, Nebi Mosque Complex, Kurşunlu Mosque Complex, Husrev Pasha Complex and Behram Pasha Mosque and with so many foundations properties such as mosques, madrasahs tombs, hans, hamams (Turkish baths),

covered Turkish bazaars, masjids and fountains clustered around the old bazaars and houses, constitute the milestones of foundations in city life. In this study, the relationship of foundation work, which can be brought to light only through broad studies, with its architect and the affecting points will be tried to give shortly. Besides, with this study, some short information as regards the properties belonging to the registered and annexed foundations reached to present day or of known identity until recently, will be given.

Keywords: Diyarbakır, foundation, tahrir, mosque.

GİRİŞ

Güneydoğu Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri olan Diyarbakır Önsaya'nın önemli yollarının kesiştiği bir yerde kurulmuştur. Tarih boyu pek çok devlet ve beyliğin hâkimiyetine giren şehir çoğunlukla bunlara da başkentlik yapmıştır. Diyarbakır, Müslüman Arapların ve Selçuklu Türklerinin Anadolu'da ele geçirdikleri ilk şehirlerden biridir. Müslümanlar tarafından 638 yılında fethedilen Diyarbakır bilhassa Selçukluların gelişi ile kurulan vakıflar sayesinde imar edilmiş ve şehir yeni bir kimliğe bürünmüştür. Osmanlılar döneminde Diyarbakır Beylerbeyliği'nin merkezi olması devletçe buraya verilen önemi gösterir. Eskiden beri "Amid, Kara Amid ve Diyarbakır" gibi çeşitli isimlerle anılan şehre Cumhuriyet döneminde Diyarbakır adı verilmiştir.

Günümüzde sur içinde kalan eski Diyarbakır'ın çarpık bir yapılaşma sonucu tarihi dokusunda müthiş bir bozulma ve tahribat meydana gelmiştir. Şayet Diyarbakır'ın sur içinde kalan bölümünün tarihi dokusu bozulmasaydı binbir gece masallarından kalan bir şehir olacaktı.

Çalışmada daha çok günümüze gelmiş veya yakın zamanlara kadar varlığı bilinen mazbut veya mülhak vakıflara ait yapıların vakıfları hakkında kısa bilgiler verilmeye çalışılmış-

tır¹. Aslında Diyarbakır'a vakıflarının bütünü ile ele alındığı genel bir veya birkaç çalışmanın yapılması faydalı olacaktır. Burada şehir tarihi hakkında bilgi verilmesine gerek duyulmamıştır (İlhan, 2000; Yılmazçelik, 1995; Bizirlik, 2002).

Vakıf eserlerin tanıtımı konusuna da girilmemeye çalışılmıştır². Bu çalışmadaki kaynakların esasını Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivindeki; vakfiye defterleri³, vakıfların yaptığı hizmetler için görevli tayini ve tedavül kayıtlarını ihtiva eden şahsiyet kaydı denen Esas Defterleri, alfabetik sıraya göre tutulan vakıf teşkilatlarının çeşitli işlemlerinin yazıldığı 532 Numaralı Hurufat Defterindeki Diyarbakır'a ait kayıtlar teşkil etmiştir (Foto: 40); (Ek:3 Metin - Çeviri).

Başbakanlık Devlet Arşivleri tarafından yayınlanan 998 Numaralı "Muhasebe-i Vilâyet-i Diyâr-ı Bekr ve 'Arab ve Zülkadiriyye Defteri"⁴ çalışmanın Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi dışındaki en önemli kaynağını teşkil etmiştir⁵. Ayrıca şehir ve vakıfları hakkında yapılmış muhtelif çalışmalardan da faydalanılmıştır (İlhan, Ankara 2000; Yılmazçelik, 1995; Bizirlik, 2002).

Vakıf eserlerin resimleri Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinden alınmıştır⁶.

1. Vakıf olarak yapılmış olmaları kesin olmakla birlikte haklarında belge bulunamayan Mardin kapıdaki Şeyh Muhammed Namazgâhı ve Dağ Kapısındaki burçtan çevrilen Mervanî Mescidi gibi bazı yapılar hakkında bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Bkz. (Parla, 2004, s.264, dipnot 915).

2. Beysanoğlu, 1998; Sözen, 1971; Tuncer, 1996; Sönmez, 1989; Gabriel, 1940. Parla, 2004, s. 247-283(Diyarbakır'daki Osmanlı öncesi devirlerde Arapça yazılmış bütün kitabelerin Türkçesi verilmiştir.)

3. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivindeki vakfiye defterleri dışında, Diyarbakır Vakıflar Bölge Müdürlüğündeki Diyarbakır -Mardin vakıflarına ait defter ve emlak dosyalarından faydalanılmıştır.

4. Anonim, 937/1530 tarihli ve 998 Numaralı Muhasebe-i Vilâyet-i Diyâr-ı Bekr ve 'Arab ve Zülkadiriyye Defteri, Ankara,1998. Türkçesi: İlhan, 1992, s. 45-113. Başbakanlık Devlet Arşivleri tarafından Defter-i Hakanî dizisinin IV. kitabı olarak yayınlanan defterde merkezi vakıfları kısmı bulunmadığından Diyarbakır vakıflarına ait bölüm 947/1540 tarihli, 200 numaralı mufassal tahrir defterinden alınarak kitabın başına eklenmiştir.

5. Bu defter, Diyarbakır'da bulunan vakıfların vakfiye hükümlerini vermesi yani vakıfların nereden ne kadar gelir elde edeceği, verdiği hizmetleri, hayır şartları, bunlar için harcanacak akçe olarak belirtilen para miktarı, vakıfların yıllık gelir ve giderinin topluca bildirilmesi bakımından çok önemlidir. Zira bu defterde vakfiye hükümleri kayıtlı olan Ulu Cami, Hüsrev Paşa Camii, Nebi Camii ve Sefa Camii gibi vakfiyeleri elimize geçmeyen pek çok vakıf hakkında en eski ve yeterli bilgiyi bulmak mümkündür. 8 İlhan, Ankara 2000; Yılmazçelik, 1995; Bizirlik, 2002.

6. Mümkün olduğunca tarihi siyah-beyaz resimler tercih edilmiş, renkli resimlerin çoğunluğu tarafımdan 1990 -1992 yıllarında çekilmiştir.

Eserleri Günümüze Gelmiş Olan Vakıflar

Camii Kebir (Ulu Cami) Vakfi

Ulu Cami manzumesi geniş bir avlunun etrafında sıralanmış muhtelif yapılardan oluşan bir topluluktur. Ulu Cami halen Anadolu'nun ayakta kalan ve kullanılan en eski camisidir (Tuncer, 1996,38), (Foto:1).

Büyük Selçuklu hükümdarı Melikşah, İnal ve Nisanoğlu-

dörtgen planlı, çatılı, Hanefiler kısmıdır. Bu yapı kitabesine göre; Selçuklu Sultanı Melikşah'ın emri ile 484 /1091 tarihinde Cehir oğlu Muhammed oğlu Ebu Mansur Muhammed'in valiliği döneminde Kadı Abdülvahid oğlu Ebu Nasr Muhammed'in eliyle Kudüslü Muhammed oğlu Ahmed'in

Foto: 1- Ulu Cami

ları, Anadolu Selçuklu hükümdarı Gıyaseddin Keyhüsrev, Artuklular, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan ve Osmanlı padişahlarından birçoğuna ait kitabeler caminin muhtelif yerlerinde görülmektedir. Caminin yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Diyarbakır'ın Müslümanlar tarafından fethinden sonra şehrin en büyük kilisesi olan Mar Toma Kilisesi'nin camiye çevrilmesi ile Ulu Cami kazanılmıştır. Yapının bu dönemde kubbelerle örtülü olduğu söylenir (Hüsrev, 1980, s.14). Evliya Çelebi'nin cami hakkında verdiği bilgiler de mevcut durumuna göre farklıdır (Evliya Çelebi, C.4, 1314. s.31). Bu dönemden sonra geçirdiği birçok onarım ve yenilemelerle yapı günümüze kadar değişikliklerle gelmiştir.

Ulu Cami Manzumesinin ana yapısı güneydeki enine dik-

vekâleti ile yaptırılmıştır (Sauvaget, 1940, s.311). Ulu Cami avlusunun kuzeyindeki Şafiler kısmı 935/1528-9 yılında Atak beylerinden Ahmet tarafından yaptırılmıştır (Foto:2). Güney cephesinde bunu anlatan sülüs hatla yazılmış, 25 m uzunluğunda bir inşa kitabesi vardır. Avlunun batısındaki maksure kısmı Abdurrahman Paşa Kitaplığı 511/1117, 518/1124, 550/1155 ve 1178/1764 tarihli kitabeleri vardır. Bu kitabelerde Ebu Mansur İlaldı, Nisanoğlu Ali ve Sarı Abdurrahman Paşanın isimleri yaptırın ve onaran kişiler olarak geçmektedir. Avludaki namazgâh 1266-1269 / 1850-1853 yıllarında yapılmıştır. Hala kullanılmakta olan Ulu Cami helâları Şafiler kısmının doğusundadır. 16. asırda yaptırılmıştır. 1266-1269 /1850-1853 yıllarında Hacı Şeyh Mehmed Said yaptırılmıştır. Avludaki şadırvan 19. asırda yapılmıştır. Halen sağlam du-

Foto: 2- Ulu Cami Şafile Kısım

rumdadır. Avlunun doğusunu kapatan iki katlı doğu kapısı ve Kütüphane 550/1155, 557/1162 tarihli yapıım kitabelerine göre İlaldı oğlu Mahmud zamanında Nisanoğlu Ebu Kasım Ali yaptırmış. 735/1334 tarihinde Melik Salih Şemseddin onartmıştır. 1253/1837 tarihinde de bir onarım daha yapılmıştır (VGMA.21.00.00.1 nolu dosya).

Cami harimi avlunun güney kenarında yer almaktadır. Avlunun doğu ve batı kesimlerinde revaklar vardır. Kuzeyde ise dar bir geçitle birbirinden ayrılmış Şafile Mescidi ve Mesudiye Medresesi bulunmaktadır.

Ulu Caminin vakıfları da çok sayıda olmalıdır. Ulu caminin esas vakfiyesi ele geçmemiş olmasına rağmen 1540 tarihli Tahrir Defteri, vakfın kuruluş tarihi ve kurucusu dışında vakıf hükümleri konusunda yeterli bilgileri vermektedir. Buradaki Ulu Camiye ait vakıf kaydına göre; vakfın çeşitli çarşılardaki 111 dükkân, 1 fırın, 2 ev, 4 malikâne, 2 zemin, Mirza Bey ve Mahmud Bey isimli hamamlardan toplam 84447 akçe yıllık geliri vardı. Vakfın görevlilere ödediği ücret akçe cinsinden idi. Hatip, imam, imam-ı sâni, 6 müezzin, 5 hânende, muar-rif, ser-mahfil, 10 hafız, 3 ferrâş, helâ ferraşı, mütevellî, katip cabi, mimar ve neccâr, saatçi, çerakçı, ögle, ikindi ve sabah namazında 3 kürsihân, ser-âbdârân, nazır ücretleri ile Ramazan için 2 adet mum, caminin hasırı ve Ramazanda minârenin aydınlatılması, cami ve hamamın su yolu bakım ve tamir bedelleri ödeniyordu. Ayrıca isimleri yazılı bazı kişilere vakıftan para veriliyordu (Anonim, 1998, s. 313; Bizirlik, 2002, s.14.).

Ulu Cami için hayır sahipleri tarafından tarih boyu sürekli onarımlar ve ilaveler yapılmasının yanı sıra çok sayıda ek

vakıflar kurulmuştur. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivindeki Ulu Cami için yapılan ek vakıflara ait kayıtlardan bazıları şunlardır.

a. Köprü yapan Cemaleddin Hoca Hüseyin'in kurduğu, gurre-i Muharrem 928 / Aralık 1521 tarihli vakfiyesinde vakfın pek çok akarının geliri kendi öz erkek çocuklarına, bunlar kalmazsa oğulları ve kızlarının çocukları ile Cami-i Kebir için harcanması istenmiştir (VGMA.1766 No'lu defter s.120).

b. Bu camiye ait 1131 /1718-19 tarihli "Amid'de Camii Kebir vakfi -Ayşe Hatun ve Maruf Vakıfları" başlıklı ek vakfiye vardır (VGMA.595 nolu defter, s. 66).

c. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde "Amid'de Camii Kebir vakfi" şeklinde şahsiyet kaydı olup bu vakıf Camide cüz okunması için ücret ödemektedir (VGMA 159 Esas defteri, 196-1913. sıralar).

d."Câmi-i Kebir evkâfi mülhakâtından Sinâniye vakfi" şeklindeki Hurufat kaydı olup bu vakıf Camide cüz okunması için ücret ödemektedir (VGMA. 532 nolu defter, s.17).

e."Mehmet kızı Atike Hatunun Câmi-i Kebir evkâfi mülhakâtından bab hâneyi yevmi 3 akçe ile cüzhân tayini için vakfettiği"ne ait bir kayıt vardır (VGMA. 532 nolu defter, s.17).

f Ulu Camide Hacı Abdurrahman Paşanın kurduğu bir de kütüphane vardı (Yılmazçelik, 1995, s.78). Ulu Camide bulunan kütüphane için "Diyarbakır'da Camii Kebir dâhilinde vaki merhum el hac Abdurrahman Paşa kütüphanesi ve medine-i Amid'de vâki müsakkafâtı vakfi " şeklinde bir vakfiye mevcuttur. Hacı Abdurrahman Paşa vakfına ait 1 Rebiu'l-âhir

1179 /17 Eylül 1765 tarihli diğer vakfiyede; Hasırlı mahallesinde ambarlı bir fırın, Yeni çarşıda şirikhanenin(susam hane) ¼ ü, Mardin kapısında bir pirinç dinginin yarısının geliri ile Cami-i Kebirde haftada dört gün muhaddis olan hocaya on akçe, ders sonunda aşırhan tayin edilen hafıza senede on kuruş verilmesini şart koşturmuştur. Gelirin fazlası Darendede olan vakfına eklenip mütevellisine teslim olacaktır (VGMA. 586 nolu defter, s. 100, 80. ve 89. sıralar).

h. El-hac Fazlı Çelebi bin Süleyman'ın 5 Şaban 1070/16 Nisan 1660 tarihli vakfiyesinde, vakfın gelir fazlası ile Ulu Cami Şafilere kısmında yakılmak üzere yettiği kadar kömür alınması şart koşulmuştur (VGMA.1760 nolu defter, s.334; Yüksel, 1998.s.)

Ulu camide çok sayıdaki kitabe bulunmaktadır. Kuzey duvarının avluya bakan batı tarafında 5-6. pencerelerin üstündeki beş satırlık kitabe vakfiye özetidir. Burada Diyarbakırlı Seyyid Şemseddin oğlu Seyyid İbrahim'in Uzunçarşıda bulunan dükkânlarını ve 12000 gümüş parayı sebil su dağıtımı için vakfettiği ve cami imamının müteveli olarak tayin edildiği yazılıdır (Beysanoğlu, 1998, s.286).

Cumhuriyet devrinde Ulu Cami Vakfı Vakıflar Genel Müdürlüğünde "Melikşah Vakfı" adı ile mazbut vakıflar arasına alınmıştır.

Vakıflar Umum Müdürlüğü İdare Meclisinin 11.3.1948

gün ve 190/180 sayılı kararında, mazbut vakıflar arasına alınan Ulu Caminin elde vakfiyesi olmadığı belirtilerek, vakfın yıllık gelirinin 9618 TL. olduğu, bunun da 4379 TL.sinin vakfın vergi, ısınma gibi masraflarına verildikten sonra kalan para ile ödenecek görevli ücretleri:

1. İmam.....:	720 TL. bugün verilen tahsis edilen	1080 TL.
2. İmam.....:	480 TL. bugün verilen tahsis edilen	720 TL.
1. müezzin.....:	480 TL. bugün verilen tahsis edilen	720 TL.
2. müezzin.....:	480 TL. bugün verilen tahsis edilen	720 TL.
3. müezzin.....:	360 TL. bugün verilen tahsis edilen	540 TL.
ferraş.....:	360 TL. bugün verilen tahsis edilen	540 TL.
vaiz.....:	240 TL. bugün verilen tahsis edilen	360 TL.
Toplam.....:	3120 TL.	Toplam: 4680 TL.

olarak kararlaştırılmıştır⁷.

Ulu Cami Vakıflar Genel Müdürlüğünce 1956-68, 1975-1977 ve 2005 yıllarında onarılmıştır.

Mesudiye Medresesi Vakfı

Ulu Caminin avlusunun kuzeyinde, Şafilere bölümünün devamında yer alan Mesudiye Medresesinin vakfiyesi bilinmemektedir. Mesudiye Medresesi Ulu Cami avlusuna bitişik olmasına rağmen müstakil bir vakıf olarak bu topluluktan ayrı bir yapıdır. Tahrir Defterinde Medresenin vakfiye hükümleri Ulu Cami Vakfından ayrıdır. Vakfa ait Bedesten, 159 dükkân, Sabun Hanı ve diğer akarlarından toplam olarak 42.540 akçe yıllık geliri vardı. Vakıftan ücret ödenen görevliler; müderris, muid, 12 talebe, ferraş, müteveli, katip, cabi, mimar, neccar ve nazır idi (Anonim, 1998, s. 313.).

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde Mesudiye Medresesine ait bir şahsiyet kaydı vardır (VGMA, 159 nolu esas defteri, 607 sıra). Hurufat Defterlerinde de muhtelif kayıtlar olup 7 Şaban 1220 ve 7 Şaban 1220 tarihli duâgûy tayini hakkında iki

kayıt bulunmaktadır (VGMA, 532 nolu defter, s.18).

Kitabesine göre medrese 595 /1198-9 tarihinde Artuklu Sultanı Kutbüddin Ebu'l-Muhammed Sökmen tarafından yaptırılmıştır. İki katlı, açık avlulu, kesme taşla yapılmış olan medrese (Foto:3) Osmanlı devri sonlarına kadar kullanılmıştır (Altun, 1978, s.123;Tuncer, 1996, 45).

Vakfın akarları arasındaki bedesten, Ulu Cami ile Hasan Paşa Hanı arasındaki meydana yer alıyordu. Bedesten 1894-1914 yıllarındaki yangında yıkılmıştır (Cezar, 1985, s.294).

"Mesudiye Medresesi Vakfı" şeklinde Vakıflar Genel Müdürlüğü mazbut hayrat listelerinde kayıtlı olan medrese Genel Müdürlükçe 1962, 1970 ve 1977 yıllarında onarılmıştır. Bir müddet sağlık tesisi olan medrese halen ilmi araştırmalar yapan bir derneğe tahsis edilmiştir.

7. Cami görevlilerinin ücretleri Devlete ödenmektedir. Bkz. (VGMA,532 Nolu Defter, s.17).

Foto: 3- Mesudiye Medresesi

Zinciriye (Ziyaiyye) Medresesi Vakfı

Ulu caminin güney batısında yer alan Medrese kitabesine göre İsa bin Dirhem isminde bir usta tarafından muhtemelen Mesudiye Medresesi ile birlikte 12. Yüzyılda Artuklular tarafından yaptırılmış olmalıdır(Foto:4). Kesme taşla, kagir olarak yapılan eser, tek katlı, açık avlulu medreseler tipindedir (Altun, 1978, s.123).

Medresenin vakfiyesi bilinmemektedir. Tahrir Defterinde ismi de geçmemektedir. Şimdiye kadar kimsenin bir ilgi kurmamış olmasına karşılık; Tahrir Defterindeki "Ziyaiyye Medresesi Vakfı"nın bu yapıya ait olduğunu düşünüyoruz (Anonim, 1998, s.315). Zira bu defterde Zinciriye Medresesi bulunmaması, son asırların vakıf kayıtlarda da Ziyaiyye Medresesi diye bir vakıf kaydı bulunmaması her ikisinin aynı yapı olduğunu göstermektedir.

Tahrir Defterindeki kayda göre Ziyaiyye Medresesi Vakfı-

nın,1 kervansaray arsası, 5 dükkan, 1 dükkan zemini, 1 bağ, 4 malikane hissesinden gelen 16626 akçe yıllık kira geliri olup bununla müderris, talebe, katip ve cabi (tahsildar) ile ferraş (temizlikçi) ücretleri ödenmektedir. Şayet artan para olursa bununla vakfın mal varlığının artırılması istenmektedir (Anonim, 1998, s.315).

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde Zinciriye Medresesine görevli tayini ile ilgili birisi 4 Recep 1219 / 9 Ekim 1804 tarihli kayıtlar vardır (VGMA.159 nolu esas defteri, 100 sıra; 532 nolu defter, s.18).

Vakıflar Genel Müdürlüğünce mazbut vakıflar listesine "Camii Kebir Vakfı" şeklinde kayıt edilen Zinciriye Medresesi 1975-1977 yıllarında onarılmıştır. Bir müddet Diyanet İşleri Başkanlığına tahsis edilen Medresenin halen onarımı sürmektedir.

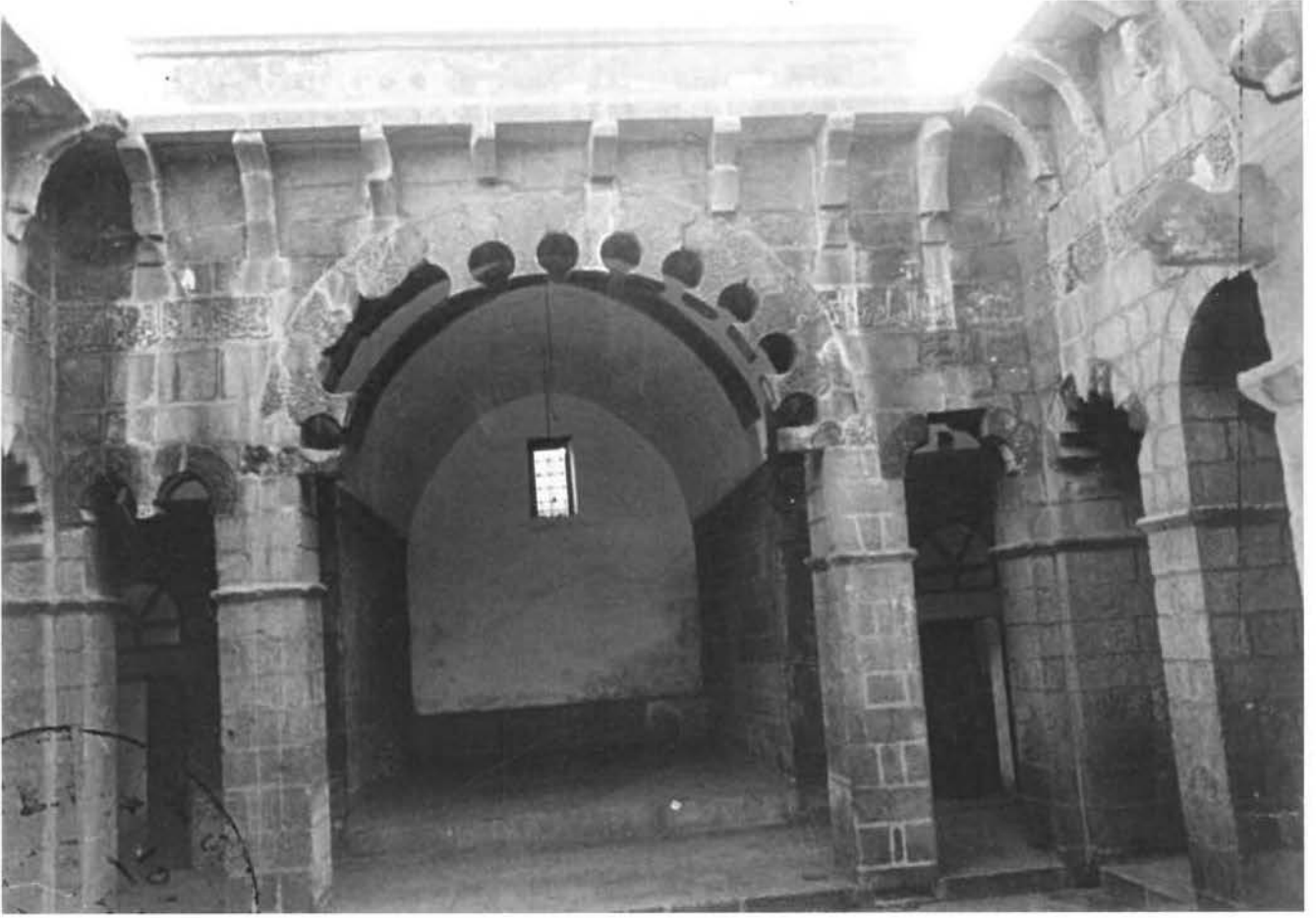

Foto: 4- Zirciriye Medresesi

Kale (Hazreti Süleyman-Nasiriye) Camii Vakfı

Kale Camii, Cevatpaşa Mahallesinde İç kale surlarına bitişik olarak, 555/1160 yılında Nisanoğlu Kemaleddin Ebu'l-Kasım Ali tarafından mimar Hibetullah Gürgani'ye yaptırılmıştır. Yanında bulunan türbede Diyarbakır'ın fethi sırasında şehit düşen, Halid bin Velid'in oğlu Süleyman ve 25 sahabenin kabirlerinin bulunması dolayısı ile tarih boyu halkın önem verdiği bir yer olmuştur (Foto:5). Türbeye 1658 yılında bugünkü şeklini kazandıran Silahtar Murtaza Paşanın yaptığı onarım dolayısı ile cami Murtaza Paşa Camii diye de bilinir (Tuncer, 1996, s.20).

Günümüze esas vakfiyesi ulaşmayan, caminin bazı ek vakıfları vardır (VGMA,159 nolu esas defteri, 1228.,sıra; 532

nolu defter, s.37de 6.5.1222/12 Temmuz 1807 tarihli vakfiye), Vakfiye hükümlerini Tahrir Defterinden öğreniyoruz. Cami, defterde "Vakf-ı Mescid-i Kal'a-i Nâsiri" şeklinde kayıtlı olup, vakfın mülkiyetindeki değirmen, dükkan ve araziden vakfın yıllık 2712 akçe geliri olduğu, bunun müteveli, muallim ücreti ve diğer hizmetler için harcandığı imam ve müezzinin ücretinin ise Kaleden verildiği kayıtlıdır (Anonim, 1998, s. 313).

Silahdar Murtaza Paşa Kale Camisine 9.7.1088 / 7 Ekim 1677 tarihinde ek vakıf yapmıştır (VGMA, 491 nolu defter, s.181, 2. sıra)⁸. Kale Camii "Sultan Süleyman Vakfı" şeklinde vakıf hayrat listelerinde kayıtlıdır. Vakıflar Genel Müdürlüğüne 1961, 1974-1977, 1985 ve 2003 yıllarında onarılmıştır.

8. Yazar Kale Camisi ve Murtaza Paşa camileri ayrı yapılar olarak tanıtmıştır. Bkz. (Yılmazçelik, 1995, s.54).

Foto: 5- Kale (Hz Süleyman) Camii

Hazreti Ömer Camii Vakfı

Caminin kitabesinden İnaloğulları zamanında, 1150-1151 yıllarında yapıldığı anlaşılmaktadır. Mardin Kapı'da şehir surlarındaki bazı mekânlar değerlendirilerek oluşturulan yapıya üç kapıdan girilmektedir (Tuncer, 1996, s.63), (Foto:6).

Caminin vakfiyesi bilinmemektedir. Kapısının üstünde yapım kitabesi yer alır⁹. Girişin solunda yere oturtulan vakfiye özeti bir kitabe olup bunu Diyarbakır'ın en eski vakıf belgesi olarak kabul edebiliriz. Son dönem kayıtlarında "Hazreti Ömer Camii" şeklinde isminin geçmesine karşılık camideki kitabelerden caminin asıl isminin Ömer Şeddad olduğunu, 1150/1 yılında yaptırıldığını öğreniyoruz. Kitabenin okunabilen kısımları: "Şeddad Mescidine imam ve müezzin olanların

tahsilatları için maruf ...şeş...şem .. oğlu Ömer oğlu Ahmet Hacı vakf etti. " şeklindedir (Yılmazçelik, 1995, s.57).

Vakıf tahririn yazıldığı tarihte muhtemelen faaliyette bulunmadığından deftere ismi hiç yazılmamış veya başka bir isimle kaydedilmiştir. Elimizde sadece camiye imam tayinine ait bir hurufat kaydı vardır (VGMA.531 nolu Defter, s.61).

Vakıflar Genel Müdürlüğü Diyarbakır Mazbut vakıflar listesinde "Hazreti Ömer Vakfı" şeklinde ismi kayıtlıdır. Ömer Şeddad Camii Vakıflar Genel Müdürlüğüne 1972, 1989 ve 2005 yılında yıllarında onarılmıştır.

9. Bu kitabeyi "Yüce vezir efendimiz, büyük yönetici, adil vali, İslamın yüceliği, devletin düzenleyicisi, hükümdarların güneşi, yüce Nisan oğlu (A)hmed(oğlu) Ebu...Ali el-Hasan tarafından 54.(?) senesinde yaptırılmıştır" şeklinde okumuştur. Bkz. (Beysanoğlu, 1998, s. 267; Parla, 2004, s.267 dipnot 953).

Foto: 6- Hz Ömer Camii

Lale Bey (Lala Kasım Bey) Camii Vakfı

15. yüzyılda Eğil beylerinden Kasım Bey'in yaptırdığı sanılmaktadır. Lalebey Mahallesindedir. Kare planlı kubbeli kâgır bir yapı olan caminin (Foto:7) son cemaat yerinin sağ tarafında minaresi, sol tarafında Lale Bey Türbesi bulunmaktadır.

Vakfiyesi bilinmeyen caminin kitabesi yoktur. Tahrir Defterinde vakfiye hükümleri vardır. Buna göre vakfın 4 dükkânından yıllık 2612 akçe geliri olduğu yazılmıştır. Vakıftan imam, müezzin, ferraş ve müteveliye ücret ödeniyordu (Anonim, 1998, s. 319).

Vakıflar Arşivinde vakfa ait bazı kayıtlara rastlıyoruz (VGMA, 531 nolu defter, s.43; 159 nolu esas defteri, 1737 sıra).

Vakıflar Genel Müdürlüğü mazbut vakıflar listesindeki cami 1975-1978 ve 2004 yıllarında onarılmıştır. Tespit edemediğimiz bir tarihte caminin kubbesi çökmüş, 1975-1978 onarımında kubbe yerine yapılmış olan çatı sökülerek kubbesi tekrar yapılmıştır (Tuncer, 1996, s.92).

Foto: 7- Lala Kasım Bey Camii

Nebi (Peygamber) Camii Vakfı

Gazi ve İnönü Caddelerinin kesiştiği köşede bulunan cami günümüze hayli değişikliklerle gelebilmiştir. Halen mevcut kubbeli yapı aslında eskiden Şafilere ait olan cami, onun güneyinde 18. yüzyılda yapılmış, Köprülü Abdullah Paşanın eşi Zübeyde ile kızı Leyla hanımların açık türbesi, eski helalar

ve hazire vardır. Caminin geniş bir alanı kaplayan, düz damlı Hanefiler kısmı Dünya Harbi sırasında asker barındırıldığı için harap olmuş (Foto:8), 1955 yılında Belediye tarafından yakınındaki Suakar Hamamı ile birlikte yol için yıkılmış, 1960 yılında avlu kapısının kenarındaki minaresi şafilere kısmının

Foto: 8- Nebi (Peygamber) Camii

yanına taşınmıştır (Tuncer, 1996, s.76). Caminin inşa kitabesi yoktur. Muhtelif kaynaklarda 15. yüzyılda yaptırıldığı kabul edilir ve minaresi kitabesine göre 936 /1530 da Kasab Hacı Hüseyin tarafından yaptırılmıştır (Beysanoğlu, 1963, s 126).

Nebi Camiinin vakfiyesi bilinmemektedir."Vakf-ı Camii Nebi aleyhisseâm" şeklinde Tahrir Defterinde kayıtlı olan caminin vakfiye hükümlerine göre 17 dükkan, 8 mahzen ve 9500 akçe paranın yıllık geliri 5901 akçe idi. Geliri hatip, imam, cüzhan, 3 nefer müezzin, ferraş, muarraf, çerağcı, baha-i revgan ve hasır için harcanıyordu. Ayrıca cami vakfından ayrı olarak, Tahrir defterinde Nebi Camii Vakfı hükümlerinden sonra yazılan, Hacı Hüseyin Kasab'ın kurduğu vakfın 9 dükkan ve 1 dinkten gelen yıllık: 4248 akçe geliri ile Cuma ve bayram gecelerinde halka yemek ikram ediliyordu (Anonim, 1998, s.322). Daha sonraki yıllarda iki vakfın birleşerek Nebi

Camii Vakfı diye anıldığı bazı arşiv kayıtlarından anlaşılmaktadır (VGMA. 532 nolu defter, s.16 / VGMA, 491/2 nolu defter, 20. sıra).

Diyarbakır valisi Köprülüzade Abdurrahman Paşa Nebi Camii avlusuna yaptırdığı darülkurra ve mektep için 25.5.1133/ 24 Mart 1721 tarihinde bir vakıf kurmuştur (VGMA. 583 nolu defter, s.224, 184.sıra; Yılmazçelik, 1995, s.78). Caminin kuzeyinde kendi adı ile anılan; batısında da Seyfeddin Amîdinin yaptırdığı medreseler vardı (Beysanoğlu, 1998. s.266; Yılmazçelik, 1995, s.83).

Mazbut vakıflar listesinde "Kasap Hacı Hüseyin Vakfı" şeklinde kayıtlı olan Nebi Camisi Vakıflar Genel Müdürlüğüne 1954, 1962, 1974-1975 yıllarında onarılmıştır. 2006 yılında onarılan eser ibadete açıktır.

Şeyh Matar (Kasım Padişah) Camii Vakfı

Savaş Mahallesinde bulunan Kasım Padişah Camii, halk arasında Şeyh Matar Camii diye anılır. Caminin minaresindeki kitabesinden 906 /1500-1 yılında Kasım Padişah zamanında Hacı Ömer oğlu Hacı Hüseyin'in emeği ile yapıldığı öğreniyoruz (Beysanoğlu, 1963, s.459).

Cami, bir avlu duvarı içinde yer alan, kare planlı, kubbeli, kagir bir yapıdır (Foto:9). Cami avlusunun dışında yol ortasında kalmış minaresi ile meşhur olmuştur. Minarenin kaidesi dört sütun üzerine oturan bir baldaken şeklinde olup kare planlı gövdesi de iki renkli kesme taşla yapılmıştır (Tuncer, 1996, s.103).

Şeyh Matar Camiinin vakfiyesi ele geçmemiştir. Tahrir Defterine göre vakfa ait 16,5 dükkan ve mahzenin kiraya verilmesinden elde edilen 5292 akçe yıllık gelir ile imam, Cuma günleri dışında nöbetleşe vazife yapan 3 müezzin, ferraş, hatip ve cüzhan ücretleri ile yağ, hasır ve murakıp bedeli ödeniyordu (Anonim, 1998, s.321).

Sonraki yüz yıllardaki arşiv kayıtlarında Kasım Padişah

Vakfı şeklinde ismi geçen vakıfta türbedarlık görevinin bulunması eskiden burada Şeyh Matar'ın türbesinin olduğunu göstermektedir (VGMA.535 nolu defter, s.49, 55).

Mülhak vakıflar listesinde "Şeyh Matar Kasım Padişah Vakfı" şeklinde kayıtlı olan vakfın elinde halen akar olarak 1 dükkan, 1 arsa, 1 ev ve 1 tarlası vardır.

Şeyh Matar Camii Vakıflar Genel Müdürlüğüne 1960 yılında onarılmıştır.

Foto: 9- Şeyh Matar (Kasım Padişah) Camii

Safa (Parlı) Camii Vakfı

Dikdörtgen planlı kubbeli bir yapı olan Safa Camii'nin (Tuncer, 1996, s.85) kitabesi minarede yer almaktadır (Foto:10). Muhtelif kaynaklarda Uzun Hasan tarafından 15. yüzyılda yaptırıldığı ve minaresindeki kitabeye göre de 938 / 1531-2 de Hacı Abdurrahman oğlu Hacı Hüseyin Ali İmadi tarafından onarıldığı yazılıdır (Beysanoğlu, 1998, s.448; Sözen 1971, s.48). Ancak Tahrirde geçen İmadi ismine göre minaredeki kitabenin caminin onarım değil yapım kitabesi olduğu anlaşılmaktadır.

Caminin güneyinde bulunan tek katlı, kagir yapı Muslihiddin Lari için yaptırılan Safa (İpariye) Medresesidir (Sözen, 1971, s.151).

Vakfiyesi bilinmeyen caminin ismi 1540 Tahririnde bilinen şekli ile geçmemekte, 1564 tarihli tahrirde "İparlı Camii vakfı" şeklindeki kayıta: 30.400 geliri, 26.016 gideri ve 4.383 bakisi bulunmaktadır (Bizirlik, 2002, s.24).

Yapısı günümüze ulaşan Abdülvehap Ağa Hamamı 19. yüzyılda bu vakfın akarları arasında görülmektedir (Diyarbakır 229 Nolu Şer'iye Sicili, s.61 den Yılmazçelik, 1995, s.55).

Bu vakfa ait 2 Zilkade 1219 / 2 Şubat 1805 tarihli "Câmi'is-Safâ nâm-ı diğer Ambarlı evkâfına nathân, tarîf-hân, ser-mahfil, müezzin, aşirhan ve ferrâş" tayinine ait bir Hurufat kaydı (VGMA, 532 nolu defter, s.18) ile bir şahsiyet kaydı vardır (VGMA, 159 nolu defter, 1806. sıra).

Sefa Camisi'nin güneyinde bulunan Parlı (Sefa) Medresesi

Foto: 10- Sefa (Parlı) Camii

aynı zamanda İbariye, Muslihiddun Lari Medresesi isimleriyle de tanınmaktadır. Kitabesi bulunmadığından yapım tarihi kesinlik kazanamamakla beraber 14. yüzyılın ilk yarısında yapıldığı sanılmaktadır. 2007 yılında onarımı yapılan medrese, kültürel amaçlı hizmet verecektir. İmadiye Medresesi denen medrese de bu yapı olmalıdır (Yılmazçelik, 1995, s.75).

Caminin doğu tarafındaki avluda sekizgen planlı türbesi bulunan Şeyh Abdülcelil'in kimliği bilinmemektedir.

Mazbut vakıflar listesinde "Sefa Camii Vakfı" şeklinde kayıtlı olan cami Vakıflar Genel Müdürlüğüne 1955, 1981, 1990 ve 2005 yıllarında onarılmıştır (VGMA, 21.01-5 nolu dosya).

Hüsrev Paşa Camii Ve Medresesi Vakfı

Cemalyılmaz mahallesinde Mardinkapı yakınlarında bulunan yapı, açık avlulu, 12 odalı medrese (Tuncer, 1996, s.118) sonradan ilave edilen minaresi ile günümüze kadar gelmiştir (Yılmazçelik, 1995, s.59, dipnot 350). Vezir Hüsrev Paşanın Diyarbakır valiliği sırasında 1527 yılında yaptırdığı medresenin dershanesi cami olarak kullanılmaktadır (Foto:11).

Hüsrev Paşanın vakfiyesi elimize geçmemiştir. Tahrir defterindeki vakıf hükümlerini bildiren kayıta vakfın verdiği hizmetler ve bunlar için harcanacak para miktarı belirtilmiştir. Yıllık 222.966 akçe geliri ile tahririn yazıldığı yılda Diyarbakır'ın en zengin vakfı Hüsrev Paşa Vakfıdır. Vakıf gelirleri, Kebir Han, Sağır Han, Gümrükhane, Mizanhane, bunların çevresindeki 71 dükkân, Kebir Hamam ve çevresindeki 18 dükkân ve ev, Bican Bey Hamamının 35 hissedenden 26 hissesi, Mahmud Bey Hamamı, Hacı Halil (Yeni) Hamamın üçte bir hissesi, Sakif Kalesi Hama-

mı (Hasankeyf'te), 3 değirmen, 2 bostan, 8 mahzen, 6 ev ve ar-saların yıllık kiralardan elde ediliyordu.

Vakfın çok sayıda görevlileri vardır. Bunlar; müderris, ..., 24 talebe, bevvab, nazır, mütevellî, katip, imam, 3 adet müez-zin, hatip, ..., hafız-ı kütüb, ser-mahfil, aşirhan, vakt-i asr-da görev yapacak kürsihan, 16 adet cüzhân, muallim, muallim halifesi, kayyım ve çerakçı, noktacı, ferrâş-ı âb-hâne-i medrese, ferraşiye-i âb-hâne-i câbi, mimar, şeyh, tabbah, şakird-i tabbah, habbaz, şakird-i habbaz, ayakçı ki kab kacak yumak, bevvab-ı me'kel, kilerî, anbarî, vekilharç, kışın damların karını kürüyüp ve diğer hizmetleri yapacak 10 adet ser-âbdârân ücret ödenen görevlilerdir (Anonim, 1998, s.310).

Bu vakfa ait kayıtlar vardır (VGMA.159 nolu esas defteri, 1104 sıra; 532 nolu defter, s.18).

Foto: 11- Hüseyin Paşa Camii

Foto: 12- Çardaklı Hamamı

Vakfa ait Hamam-ı Kebir Hamam günümüzde Deve Hamamı diye anılmaktadır. Özel mülkiyete aittir. Bu vakfa ait Çardaklı Hamam (Foto:12) da halen ayakta olup vakfiyede geçen diğer iki hamamdan hangisi olduğunu tespit edemedik (Yeşilbaş, 2007, s.47).

Vakfın ayaktaki en büyük yapısı Cemalîyılmaz Mahallesindeki Deliller Hanıdır. Kitabesine göre 1527 yılında yaptırılan Deliller Hanında 19. yüzyılda hacı adayları ve rehberleri toplandığından bu ismi almıştır (Yılmazçelik, 1995, s.91). Menzil Hanı diye de anılan. Deliller Hanı, iki katlı, açık bir avlu etrafında sıralanmış revaklı hücreler ve tek katlı ahır kısmından oluşmaktadır (Foto:13). Mardinkapı yanında, şehre gelen tüc-

carların kaldığı bir han olarak önem kazanmaktadır. Deliller Hanı halen turistik konaklama tesisidir.

Tahrir Defterinde akar olarak "Gümrükhane" isminin geçmesi Diyarbakır gümrüğünün 16. asırdan önce varlığını göstermektedir¹⁰. Aynı kayıta kira getiren "Mizanhane" şehir tartı işlerini yapan bir yer olmalıdır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü kütüklerinde Mazbut hayrat olarak kayıtlı olan Hüseyin Paşa Camii ve Medresesi, 1958, 1970, 1984 ve 2005 yıllarında; Mazbut akar listesindeki Deliller Hanı ise 1955-1964, 1984-1986 ve 2005 yıllarında onarılmıştır.

Foto: 13- Deliller Hanı

10. Diyarbakır gümrüğü konusunda, bkz. (Yılmazçelik, 1995, s.213).

Foto: 14- Kurşunlu (Mehmet Paşa) Camii

Mehmed Paşa (Kurşunlu-Fatih) Camii Vakfı

Özdemir Mahallesinde bulunan vakfın camisi Diyarbakır'ın ilk valisi Bıyıklı Mehmet Paşa tarafından 1516-1520 yılları arasında kubbeli ve kâgir olarak yaptırılmış (Tuncer, 1996, s.107), Diyarbakır'daki Osmanlı dönemi camilerinin ilki ve en önemlisidir (Foto:14).

Vakfiyesi ele geçmemiştir. Bu vakıf hakkında yeterli bilgi Tahrir Defterinde bulunur. Vakfın gelirleri, Kubad (Domad) Hamamı, İçkale yakınlarındaki Saray hamamı, dükkanları, Cemal hanı, Atik Han ile mahzen ve bahçe gibi gayrimenkullerden elde edilmektedir. Mehmet Paşanın oğulları tarafından vakıf edilen 125.649 akçe paranın gelirleriyle birlikte vakfın yıllık geliri 109.955 akçeyi buluyordu.

Vakfın görevlileri ve giderleri şöyle sıralanmıştır; mütevelî, hatip, imam, şeyh, cüzhan 15 kişi, vekilharç, kilerci, muarraf, rebacı, müezzin 3 kişi, tabbah, kâşesuy, ambarcı, nakib, ferraş 3 kişi, katip, mimar, cabi, kapıcı, devirhan 11 kişidir. Yağ ve hasır bedeli, müsellim ciheti, Vakfın imaretinde günlük yemek için et, pirinç, buğday ekmek, tuz, nohut ve sebze alınması için yıllık toplam 102.900 akçe ayrılmıştır (Anonim, 1998, s.311).

Sonradan yapılan Osman Paşa Türbesi için "Amid'de vaki Osman paşa namı diğer Özdemiroğlu vakfı" şeklinde bir vakıf

kaydı vardır (VGMA.159 nolu defter, sıra 864).

Caminin kuzeyinde bulunan sonradan yapılmış Şafilere kısmı bir minber konularak Latifiye Mescidi ismi ile bir ara ayrı bir cami olarak kullanılmıştır (VGMA.532 nolu defter, s.17). Bu yapı mazbut hayrat vakıf yapılar listesinde "Fatih Mehmet Paşa Vakfı" adına kayıtlıdır.

Bu yapının kuzeyinde 6 odalı Lâtifiye Medresesi Hacı İbrahim ve Ömer tarafından 1807 yılında yaptırılmıştır. Şafilere bölümünün kuzeyindeki halen külliye'nin helası olarak kullanılan yapı bu olmalıdır (VGMA.159 nolu esas defteri, 1200 sıra; Yılmazçelik, 1995, s.76).

Külliye'nin son zamanlara kadar ayakta kalan yakındaki hamamı ve tekkesi yıkılmıştır. Kubad Hamamının ne zaman yıkıldığı bilinmemektedir (Tuncer, 1996, s.118).

"Fatih Mehmet Paşa Vakfı" Diyarbakır vakıfları listesinde mazbut vakıf olarak kayıtlıdır. "Özdemiroğlu Osman Paşa Vakfı" da ayrı bir vakıf olarak mazbut vakıflar listesine kaydedilmiştir.

Kurşunlu Cami ve külliye'nin diğer yapıları Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1960, 1975-1976, 1981-1983 ve 2008 yıllarında onarılmıştır.

Mahmud İbn İsmail Çelebi Vakfı

Süleymannazif Mahallesi, Saitpaşa sokağında bulunan cami Aziz Mahmud Urmevi adına yaptırıldığından Aziziye Camii adı ile anılırken, zamanla harap olan cami Hacı Müştak isimli birisi tarafından yeniden yaptırıldığından halen onun ismi ile anılır (Foto:15). Mevcut cami enine dikdörtgen planlı, düz damlı, kagir bir yapıdır (Tuncer, 1996, s.175).

Bu vakfa ait Rebiu'l-evvel 1339/1920 tarihli mütevellilikle ilgili ilâmda Şark Nahiyesindeki Kabı köyünde bir arazi Diyarbakır'daki cami ve medrese için vakfedildiği kayıtlıdır (VGMA. 611 nolu defter, s.312). Vakfa yapılan bir görevli tayinine ait bir kayıt daha vardır (VGMA.159 nolu defter, 2662. sıra).

Caminin 18. yüzyılda bir de medresesi olduğuna dair kayıt vardır (Yılmazçelik, 1995, s.84).

Foto: 15- Aziziye (Hacı Müştak) Camii

Behram Paşa Camii Şerifi Vakfı

Kitabesine göre Behram Paşa tarafından 980 /1572 yılında yaptırılan cami Diyarbakır'daki en muhteşem Osmanlı eseridir. Ziya Gökalp Mahallesinde bulunan Mimar Sinan'ın yaptığı cami, kare planlı, kubbeli, kâgır bir yapıdır (Tuncer, 1996, s.144). İki sıra revaklı son cemaat yeri, süslemeleri ile Diyarbakır camileri arasında tek örnektir (Foto:16).

Vakfa ait hamam halen ayakta ve kullanılır durumdadır.

Behram Paşa Vakfı 976 /1571-72 tarihli. Vakfiyede gösterilen hamam ve birçok gayrimenkullerden elde edilen gelirlerle müteveli, katip, nazır, cabi, imam, 4 müezzin, şeyh, duaguy, 30 cüzhan, 2 ferraş ve 10 aşırhanın ücretleri öden-

mekte idi (VGMA.616 nolu defter, s.128).

Behram Paşa Camiine görevli tayinine ait muhtelif vakıf kayıtları vardır (VGMA.532 nolu defter, s. 17;195 nolu defter, 1094. sıra).

Caminin yanında 19.yüzyılda bir medrese vardı (Yılmazçelik, 1995, s.74).

Bu vakfın Vakıflar İdare Meclisinin 9.2.1945 gün ve 135/129 sayılı kararı ile gelir ve gider durumu Türk Lirası cinsinden belirlenmiştir. Üç yıllık gelir ortalamasının 3566 TL olduğu, bunun vergi, tamir, ısınma, aydınlanma ve ücret gibi masraflar için harcanması kararlaştırılmıştır.

Görevlilere vakfın ödeyeceği ücretler:

Vaiz	: günde 10 akçe--102. TL. bugün verilen	---100 TL. tahsis edilen
Hatip	: günde 6 akçe-- 82. TL. bugün verilen	--- 60 TL. tahsis edilen
İmam	: günde 25 akçe--180. TL. bugün verilen	---250 TL. tahsis edilen
1.Müezzin-		
kayyım	: günde 20 akçe--156. TL. bugün verilen---	200 TL. tahsis edilen
2.Müezzin-		
kayyım	: günde 15 akçe--120. TL. bugün verilen	---150 TL. tahsis edilen
Hela ferraşı	: günde 11 akçe--	---110 TL. tahsis edilen
Müteveli	: günde 10 akçe-- 48. TL. bugün verilen	---100 TL. tahsis edilen
10 nefer Aşırhan	: günde 10 akçe--	---100 TL. tahsis edilen
2 nefer Aşırhan	: günde 4 akçe--	--- 40 TL tahsis edilen
30 nefer cüzhan	: günde 60 akçe--	---600 TL. tahsis edilen

Toplam:1710 TL. ödenmesi kararlaştırılmıştır (VGMA.1757 nolu defter, s. 244)

Vakıflar Genel Müdürlüğü mazbut hayrat olarak kayıtlı olan Behram Paşa Camii 1974-1975, 1977, 1998 2005 yıllarında onarılmıştır.

Foto: 16- Behram Paşa Camii

Hacı Büzürük Mescidi Vakfı

Cevat Paşa Mahallesinde bulunan Hacı Büzrük Mescidi enine dikdörtgen planlı, düz damlı kagir bir yapıdır. Kuzeyinde küçük bir avlusu olan mescid ibadete açıktır (Tuncer, 1996, s.101).

Hangi tarihte ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir (VGMA,11/3 nolu dolap kutusu, 59 nolu dosya).

Vakfiyesi ve kitabesi olmayan camiyi Tahrir Defterindeki kayıtlara göre Hacı Yusuf Büzürg isminde birisi yaptırarak vakfetmiştir. Vakfın 4 dükkan ve 4 mahzenden yıllık 1656 akçe geliri vardı. Vakıftan imam, müezzin ve ferraş ücret alıyordu (Anonim, 1998, s.319).

Diyarbakır Mazbut vakıfları listesinde "Hacı Büzrük Vakfı" şeklinde kayıtlıdır. Cami Vakıflar Genel Müdürlüğünce 2005 yılında onarılmıştır.

Hoca Ahmed (Aynı Minare) Camii Vakfı

Kuzeyinde bir avlusu vardır. Cami güneyinde mihrap önü çıkıntısı olan, enine dikdörtgen planlı, kagir bir yapıdır (Tuncer, 1996, s.90), (Foto:17).

Tahrir Defterindeki vakfiye hükümlerine göre 3 dükkan ve arazilerden yıllık 4748 akçe geliri vardı. Bu para ile imam, müezzin, ferraş, ferraş-ı âb-hâne ve müteveli ücretleri ödeniyordu (Anonim, 1998, s.317). Kitabesi yoktur. Vakfiyesine göre 904 /1498-99 yılında. Şirazlı Hacı Ahmed tarafından yaptırıldığı söylenir (Beysanoğlu, 1998, s.449; Sözen, 1971, s.52).

Caminin yanında 19.yüzyılda bir medrese varmış (Yılmazçelik, 1995, s.74).

Foto: 17- Hoca Ahmet (Aynıminare) Camii

Şeyh Yusuf (Tabakhane) Camii Vakfı:

Şeyh Yusuf Camii yamuk planlı, düz damlı kâgir bir yapıdır (Foto:18). Kuzeyinde bir avlusu vardır (Tuncer, 1996, s. 73). Avlunun kuzey batı köşesinde kare planlı, piramidal külahlı Şeyh Yusuf Hemedani Türbesi yer alır.

Bu vakfı kuran Kavasoglu Hacı Ahmed'in 873 /1468 tarihli vakfiyesinde 3 dükkan ve 5 mahzenin gelirini Urfakapı'da Melikahmet Mahallesi'nde düz damlı, kâgir olarak yaptırdığı "Sakiye Mescidi" diye de bilinen Şeyh Yusuf Camii için vakfetmiştir. Vakfiyede "Kışın namaz kılmaya mahsus bir yeri de ihtiva eden, ortasında taş ve kerpiçten yapılmış bir mihrabı vardır. Cami iki sahaya ayrılmış olup taştan iki direk üzerindedir. Doğu ve batı duvarı arasına çift kemer köprü uzatılmıştır. Caminin kuzey tarafında yola bakan iki demir parmaklı pencere vardır. Tavanı mersin ağacından yapılmıştır. Güney tarafında açık bir alan olup yazın namaz kılmak için hazırlanmıştır. Bu sahaya doğu tarafındaki dar sokaktan girilir" şek-

linde tarif edilmiştir. Vakfın geliri ile caminin tamiri, tefrişi, aydınlatma, görevli ücretleri ve diğer ihtiyaç duyulan şeylere sarfı istenmiştir (VGMA.2113 nolu defter, s.312, 54. sıra). Sittulihve Hatun 1468 yılında söz konusu mescidin yakınındaki harap ve boş arazinin tamamının gelirini (VGMA.2113 nolu defter, s.315, 55. sıra); 5.5.878 / 28 Eylül 1473 tarihli vakfiye ile Seyyid Mehmed Yusuf bir ahır ve mahzeni bu camiye vakfetmişlerdir (VGMA.2113 nolu defter, s.316, 55. sıra). Kavasoglu Hacı Ahmed 1470 yılında yaptığı bir ek vakfiye mescidin yakınında bir dükkân ile bunun bitişiindeki mahzeni vakfa eklemiştir (VGMA.2113 nolu defter, s. 317, 57. sıra.¹¹ Vakfa ait bazı kayıtlar vardır (VGMA.532 nolu defter, s. 17; 195 nolu defter, 1094. sıra. VGMA 159 nolu defter, s. 268, 2525. sıra).

Cami Vakıflar Genel Müdürlüğü Mazbut vakıflar listesinde "Şeyh Yusuf Vakfı" şeklinde kayıtlı Cami 1974-1975 yıllarında onarılmıştır.

Foto: 18- Şeyh Yusuf Camii

11. "Âmid'de Hoca Ahmed Gavvas mescidinden almak üzere yevmi dört akçe ve Hoca İsmail Gavvas mescidinden almak üzere yevmi iki akçe ile cem'an altı akçe ile cibâyet cihetine mutasarrıf olan Mehmed bin Ebubekir fevt mahlûlünden Seyyid Mustafa bin Süleyman'a nâibi Şefikzâde Şerif Mehmed Sadullah arzıyla tevcih buyruldu. 19 R.âhîr 1223 /14 Haziran 1808" şeklindeki bir kayıt vardır. Bkz. (VGMA 532 nolu defter, s.20).

Kavası Sağır ve Kavası Kebir Vakıfları

Günümüzde mülhak vakıf olarak bir müteveli tarafından yönetilen ve gelirleri yarı yarıya müşterek olan bu iki vakfı beraberce ele aldık.

Kavası Sağır vakfının Camisi Savaş Mahallesi'nde düz damlı, kagir, küçük bir yapıdır (Tuncer, 1996, s.169). Kuzeyinde de küçük bir avlusu vardır (Foto:19).

Kavası Sağır vakfı Tahrir Defterinde "vakf-ı mescid-i Hoca İsmail nam-ı diğer Mescid-i Kavvâs" şeklinde kayıtlıdır. Vakfın mülkiyetindeki 11 dükkân ve 1 zeminden yıllık 3156 akçe geliri olup bu parayla imam, müezzin-ferraş, ve müteveli ücreti ödeniyor; yağ, mum ve hasır alınıyordu (Anonim, 1998, s.314).

Kavası Sağır vakfının günümüzde Kavası Kebir Vakfı ile ortak mülkiyetinde akar olarak 10 dükkânı vardır.

Tahrirden önce, 937 /1531-32 tarihinde kurulduğu halde bu defterde yer almayan Kavası Kebir Hoca el hac İsmail vakfiyesinde 4 dükkânından elde edilen gelirin dörtte biri vakfın gelirinin artırılması ve akarının tamirine, kalanı ile Palancılar Çarşısındaki mescidde cüz okuyan kişiye 1 dirhem verilmesi bundan artarsa haftada, ayda bir yemek pişirilerek herkese yedirilmesi istenmiştir (VGMA, 2157 nolu defter, s.130). Bu vakıf halen zürri bir vakıftır. Bazı araştırmacılar bu vakfın da bir mescidi olduğunu söylemektedirler (Beysanoğlu, 1963, s.141). Yeri bilinmeyen bu yapının varlığı şüphelidir.

Foto: 19- Kavası Sağır Camii

İbrahim Bey Zaviyesi ve Mescidi Vakfı

Akkoyunlulardan Bican oğlu İbrahim Beyin Dağkapısına yakın, sur dışında 16. yüzyıl başlarında yaptırdığı zaviyesi- nin 19 yüzyıla kadar ayakta olduğu çeşitli vakıf kayıtlarından anlaşılmaktadır. Günümüze kadar gelemeyen yapının yıkılış tarihi bilinmemektedir. İbrahim Bey Zaviyesinin mimari durumu hakkında bilgimiz yoktur. Tahrirde ismi geçen görevlilere göre bir mescid kısmı, yemek pişirmek için mutfak ve kilerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Vakfiyesi ele geçmeyen bu vakfın Tahrir defterinde vakfiye hükümleri mevcuttur. Zaviyenin gelirleri arasında İbrahim Bey Hamamı, Kadı Hamamı¹² ve Kettan Hanı önemli yer tutmaktadır. Bunlardan vakfın elde ettiği yıllık geliri 64359 akçe idi. İbrahim Bey Vakfından müteveli, şeyh, cabi, ferraş,

vekilharç, tabbah, nakib, zâviye mescidinin imamı, mescid müezzini, 4 nefer cüzhan, katip, çerakçı ile şehirdeki mescidin imamı, müezzini, çırakçı ve ferraşının ücretleri ödeniyordu. Zaviyede günlük yemek pişirilmesi için para ayrılmıştır. Vakfın binalarının tamiri için bir de mimar görevlendirilmiştir (Anonim, 1998, s.321).

İbrahim Beyin sur içinde yaptırdığı mescid günümüze gelmiştir. Enine dikdörtgen planlı, düz damlı, kagir bir yapıdır (Tuncer, 1996, s.100), (Foto:20). Bazı vakıf kayıtları vardır (VGMA 159 nolu defter, s.30, 276. sıra).

İbrahim Bey Camii Diyarbakır vakıfları listesinde mazbut hayrat olarak kayıtlıdır. Vakıflar Genel Müdürlüğünce 1975 ve 2005 yıllarında onarılmıştır.

12. Bu hamamın Safa Camii yanındaki Kadı Hamamı ile bir ilgisi yoktur. Bkz.(Yılmazçelik,1995,s.84).

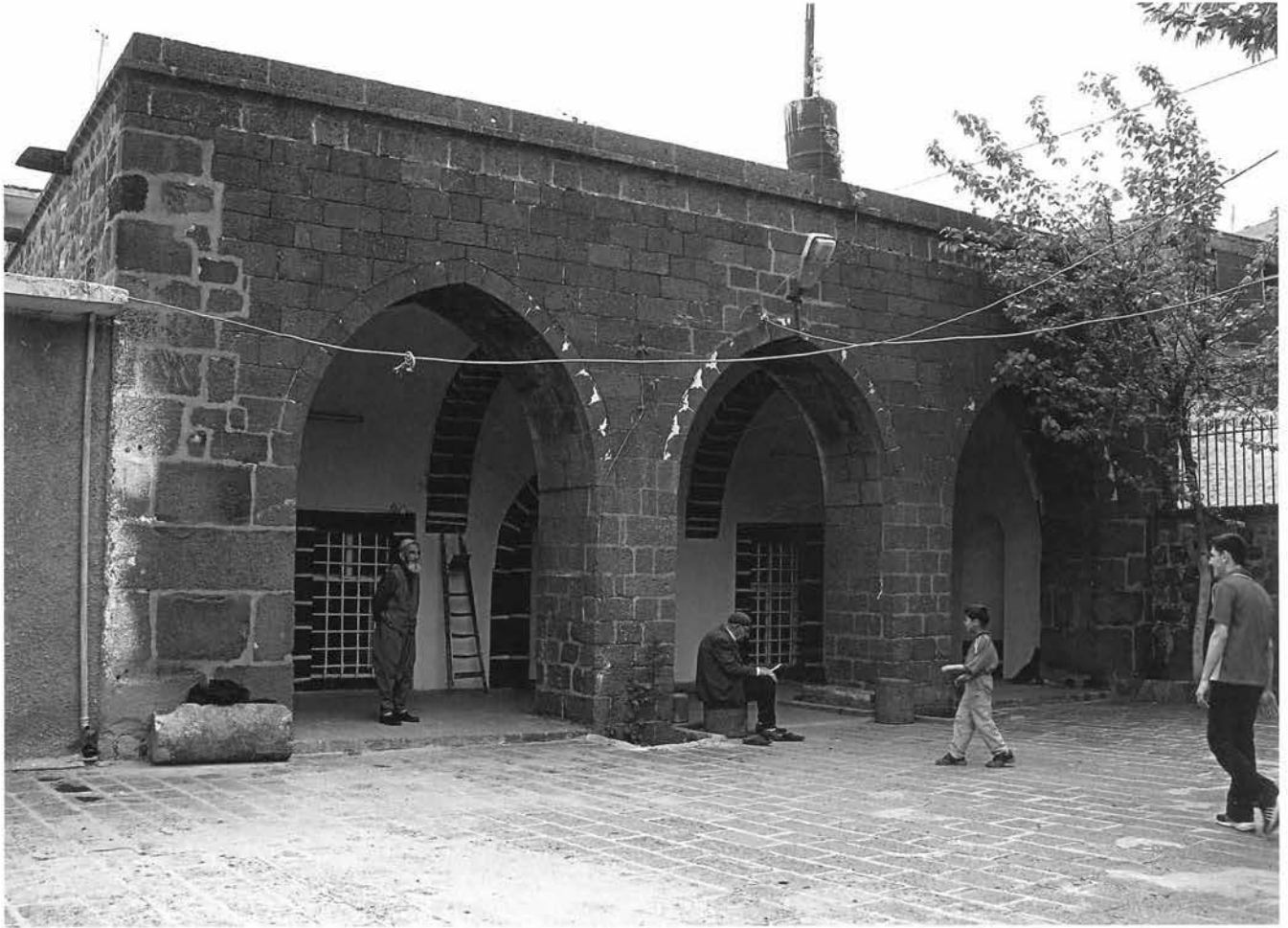

Foto: 20- İbrahim Bey Camii

Kara Cami (Siyah Mescid) ve Gülşenî Hacı Ali Halife Vakfı

Çeşitli araştırmacılar tarafından birlikte ele alındığı için birbirine karışan iki vakfı bir başlık altında ele aldık.

Urfa Kapısında bulunan Gülşeni Tekkesinden günümüze, sekizgen planlı, piramidal külahlı Sarı Saltuk Türbesi ile dik-dörtgen planlı, üstü tonoz örtülü halen mescit olarak kullanılan yan yana iki yapı kalmıştır (Tuncer, 1996, s.100), (Foto:21). Kara Cami 1926 yılında yol için yıkılmıştır.

Gülşeni Tekkesi denen yapının, Kara Caminin kalıntıları olduğu söylenir (Beysanoğlu, 1963, s.138). Ancak Gülşeni Hacı Ali Halife Vakfından daha önce vakfı kurulan, Osmanlı devrinde 20. yüzyıla kadar kullanıldığı bilinen Kara Caminin tekke ile aynı yapı olması mümkün değildir (VGMA.159 nolu defter, 2118 sıra). Buradaki karışıklığın sebebi, cami ile tekkenin birbirine yakın olmasıdır.

Kara Caminin vakfiyesi bilinmemektedir. Ancak "Vakfi Mescid-i Siyah" ismi ile Tahrir Defterinde vakfiye hükümleri bulunmaktadır. Buradaki kayda göre vakfa ait 5 dükkan, 12 mahzenden vakfın yıllık 1212 akçe geliri olup bu para ile imam müezzin, ferraş ve müteveli ücretleri ödeniyordu (Anonim, 1998, s.319).

Foto: 21- Kara Cami Kalıntısı ve Sarı Saltuk Türbesi

Gülşeni Hacı Ali Halife Vakfı ise 933 / 1527 tarihlidir (VGMA.605 nolu defter, s.99, 120. sıra).

"Gülşeni Hacı Ali Halife Vakfı" şeklinde mazbut vakıflar listesinde kayıtlı olan ve. "Sarı Saltuk Zaviyesi" şeklinde de isimlendirilen iki yapı Vakıflar Genel Müdürlüğüne 1975-1976 yıllarında onarılmıştır.

Sinoğlu Camii Vakfı

Kazancılar Çarşısı yanındaki camiye. İbn-i Sin Camii de denilir. Kitabesi olmayan caminin Şemsi Efendi tarafından yaptırıldığı yazılıdır (Evliya Çelebi, s.23). Fevkani bir yapı olan caminin altında dükkânları vardır.

Vakfiyesi ele geçmeyen vakfın 3 dükkân. 7 mahzen ve 1 değirmeninden yıllık 1608 akçe geliri olduğu, bunlarla caminin imam, hatip, müezzin ve ferraş ücretleri ödendiği Tahrir Defterinde kayıtlıdır (Anonim, 1998, s. 313). Vakfa ait çe-

şitli kayıtlar vardır (VGMA,159 nolu defter, s.164,1340. sıra; VGMA 491/2 nolu defter, s. 310, 16. sıra).

Yapı 1863 yılına kadar cami olarak kullanılırken daha sonra sıbyan mektebi olmuş, 1944 de Vakıflarca satılmıştır. Satın alanlar yapıyı tamir ettirerek tekrar cami haline getirmişlerdir (Beysanoğlu, 1998, s.586). Dikdörtgen planlı yapı, düz damlı, olup ibadete açıktır.

Kadı Camii Vakfı

Camisi Kadı İsmail tarafından 950 / 1543-44 yılında yaptırılan bu vakfa ait Kadı Hamamı vardır (Yılmazçelik,1995, s.84; Beysanoğlu, 1998, s.642). Caminin kuzeyinde iki renkli taşla yapılmış medrese kısmı, ortada avlusu ve güneyde enine dikdörtgen planlı, düz damlı, kagir harim mekanı yer almaktadır (Foto: 22).

Vakfa ait 1338 / 1919-20 tarihli bir kayıt vardır (VGMA:611

nolu defter, s.170).

Vakıflar Genel Müdürlüğünce 2005 yılında onarılan cami mazbut vakıflar listesinde "Kadı Camii Vakfı" şeklinde kayıtlıdır. İskenderpaşa Mahallesinde, özel mülkiyete geçen Kadı Hamamı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kamulaştırılmış ve 2007 yılında onarılmıştır (Foto:23). Kadı Hamamı mazbut akar olarak kayıtlıdır.

Foto: 22- Kadı Camisi

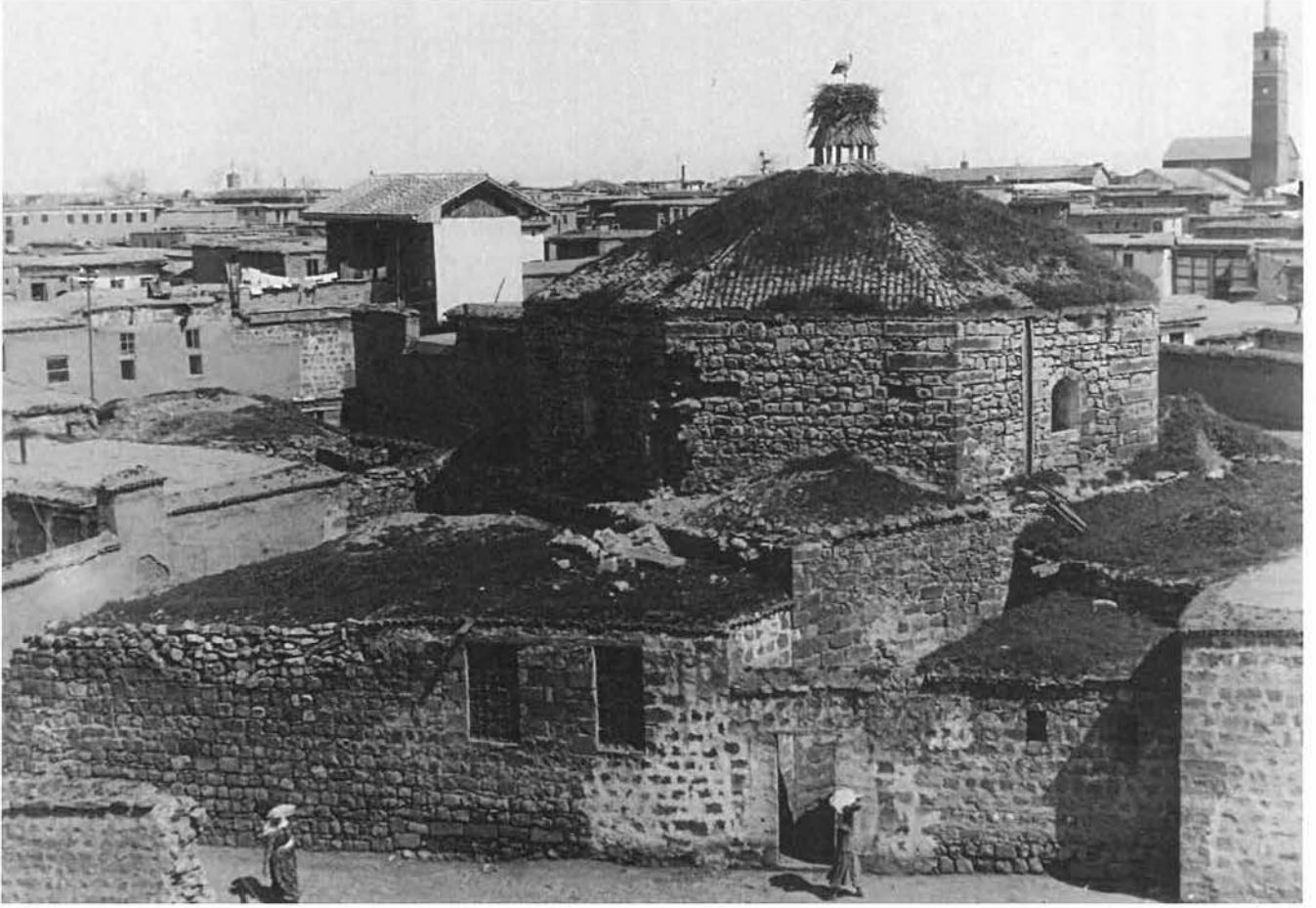

Foto: 23- Kadı Hamamı

Ali Paşa Vakfı

Alipaşa Mahallesindeki cami Hadım Ali Paşa tarafından 1534-1537 yıllarında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır (Tuncer, 1996, s.127). Kubbeli, kare planlı kagir bir yapıdır (Foto:24). Ayrıca vakfın açık avlulu medresesi (Foto:25), hamamı ile sonradan yapılan dikdörtgen planlı, düz damlı Şafilere kısmı vardır.

Ali Paşa'nın vakfiyesi bilinmemektedir Kitabesi yoktur. Bu vakfa ait bazı kayıtlar vardır (VGMA, 532 nolu defter,

s.16;VGMA 159 nolu defter, 886. sıra).

Mazbut Vakıflar listesinde "Ali Paşa Vakfı" şeklinde kayıtlı olan Ali Paşa Camii Vakıflar Genel Müdürlüğüne 1955, 1974, 1981 ve 2008 yıllarında onarılmıştır. Hamamı yakın zamanlarda yıkılmıştır. Bir müddet düşkünler yurdu olarak kullanılan medrese. 2006 yılında onarılmış, halen Kur'an Kursu olarak kullanılmaktadır (Tuncer, 1996, s.127).

Foto: 24- Ali Paşa Camii

Foto: 25- Ali Paşa Medresesi

İskender Paşa Camii Vakfı

İskender Paşa'nın Mimar Sinan'a 1554-1557 yıllarında yaptırdığı cami İskenderpaşa Mahallesi'ndedir (Tuncer, 1996, s.141). Kare planlı, kubbeli caminin (Foto:26) doğusunda kendisi için yaptırdığı bir türbe¹³, tuvalet ve şadırvan gibi müştemilatlar yer almaktadır.

Caminin vakfiyesi 27 R. Evvel 973 /22 Ekim 1565 tarihli'dir. Vakfiyede "Diyarbakır'da murabba şeklinde, yüksek kubbeli, minareli, kuzeyinde yedi kemer üzerinde dış cemaat yeri olan, kubbesi, kubbe etrafı ve cemaat yeri kireçlendikten sonra kurşunlanmış bir cami. Kuzey tarafında doğu ve batı rükünlerinde (köşelerinde) ilim ehli için iki hücre, kuzeyde boşlukta, kapının karşısında demir parmaklıklarla çevrili sekiz köşeli bir havuz, havuzun her bir kenarında abdest almaya mahsus ikişer kurna, batı tarafında bir tuvalet ve abdest almağa mahsus bir sofa daha vardır. Diyarbakır'da suyu ile beraber Yeni hamam, hamama bitişik 39 dükkân, Aynı yere yakın arsası ile beraber 7 odalı bir köşk, 1 bahçe, 3 konak, 3 mahzen, 1 arsa, 11 değirmen, 1 dink, Urfâda 1 değirmenin ½ hissesi ve bu değirmene bitişik sulak tarla ve bostanın yarısından elde edilen gelirle vakıf; müderris, talebe, vâiz, hatip, imam, müezzin, hafız, Kur'an okuyan (kâri), ferraş (temizlik görevlisi), kandilci gibi hizmetliler ve alacakları ücretler belirtilmiştir." Ayrıca çocuklarının da vakfın galle fazlasından istifadesi şart

koşulmuştur. Vakfın Diyarbakır dışında İstanbul, Ardanuç ve Ahlat'ta hayratları vardır (VGMA,581 nolu defter, s.170, 185. sıra).

Bu vakfa daha sonra İskender Paşa'nın eşi Hacı Meryem Hatun 987 / 1579-80 tarihli bir ek vakıf yapmıştır. Vakfiyede Diyarbakır ve muhtelif yerlerde 10 değirmen, 4 parça arazi vakfedilerek gelirini önce kendine, daruttefsir ve darulhadise ve İskender Paşa camiinde Kur'an okunmak vs. üzere vakfetmiştir. Tamir masraflarından sonra yiyecek ve tahsisatlar verilecekler: tefsir ve hadis müderrisleri, 8 talebe, muid, eşinin camisinin şeyhi, kendisinden sonraki müteveli, cabi, katibdir. Cuma gecesi fakirlere ekmek dağıtılması ve Kur'an okunması için tahsisat ayrılmıştır. Galle fazlası "erkeğe iki dişiye bir" kuralına göre nesil be nesil çocukları içindir (VGMA, 587 nolu defter, s.97).

Caminin kuzeyinde bulunan 1565 yılında yapılmış olan medrese, yıkılmıştır. Son zamanlara kadar gelen Yeni Hamam da yıkılarak yerine dükkân yapılmıştır.

İskenderpaşa Vakfı, İdare Meclisi'nin 24.4.1945 gün ve 354/344 sayılı denkleştirme kararına göre genel masraflar için toplam 14014.Tl ödenmesi belirlendikten sora kalan paradan vakfın Diyarbakır'daki camisinde görevlilere ödenecek ücretler:

Vaiz	: günde 20 dirhem..... bugün verilen	---120.00, Tl. tahsis edilen
İmam-hatip	: günde 51 dirhem..... bugün verilen	---300.00, Tl. tahsis edilen
1.Müezzin ve kayyım	:günde 38 dirhem172.80Tl.bugün verilen	---228.00,Tl. tahsis edilen
2.Müezzin ve kayyım	:günde 24 dirhem.....bugün verilen	---144.00.Tl. tahsis edilen
Hela ferraşı	: günde 13 dirhem..... bugün verilen	--- 78.00,Tl. tahsis edilen şeklinde belirlenmiştir.

"İskender Paşa Vakfı" mülhak bir vakıf olup, mütevellisin-ce idare edilmektedir.

İskender Paşa Camii Vakıflar Genel Müdürlüğüne 1959, 1971 yıllarında onarılmıştır. İskender Paşa vakfına ait köşk Vakıflar Genel Müdürlüğüne müze yapılmak üzere 2010 yılında onarılmıştır.

Foto: 26- İskender Paşa Camii

13. Paşanın mezarı İstanbul Kanlıca'daki camisindedir.

Melek (Melik) Ahmet Paşa Vakfı

Melik Ahmet Caddesinde, Lalebey Mahallesinde bulunan cami, kare planlı, kubbeli, fevkani, kagir bir yapıdır. Minaresi kuzeydeki avluda yer almaktadır(Foto:28) Cami Mimar Sinan'ın eseridir (Tuncer, 1996, s.158).

Vakfiyesi bilinmeyen bu vakfı kurmuş olan Melik Ahmet Paşa Diyarbakır'da 975/1567-8 yılında bir hamam (Foto:27), bir konak ve 999/1591 yılında camiye yaptırmıştır (Tuncer, 1996, s.100). Hamamı yanındaki dükkânlarla birlikte cami için vakfetmiştir. Hamam Vakıflarca şahıslara satılmıştır (Beysanoğlu, 1998, s.619-620).¹⁴

Paşanın yaptırdığı konak daha sonra vali Dilaver Paşa tarafından satın alınarak bir bölümü hana çevrilmiş ve yaptırdığı Dilaveriye Medresesine vakfedilmiştir (Beysanoğlu, 1998, s. 624).

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde vakfa ait muhtelif vakıf kayıtları vardır (VGMA. 532 nolu defter, s. 60; 530 nolu defter, s. 57; 159 nolu defter, 1024-1030 sıralar).

Mazbut Vakıflar listesinde "Melek Ahmet Vakfı" şeklinde kayıtlı olan cami Vakıflar Genel Müdürlüğüne 1952, 1974-1975, 1981 ve 2008 yıllarında onarılmıştır.

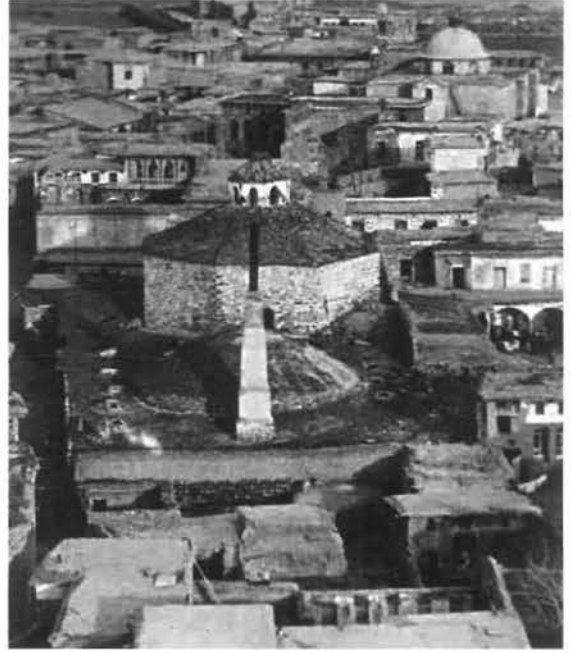

Foto: 27- Melik Ahmed Paşa Hamamı

Foto: 28- Melik Ahmed Paşa Camii

14. Hamamın kubbeli soyunmalığı kalmıştır.

Defterdar (Ragıbiye) Camii Vakfı

Süleymannazif Mahallesinde bulunan Defterdar Camii 1594 yılında Defterdar Ahmet Paşa tarafından yaptırılmıştır (Foto:29). İki yol arasında yer almış olan Caminin kuzeyinde avlusu vardır. Cami, dikdörtgen planlı, düz damlı, kagir bir yapıdır (Tuncer, 1996, s.165). Cami fevkani bir yapı olduğundan altından yol geçmektedir. Hacı Ragıb Efendi tarafından caminin bitişğine 1833-34 yılında bir medrese yaptırıldığı için Ragıbiye Camii diye de anılır (Beysanoğlu, 1998, s.722).

Caminin ilk yapılışına ait vakfiyesi bilinmemekte, buraya yapılan kütüphane ve medrese için düzenlenen 1249/ 1833-34 tarihli ek vakfiye ile daha sonraki yıllara ait muhtelif vakıf kayıtları vardır (VGMA:953 nolu defter, s. 57-54, 50. sıra).

Mazbut vakıf olarak” Defterdar Hacı Ahmet Efendi Vakfı” şeklinde kayıtlı olan, Ragıbiye Camii Vakıflar Genel Müdürlüğüne 1963, 1974, 1984 yıllarında onarılmıştır.

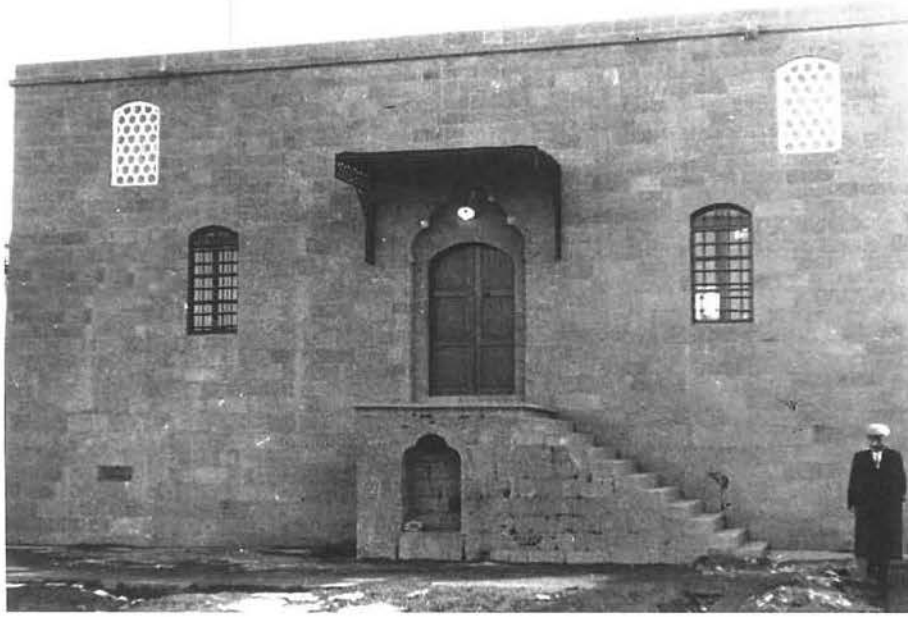

Foto: 29- Defterdar(Ragıbiye) Camii

Nasuh Paşa Vakfı

Nasuh Paşa'nın 1606-1611 yıllarında eşi Servinaz Hanım adına yaptırdığı cami Özdemir Mahallesinde, Kurşunlu Cami ile Kale Camii arasında yer alır (Foto:30). Cami kagir, küçük bir yapıdır (Tuncer, 1996, s.171). Avlusunun güney tarafında sekizgen planlı Zincirkıran Türbesi vardır. Çeşitli vakıf kayıtlarında ismi geçen Servinaz Hanım Medresesi'nin sadece bazı duvarları kalmıştır (Beysanoğlu, 1998, s.629). Burada bir de Hacı İsa bin Ali Medresesi varmış (Yılmazçelik, 1995, s.74).

Nasuh Paşa eşi Serviseha Hatun binti Abdullah'ın 30.9.1041/ 20 Nisan 1632 tarihli vakfiyesi vardır (VGMA:571 nolu defter, s.258, 87. sıra). Ancak arşivde bazı vakıf kayıtları bulunmaktadır (VGMA:530 nolu defter, s. 62-63; VGMA:159 nolu esas defteri, s.190, 1519.sıra).

Mazbut Vakıflar listesinde "Nasuh Paşa Vakfı " şeklinde

Foto: 30- Nasuh Paşa Camii

kayıtlı olan Nasuh Paşa Camii Vakıflar Genel Müdürlüğüne 1970, 1975 ve 2004 yıllarında onarılmıştır

Arapşeyh Camii Vakfı

Hasırlı mahallesindeki Cami enine dikdörtgen planlı, çok kubbeli, kagir bir yapıdır(Foto:31). Yapının banisi ve yapılış tarihi bilinmemektedir. Caminin avlu duvarına bitişik kitabeli bir çeşmesi vardır¹⁵.

Avlu kapısındaki kitabeye göre Kılbaş Mescidi 1650 yılında camiye çevrilmiştir. Yapı Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından camiye çevrildiğinden vakıf kayıtlarında "Mustafa Paşa Camii" diye anılmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde Arap Şeyh veya Mustafa Paşa Vakfiyesi şeklinde kayıtlı vakfiyeler yoktur. Esasen Diyarbakır'daki dosyasında da vakfiyesi bulunamadığından caminin ismine göre "Arapşeyh Vakfı" şeklinde kütüğe kaydedilmiştir¹⁶.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde 6 Temmuz 1323 / 30.8.1907 tarihli bir belgede Arapşeyh Mustafa Paşa Camii-

ne Mehmed Hüseyin'in imam olması ve 5.7.1323 / 8.9.1905 tarihli belgede Arapşeyh Vakfı tevliyetinin Behlül Efendiye verilmesi¹⁷ ve 23 Şaban 1217 / 19.12.1802 tarihli belge Mustafa Paşa Camiine müezzin tayini hakkındadır (VGMA, 532 Nolu Defter, s.16).

Cami avlusunda şadırvan olarak kullanılan baldaken yapının Arapşeyh diye bilinen Es-Seyyid Şeyh Hasan el-Kuseyri türbesi olduğu söylenirdi (Beysanoğlu, 1998, s.647). 2001 yılında yaptırdığımız sondaj'da burada herhangi bir mezar bulunamamıştır (Kılıcı, 2002, s.493-503).

Mazbut hayrat listelerinde "Arapşeyh Vakfı" şeklinde kayıtlı olan Cami Vakıflar Genel Müdürlüğünce 1978-1979 yıllarında onarılmıştır.

Foto: 31- Arap Şeyh (Mustafa Paşa) Camii

15. 24 Cemaziyevvel 1217 / 29.2.1802 tarihinde Adora Manas isimli zımmının suylucu olarak tayinine ait kayıt. Bkz.(VGMA, 532 Nolu Defter, s.16).

16. Diyarbakır Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi 01-2/67 nolu dosya.

17. VGMA, 11/3 nolu dolap kutusu, 112 nolu dosya.

Salos Mescidi Vakfı

Mescid, Cemalılımaz Mahallesi, Gazi caddesi üzerinde basit bir yapıdır (Foto:32). Cadde açılırken yapının batı tarafı kısmen yıkılmıştır.

Bu vakıf Halil bin Ömer bin Ebubekir el Amidi tarafından 10.1.962/ 17 Ağustos 1556 tarihinde kurulmuştur (VGMA, 608/1 nolu defter, s. 88, 80. sıra).

Mülhak bir vakıf olmakla birlikte şimdi emaneten idare edilmektedir. Halen vakfın 4 tarla, 2 dükkân, 2 kahvehaneden oluşan akarı vardır (VGMA, 612 nolu defter, s.14). Cami Vakıflar Genel Müdürlüğüne 2008 yılında onarılmıştır.

Foto: 32- Salos Mescidi

Paşa Camii Vakfı

Kastal mahallesindedir. Çalık Ali Paşa tarafından 1690 yılında yaptırılmıştır (Yılmazçelik 1995, s.57). Cami harap olmuştur (Beysanoğlu, 1998, s.643).

Molla Bahaddin (Kozlu) Mescidi Vakfı

Vakfiyesi bilinmeyen caminin kitabesi yoktur. Vakfa ait şahsiyet kaydı vardır (VGMA, 159 nolu defter, 833 sıra).

İzzetpaşa Caddesi üzerinde Kozlu sokaktadır. Bu nedenle halk arasında Kozlu Camii diye de bilinir (Sözen, 1971, s.139). İbadete açıktır.

Cağalzade (Çakal) Mescidi Vakfı

Foto: 33- Cağalzade(Çakal) Mescidi

Cağaloğlu mahallesindeki cami Cağalzade Sinan Paşa veya Mahmud Paşa tarafından 989/1581 de yaptırılmıştır. Halk Çakal Mescidi der (Beysanoğlu, 1998, s. 651). Evler arasına sıkışmış, küçük bir yapıdır (Foto:33). Onarım sırasında üstü betonarme bir damla örtülmüştür (VGMA,21.00.28 nolu dosya).

Vakfiyesi bilinmeyen bu vakfa ait bazı kayıtlar vardır (VGMA, 532 nolu defter, s.16).

Kaşık Budak (Budak Çavuş) Camii Vakfı

Halk tarafından eski şekline göre yeniden yapılmıştır (Foto:34). Kuzeyindeki avluda eski camiye ait mimari parçalar bulunur.

Yapılış tarihi bilinmeyen caminin ismi 6.1.1217/9 Mayıs 1802 tarihli vakıf kaydında "Budak Çavuş nâm-ı diğer Kaşık Budak"

câmi-i şeklinde geçmektedir. Vakıftan ücret ödenen görevlilerin isimleri; muallim-i sıbyân, halife-i mektep, cüz-hân, imam ve müezzin, ferrâş, çerağdâr, müteveli, katib ve nazır idi (VGMA,532 nolu defter, s.16). Cami halen ibadete açıktır.

Foto: 34- Kaşıkbudak Camii

Hasan Paşa Vakfı

Sokullu Mehmed Paşanın oğlu Hasan Paşa Diyarbakır valiliği sırasında Ulu Caminin yakınına Hasanpaşa Hanı (Foto:35), Kuyumcular Çarşısı ve Ketenciler Çarşısını 982/1574-75 yılında yaptırmıştır (Beysanoğlu, 1998, s. 695). İki katlı, üç kapılı, renkli kesme taşla yapılmış hanın doğunda arasta şimdi de çarşı olarak kullanılmaktadır.

Hasan Paşanın kurduğu vakfın vakfiyesi ele geçmemiştir. Hurufat Defterinde 3 Zilhicce 1218 / 15 Mart 1804 tarihli bir kayıta " Hasan Paşa Kubbesinde cüzhanlık" görevi bulunmaktadır (VGMA,532, nolu defter, s.16-17).

Hasanpaşa Hanının Şehit Mehmed Paşa Vakfından olduğuna ve yarı hâsılâtının Ragıbiye Medresesine ait olduğu da yazılmıştır (Yılmazçelik 1995, s.90). Hasan Paşa Hanının 1841 yılındaki aylık kirası 400 kuruş olduğu tespit edilmiştir (Yılmazçelik, 1995, s.333) .

Hasan Paşa Hanının bazı kısımları Hasanpaşa Vakfı dışında çeşitli vakıflara (VGMA, 21.00.097 nolu dosya) bazı kısımları şahıslara ve bazı kısımları da hazineye geçmişken, tamamının mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğünde toplanmıştır. Onarımı tamamlanan han, çeşitli esnaflarca kullanılmaktadır.

Foto: 35- Hasan Paşa Hanı

İbrahim Paşa Vakfı

Şeyhzade Seyyid İbrahim Paşa 1225 / 1810 tarihli vakfiyesinde Salos Mahallesinde iki katlı 81 odalı, Hamravat Suyu ile beslenen havuz ve helâları olan Çifte Hanın (Eski Borsa Hanı) (Foto:36) % 40 hissesi; bu hanın yanındaki 15 odalı, 2 ahırlı, avlulu Tütün Han, Salos'ta han, Urfa kapısında bir hamamın yarım hissesi, 15 dükkân, 2 fırın, 2 değirmen, 2 dink, 6 ev, 2 köşk, 1 konak ve tarla, malikâne, harabe, oturma yeri diye nitelenen birçok gayrimenkulün gelirlerini öncelikle tamir için, sonra borçları için, çocuklarına, kölelerin ihtiyaçlarına, Mekke ve Medine fakirlerine vakfetmiştir (VGMA.582

nolu defter, s.479, 360. sıra).

Özdemir Mahallesinde Kurşunlu Cami yakınındaki içinde birçok odaları vs. müştemilatı bulunan vakfa ait Şeyhzadeler Konağı (köşk) harabe halinde günümüze kadar gelmiştir (Tuncer, 1996, s.183).

Vakıflar Genel Müdürlüğü Mazbut akar listelerinde “es-Seyyid İbrahim Paşa Vakfı” şeklinde kayıtlı olan Vakfın mülkiyetinde Eski Borsa Hanı ve Berdebil Köşkü (Foto:37) bulunmaktadır.

Foto: 36- Çifte (Eskiborsa) Hanı

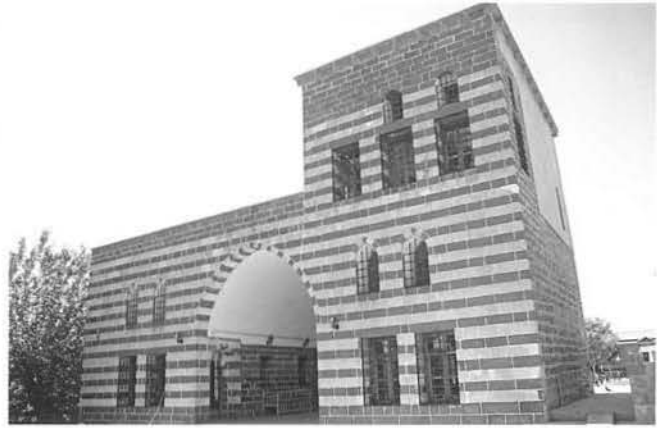

Foto: 37- Erdebil Köşkü

Cimşit Bey Vakfı

Cevatpaşa Mahallesinde metruk halde bulunan Cimşit Bey Hamamı mazbut akar listesinde Cimşit Bey Vakfı adına kayıtlıdır (VGMA 159 Nolu defter, 2989. sıra). Vakfiyesi günümüze gelmeyen bu vakfa ait bir kayda göre vakfın evlâtlarına intifa hakkı tahsis edilmiştir (VGMA 159 nolu defter, 2982. sıra).

Kurt İsmail Paşa Camii Vakfı

İsmail Hakkı Paşa tarafından 19.1.1280 /19 Mart 1863 tarihli vakfın camisi ve çeşmesi vardır (VGMA.587/1 nolu defter, s.1). Sur dışındaki cami, sekizgen planlı, kagir, bağdadi kubbeli bir yapıdır (Tuncer, 1996, s.180).

Hanilioğlu Vakfı

Hanili Oğlu Vakfı diye bilinen “Seyyid Hanilioğlu Mahmud Çelebi Bin Mehmed Efendi ve Rüfekası(kız kardeşi) Atike Hatun Binti Mehmed Efendi Vakfı” zürri bir vakıftır. Vakfın kurucuları Dabanoğlu Mahallesi Eski Yoğurt Pazarında bulunan Sülüklü, Demirciler ve Kazancılar gibi isimlerle anılan han ve yanındaki dükkanları gelirleri evlatlara verilmek üzere

1103/1683 yılında vakfetmişlerdir (Cebe, 2002). Günümüzde mütevellî eliyle yönetilen vakfın tek katlı ve bodrumlu hanının aslında üst katı da olduğunu vakfiyedeki “fevkani ve tahtani 64 bab odalar ve tahtları ahur ve avluyu müştemil han” şeklindeki ifadeden anlıyoruz (VGMA 615 Nolu defter, 93 sayfa, 56. sıra).

YENİLENMİŞ BAZI VAKIF ESERLER

Hanzade Camii Vakfı

Hanzade mahallesindedir. Vakıflarca satılmış. Satın alanlar onararak ibadete açmışlardır. Günümüzde betonarme bir yapı olan caminin tarihi çeşmesi ayaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde "Hanzade Hatun Mescidi şerifi vakfı"

şeklinde şahsiyet kaydı vardır (VGMA 159 nolu defter, s. 884, 885.sıra; VGMA 11/3 nolu kutu, 58 nolu dosya).

Hasırlı Mescidi Vakfı

Vakfiyesi bilinmeyen caminin vakfına ait bazı vakıf kayıtları bulunmaktadır (VGMA.532 nolu defter, s.19).

Hasırlı Mahallesinde bulunan mescid 1964 yılında eski yapının bazı malzemeleri de kullanılarak betonarme olarak

yeniden yapılmıştır. Halen ibadete açık durumdadır. Mazbut vakıflar listesinde "Hasırlı Mescidi Vakfı" şeklinde kayıtlıdır.

Tacüddin Mescidi Vakfı

Tacüddin Mescidi şahıslara satılmış. Satın alanlar yapıyı eski kalıntılardan faydalanarak yeniden yaptıktan sonra tekrar ibadete açmışlardır (Tuncer, 1996, s.99).

Vakfiyesi bilinmemekle birlikte, Tahrir Defterinde bu vakfa ait yeterli hükümler bulunmaktadır. Buna göre vakfın

Evselde 17 zemin, 5 dükkân, 1 mahzeninden yılda 2574 akçe geliri olup bu para ile müteveli, imam, müezzin ve ferraş ücretleri ödeniyordu (Anonim, 1998, s.315). Arşivde görevli tayinine ait bir belge vardır (VGMA 159 nolu defter, s. 292, 2718.sıra).

YIKILAN VAKIF ESERLER

Şeyh Sa'sa Mescidi Vakfı

Yörenin ilk İslam valisi Sultan Sasa'nın türbesi Gazi Caddesi'nde Ulu Cami ve eski belediye binası yanında iken yıktırılıp yeri park yapılmıştır (Bizbirlik, 2002, s.137; Parla, 2004, s. 279).

Tahrirdeki vakfiye hükümlerine göre vakfa ait malikâne, peynir mağarası, harab kervânsarayına yapılan 10 dükkân, 3'ü mescide bitişik 11 dükkân, Evselde zeminden gelen toplam 5212 akçe gelire imam, müezzin müteveli, ferraş, katip ve

cabi ücretleri ödeniyor, artanı rakabesine ve yağına ve hasırına sarf edilmesi istenmektedir (Anonim, 1998, s.320). Arşivde görevli tayinine ait bir belge vardır (VGMA 159 nolu defter, s. 184, 1340.sıra).

Mescidin arsasında iş merkezi yapılmak üzere kazı çalışması yapılmış, yıkılan mescidin kalıntıları ortaya çıkınca Vakıflar, ihaleyi iptal edip Sahabe makamının korunmasına karar vermiştir (23 Şubat 2010 tarihli Zaman Gazetesi).

İmam Ukayl Mescidi Vakfı

Ukaylı mescidi diye de anılırdı. Demirciler Çarşısında idi. Tahrirde “Vakf-ı Mescid-i Ukaylı” şeklinde kayıtlı olan bu vakfın 8 dükkânı ve 1 malikanenin 1/4 hissesinden yıllık 2414 akçe geliri olup bu para ile imam, müezzin, ferraş, cüzhan müteveli ve katip ücretleri ödeniyordu (Anonim, 1998,

s.322). Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde vakfiyesi ve görevli tayinine ait bir kayıt vardır (VGMA, 1760 nolu defter, s.309; 159 nolu defter, 2187. sıra). Mescid vakıflarca satılarak tasfiye edilmiştir (Beysanoğlu, 1998, s.587).

Derviş Hüseyin Mescidi Vakfı

Tahrirde de aynı isimle anılan vakfın 5 dükkân ve 4 mahzeninden yıllık 1272 akçe geliri vardı. Bununla imam ve ferraş ücreti ödeniyordu (Anonim, 1998, s.317).

Ulu Cami ile Nebi Camii arasındaki Derviş Hüseyin Mescidi (VGMA, 532 nolu defter, s.16) Vakıflarca satılmış, ev haline getirilmiştir (Beysanoğlu, 1998, s.587).

Muallak Camii Vakfı

Tahrirde “Vakfı Mescidi Muallak-ı Kebir” şeklinde kayıtlıdır (Anonim, 1998, s.315).

Yıkılan camiden günümüze bir kalıntı ulaşmamıştır. Evliya Çelebi bilhassa caminin minaresi hakkında bilgiler vermiştir. Dört köşeli minarenin birisi ortada 5 ayak tarafından ta-

şındığı yazılmıştır (Yılmazçelik 1995, s.90, dip not 387). Buna göre minaresi Şeyh Matar Camiininkinin benzeri olmalıdır. Camiye ait bir vakıf kaydı vardır (VGMA 159 nolu defter, s. 366, 3309. sıra).

Hacı Osman Mescidi Vakfı

Hacı Osman Hacı Osman Mahallesinde idi. Vakıflarca satıldı. Ev haline getirildi (VGMA 159 nolu defter, s. 118, 976. sıra; Beysanoğlu, 1998, s. 587).

Hacı Hızır Şah Mescidi Vakfı

Behrampaşa Camii civarında idi. Bir süre sıbyan mektebi olarak kullanılan yapı Vakıflar tarafından satıldı. Ev haline getirildi (Beysanoğlu, 1998, s. 587).

Seyyid Caferi Mescidi Vakfı

Seyyid Caferi Mescidi, “Yiğit Ahmed Mescidi” diye de anılırdı. Hacı Ahmed Yekta tarafından yaptırılmıştı. Tahrir defterine göre vakfa ait 23 mahzen ve 2 dükkandan yıllık 4000 akçe geliri olup; imam, müezzin, müteveli, aşırhan ve ferraş ücret-

leri ödeniyordu (Anonim, 1998, s.318; Kankal, 2004, s.614).

Zamanla harap olan mescid Vakıflar tarafından satılmıştır (Beysanoğlu, 1998, s.587).

Köprü Yapan Mescidi Vakfı

Köprüyapan isminde iki ayrı vakıf kaydı olması sebebi ile ikisini aynı başlık altında ele aldık. İlki Köprüyapan namıyla meşhur Kemaleddin Hoca Hüseyin vakfına ait gurre-i Muharrem 928 / Aralık 1521 tarihli vakıftır. Vakfiyeye göre; üç değirmen, üç bostan, 6 arazi, bir yer, iki sulak arazi, sulak bir bostan, 25 dükkân, iki arazi, 2 pirinç değirmenin gelirlerini nesil be nesil vakıf kurucusunun kendi öz erkek çocuklarına, bunlar kalmazsa oğullarının kızlarının çocuklarına, vakfın akarlarının tamirine, tamirden arta kalanların Ulu Camiye harcanması; Cami harap olur tekrar yapılması mümkün olmazsa Müslüman fakirlere harcanması istenmektedir. Vakfın tevliyet ve ne-

zaretı yaşadıkça vâkıfın kendisine, sonra müstahak olanlardan erşedine, bunlar da kalmazsa bahsi geçen camiın nazırına ait olduğu, akarın üç seneden fazla müddetle kiraya verilmemesi bildirilmiştir (VGMA.1766 No'lu def. s.120).

Diğer vakıf, Tahrir Defterindeki Köprüyapan Mescidi Vakfıdır. Kayda göre ise vakfın 8 dükkân ve 2 mahzeninden yıllık geliri 1416 akçedir. Bu gelir ile imam, müezzin ve ferraş ücretleri ödeniyordu (Anonim, 1998, s.322).

Bir sonraki tahrirde kaydı olmayan vakfın (Bizirlik, 2002, s.6) mescidi günümüze gelmemiştir.

Şücaiye Medresesi Vakfı

Günümüze kadar gelemeyen Şücaiye Medresesinin yeri Mardinkapı'da Deliller Hanı karşısındaki boş arsadır. Yapının mimari şekli hakkında bilgimiz yoktur. Buradaki kare planlı Sultan Şücaeddin Türbesi (Tuncer,1986, s.100), (Foto:38) ve sonradan sur dibine taşınan 605 / 1208 tarihli çeşme bu medresenin birer bölümü olmalıdır. Halen boş durumdaki arsada yapılacak bir kazıda medresenin temellerinin ortaya çıkması muhtemeldir.

Şücaiye Medresesinin vakfiyesi yoktur. Tahrir Defterin-

de vakfiye hükümleri vardır. Buna göre vakfa ait 2 değirmen, Şücaiye Hamamı ve diğer akarlarından yılda 12.502 akçe geliri olup bunlunla müteveli, müderris, talebe ve ferraş ücretleri ödeniyordu (Anonim, 1998, s.319). Vakfın akarları arasındaki Şücaiye hamamı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Şücaeddin Türbesine ait bazı kayıtlar vardır (VGMA 159 nolu defter, s. 256, 2078. sıra).

Türbe Vakıflar Genel Müdürlüğü Mazbut Vakıflar listesinde "Şecaeddin Vakfı" şeklinde kayıtlıdır.

Foto: 38- Sultan Şüca Türbesi

Hasan Padişah (Balıklı) Zaviyesi Vakfı

Urfa kapısı yakınlarındaki Ali Pınarı denen Balıklı su kaynağı yanında olduğundan Balıklı Tekke diye de anılan zaviye Uzun Hasan tarafından yaptırılmıştır. Tekkenin yanında çorba hanesi vardı. Zaviyenin bir bölümü sonradan mescid haline getirilerek Balıklı Mescid ve Göl (Gül) Camii diye anılmıştır (Foto:39).

Vakfa ait hükümler 1540 tarihli Tahrir Defterinde bulunmaktadır. Vakfın çevredeki malikâneler, 5 dükkân, 1 ahır, 1 bahçe ve 1 değirmenden toplam 36.736 akçe yıllık geliri var-

dı. Vakfın gelirleri ile mütevellî, katib, imam, müezzin, ferraş, şeyh, nazır, tabbah, 4 nefer cüzhan, vekilharç, cabi ücretleri ve Hasan Padişahın kız evlatlarına ücret ödeniyordu Zaviyede günlük yemek pişirilmesi için para ayrılmıştır (Anonim, 1998, s.322). Bu vakfa ait bazı kayıtlar vardır (VGMA, 532, nolu defter, s. 16).

Şahsa satılan mescid yıkılarak, yerine apartman yapılmıştır (Tuncer, 1996, s.70).

Foto: 39- Balıklı (Göl) Camii

Tabanoğlu Mescidi Vakfı

Fatih Paşa Camii yakınlarındaki mescid günümüze gelememiştir. Daltaban Mustafa Paşa tarafından 1108 / 1696-7 yılında yaptırılmıştır. Bu vakfa ait bazı kayıtlar vardır (VGMA, 535, nolu defter, s. 52). Günümüze sadece Dabanoğlu türbesi denen yapı gelmiştir (Sözen, 1971, s.187).

KAYITLARDAKİ BAZI VAKIFLAR

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivindeki bazı Diyarbakır vakıflarının yapıları günümüze ulaşmamıştır. Saidiye Mescidi¹⁸, Şerif Çavuş Mescidi (VGMA 159 nolu defter, s.366, 3313. sıra), Sekülü Mescidi Şerifi, Hacı Bahaeddin Mescidi Şerifi (VGMA 159 nolu defter, s.202, 1643. sıra), Ilık Mescidi Vakfı (VGMA, 532, nolu defter, s.17), İbn-İ Müderris Mescidi (VGMA, 532, nolu defter, s.17), Hoca Müslüm Camii (VGMA, 532, nolu defter, s.17), İzzeddin Mescidi Ömer Efendi Hüceratı (VGMA 159 nolu defter, s.146, 1200. sıra), Kadi-riye Medresesi (VGMA 531 nolu defter, s.67), Ali bin Reşid Mescidi (VGMA, 532, nolu defter, s.17), Hüsameddin Mes-

cidi (VGMA 159 nolu defter, s.302, 2785. sıra), Ali Bey Camii (VGMA 159 nolu defter, s.180, 1236. sıra), Kalaycı Camii (VGMA 159 nolu defter, s.54, 467. sıra), Berberiye Mescidi (VGMA 159 nolu defter, s. 366, 3309. sıra), Memişli (Kovacı) Mescidi (VGMA 491/2 nolu defter, 49. sıra) bunlardan bazılarıdır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü mazbut hayrat listesinde; Özdemiroğlu Mahallesindeki kagir Akmezar "Akmezar Vakfı", İskenderpaşa Mahallesindeki kagir Babu Kal Türbesi Babu Kal Vakfı" adına kayıtlıdır.

18. Saidiye Vakfından "Cevatpaşa Mahallesindeki kagir Şeyh Zeki Türbesi vardır (VGMA 159 nolu defter, s. 366, 3311. sıra).

ÇEŞİTLİ VAKIF HİZMETLERİ

Bir vakıf kurulurken vakfın akar ve hayrat yapıları ve gelir getirici taşınır veya taşınmaz malları vakıf kuran kişi tarafından hazırlandıktan sonra şehrin kadısına giderek vakfın gelirlerini ve bunların harcanacağı hizmet şeklini ve varsa özel şartlarını bildirirdi. Kadı da şahitleri de dinleyerek kurulan bu müessesenin vakfiyesini yazdırarak vakfı tescil ederdi.

Vakıflar vakfın kurucusunun belirlediği esaslara göre ve genellikle onun ailesinden seçilen mütevelliler tarafından yönetiliyordu. Büyük vakıflarda mütevellinin nazır, müfettiş, cabi, muhasip ve kâtip gibi yardımcıları olurdu. Osmanlı devrinde Diyarbakır'daki vakıflar mahalli ölçülerdeki ailevi kuruluşlar olduğundan merkezi idare şehirdeki vakıfların sayısını ve durumunu bilmiyor ve bilmesine de gerek olmuyordu. Vakıfların normal işleyişi, müteveli, görevli ve buradan faydalanan halkın kurallara uyması ile sağlanıyordu. Ancak mahallinde çözilemeyen önemli meselelerin bildirilmesi sebebi ile buradaki vakıflar hakkında bilgisi oluyordu.

Vakfın hayrat ve akar binaları vakıf kurucusu tarafından yaptırıldığı gibi sıkıntıya düşen bazı vakıflara ait eski binaların satın alınarak vakfedildiği de olurdu. Vakfa yaptırılan binaların bazen başka bir vakfın arsası üzerine yaptırılması sebebi ile o vakfa mukataa bedeli ödenirdi. Diyarbakır'da da bunun örnekleri vardır. Hasan Paşa Hanının arsasının bir kısmı Haremeyn-i Şerifeyn Vakfına ait olduğundan o vakfa yıllık olarak mukataa bedeli ödeniyordu. Bazen de sonradan ihtiyaca göre veya kişilerin o vakfa özel ilgilerine göre ek vakfiyeler düzenlenerek vakfın gücü artırılır veya hizmet alanı genişletilirdi. Bunu vakfı kuran kişi de yaparak, vakfa yeni akar veya yeni şartlar getirdiği olurdu. Vakfiyeler incelendiğinde Diyarbakır Ulu Camisine mülhakat diye isimlendirilen çok sayıda ek vakfiye yapılarak hizmet alanı ve şekli genişletildiğini görmek mümkündür.

Diyarbakır'daki vakıf kurucularının çoğunluğu erkek olup kadınlardan da vakıf kuranların sayısı fazladır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla kadınların kurduğu vakıf sayısı 17 adettir. Bunların bir kısmı kendi başlarına bir kısmı da kocaları veya kardeşleriyle beraber vakıf kurmuşlardır. İsmi günümüzde

hala yaşayan Hanzade Hatunun, İskender Paşanın eşi Mer-yem Hatun, Nasuh Paşanın eşi Servinaz Hatun bunlardan bazılarıdır.

Diyarbakır şehrine Kanuni Sultan Süleyman'ın emri ile İskender Paşa tarafından Karacadağ eteklerinden kemerlerle getirilen Hamravat Suyuna ait muhtelif vakıf kayıtları olup (VGMA.532 nolu defter, s.19), kemerler 1930 yılında yıkılmıştır (Yılmazçelik, 1995, s.83). Diğer önemli su Hüsrev Paşa tarafından getirilen Arbadeş Suyudur (Beysanoğlu, 1998, s.536). Ayrıca Ulu Cami ve diğer camilere bitişik birçok çeşme ve hamamlara muhtelif kaynaklardan su gelmekte idi. Günümüzde bu çeşmelerden Lalebey Camii, Arapşeyh Camii, İbrahimbey Mescidi, Kavas-ı Sağır Mescidi ve Hasırlı Mescidi gibi yapılara bitişik birçok çeşme hala ayakta durmaktadır (Yılmazçelik, 1995, s.81; Yeşilbaş, 2007). Bazı hamamlara dolapla Fırat nehrinden su çekiliyordu. İbrahim Bay Hamamı ve Kadı Hamamına önceleri dolapla su çekilirken daha sonra İbrahim Bey Zaviyesine gelen suyun çoğaltılması ile sağlandığı ve bu işin görevlisine günde 15 akçe ödendiği Tahrir Defterinde kayıtlıdır (Anonim, 1998, s.322). Lale Bey Camiine gelen suyun tamir ve termimi için Ahmet Ağa bir kasab dükkanı vakf etmiştir. Bu vakfa 1247/1831-32 yılında müteveli tayini ile ilgili belge vardır (VGMA, 535, nolu defter, s.49).

Dini, eğitim, sağlık ve benzeri konulardaki vakıfların dışında Diyarbakır'da yürütülen vakıf hizmetleri arasında muhtelif hizmetlere daha rastlıyoruz. Mahkeme görevlilerinin tayini ve maaşlarının (katıp tayını) ödenmesi, Diyarbakır kadılarının Camii Kebir Vakfından günde 25 akçe verilmesi bazı örneklerdir. Yine Rumkapısı ovasında Müslümanlar için mezar kazma hizmeti, şehre kale kapılarından girip çıkanların kontrol edilmesi, vakıf yolu ile yapılan işler idi. Ayrıca vakıf kayıtlarında şehirdeki çeşitli esnafın yönetimi için şeyhlerinin tayinine dair belgeler vardır. Bu konuda kılıççılar esnafı, kuyumcu esnafı, mumcular esnafı, nalbant esnafı için şeyh tayinleri bazı örneklerdir (VGMA, 532, nolu defter, s.16,17,18,19).

EVLATLIK (ZÜRRİ) VAKIFLAR

Diyarbakır vakıfları arasında evlatlık vakıflarının sayısı ve gelir miktarı çok fazladır. Oldukça eski tarihlerden itibaren görülen bu vakıfların en eskisi 716/ 1316-17. tarihli Emir İz-zeddin Şir bin İmadeddin'in Ali bin. Hacı Hamza bin Şeyh Sadi ve erkek çocukları için kurduğu vakıftır (VGMA, 2113 nolu defter, s.80, .19. sıra). Tahrir defterlerinde zürri vakıflar yoktur.

Müstakil olarak kurulan vakıfların yanında bazı vakıfların gelirlerinden bir kısmının bu amaç için tahsis edildiğini görüyoruz. 928 /1521-22 tarihli Köprüyapan namıyla meşhur Kemaleddin Hoca Hüseyin Vakfının gelirinin bir kısmı vakfın çocukları ve Cami-i Kebir için ayrılmıştır (VGMA.1766 nolu defter, s.120). 1225 /1810-11 tarihli Seyyid İbrahim Paşa Vakfının toplam 47 kalem akarının gelirleri öncelikle akarın tamirine, hayatta oldukça vakfın kendisine sonra ½ olmak üzere çocukları, kölelerinin ihtiyaçlarına, çocuklarından kimse kalmazsa, Mekke ve Medine fakirlerine vakfedilmiştir

(VGMA.582 nolu defter, s, 360. sıra). Ayrıca 1055 / 1645-46 tarihli Ümmühan Hatun binti Mustafa vakfının gelirleri oğlu ve kızlarına ½ esasına göre vakfedilmiştir (VGMA.1763 nolu defter, s.167, 150. sıra). Hasan Padişah Zaviyesi gelirinden vakıf kurucusunun kız evlâtlarına ücret ödenmesi istenmişti (Anonim, 1998, s.321).

Diğer bir evlatlık vakfı ise 963 / 1555-56 tarihli Siirtli zâde Çelebi namıyla da bilinen Amidli Hoca el-Hac Halil bin Hoca Ömer bin Hacı Ebubekir 'in kurduğu vakıftır. 949 tarihli Abdulmuin oğlu Sinanüddin Yusuf vakfiyesinde vakfın gelirlerini erkek ve kız çocukları ½ esası üzerine vakfetmiştir (VGMA.612 nolu defter, s. 9, 14. sıra; 608 nolu defter, s.68, 80. sıra).

Günümüzde Diyarbakır'da varlığını sürdüren mülhak vakıfların çoğunluğu zürri vakıflardır. Az sayıdaki hayrat vakfının zürri yönü vardır.

VAKIFLARIN GELİRLERİ ve GİDERLERİ

Diyarbakır'daki vakıfların vakfiye hükümlerini veren Tahrir Defterinde kayıtlı 52 vakfın hayratı olan 6 cami, 35 mescit, 5 medrese, 2 zaviye, 2 türbe için; 9 han, 2 kervansaray (biri harap, biri arsa halinde), 1 bedesten, 14 çarşıdaki çok sayıda dükkân ve mahzen, 11 hamam ve muhtelif ekilebilir arazilerin gelirleri vakfedilmiştir. Bu deftere göre Diyarbakır şehrindeki vakıfların 1540 yılındaki yıllık gelirlerinin toplamı 704.582 akçe idi.19

Bıyıklı Mehmed Paşa vakfında 125.649 akçenin yıllık 18.847 akçe geliri ve Nebi Camii vakfının 9.400 akçesinin yılda 1425 akçe geliri olacağı bildirilmiştir (Anonim, 1998, s.311-322). Yine bu deftere göre bazı vakıflarda vakfiye şartı gereğince gelir fazlası ile yeni akar yapılar yapıyor veya satın alınıyordu. Tahrir Defterinde vakıfların gelir fazlasının vakfın akarlarının artırılması için saklanması şart koşulmuştur. 28

vakıfta gelir fazlası miktarı belirtildikten sonra "rakabesi için hıfz olunup zevayit deyu kimesneye verilmeye" şeklinde bir not düşülmüştür. Camii Kebir vakfında 9372 akçe ile en fazla, 84 akçe ile Şeyh Yasin Mescidi vakfında en az gelir fazlası görülmektedir. İbrahim Bey Zaviyesi vakfı gibi bazı vakıflarda masraftan artan gelir miktarı belirtilmeyererek "ziyadesi rakabesine sarf oluna" denilmiş, Kubad Bey Mescidi vakfı gibi bazı vakıflarda ise "bakisi rakabesine, yağına ve hasırına sarf oluna" şeklinde not düşülmüştür. Ukayli Mescidi vakfında düşülen notta ise "yağına, hasırına ve vaki oldukça meremmeti için sarf olunup zevayid deyu kimesneye verilmeye" denilmiştir.

Diyarbakır'daki Hazreti Peygamber(A.S.) soyundan geldiklerine dair beratları bulunan seyyid ve şerifler çeşitli vakıflardan birtakım ücret alıyorlar.20 Ulu Cami vakfından 2 adet seyyide ücret ödeniyordu (Anonim, 1998, s.313).

19. Diyarbakır'da Osmanlıların son zamanlarında yaygınlaşan para vakıfları azdır.

20. Osmanlılarda Hazreti Peygamber(A.S.) soyundan geldiklerine dair beratları bulunan seyyid ve şeriflere devletçe birtakım ayrıcalıklar tanınmıştır. Bu kişilerin hak ve hukuklarını korumak üzere Nakibü'l-Eşraf denen kaymakamlar görevlendirilmiştir. Nakibü'l-Eşraflar bulundukları kazadaki seyyid ve şerifler (Hz.Hasan ve Hz. Hüseyin soyundan gelen kişiler) var ise bunlara sağlanan vergi kolaylıklardan istifade etmelerini sağlamak ve bu imtiyazlarını devamına nezaret ediyorlardı. Vakıflardan bir vazife karşılığı olarak veya olmayarak bunlara ücret ödeniyordu. (Yılmazçelik,1995, s.239).

VAKIFLARIN GÖREVLİLERİ

Diyarbakır'da vakıflardan ücret alan görevlilerin sayısı oldukça fazladır. Her vakıftan ücret alanların sayısı vakfın büyüklüğüne göre değişmektedir. Bunları Tahrir Defterindeki kayıtlardan kolayca takip etmek mümkündür. Hüsrev Paşa Vakfının 36 değişik görevinde çalışan 57 kişi, Ulu Cami Vakfının 18 değişik görevinde çalışan 41 kişi, Mehmet Paşa Vakfının 24 değişik görevinde çalışan 28 kişi ve İbrahim Bey Zaviyesi Vakfının 17 çeşit görevinde 20 kişi çalışmaktadır. Bazı vakıflarda ise sadece bir görevli bulunmaktadır (Ek:1).

Mütevelli her vakıfta bulunan görevliler olup diğerleri vakfın gayesine ve gelir durumuna göre tayin edilmekte idi. Kurulan vakıfların çoğunluğu dini vakıflar olduğundan imam ve müezzin en çok karşılaşılan görevlilerdir.

Vakıfların gelirlerinin azlığı sebebi ile imam, müezzin ve ferraş gibi görevler için bir kişinin tayin edildiği, bazen de bir kişiye birçok görevlerin verildiği görülmektedir. Mesela vefat eden Seyyid Mehmed Emin'in yerine tayin edilen Seyyid Ahmed bin İbrahim; Camii Kebir vakfından almak üzere günde; 10 akçe vazife ile duaguy (VGMA, 532, nolu defter, s.16); 10 akçe vazife vekilharç, 5 akçe vazife ile duaguy, 10 akçe vazife ile ber vech-i duaguy, 5 akçe vazife ile duaguy, 4 akçe vazife vekilharç, 5 akçe vazife ile ferraş, 5 akçe vazife ile Fatihah, 3 akçe vazife ile vakt-i asırda aşırhan, 1 akçe vazife ile murakıp-ı tespih-han, İlik Mescidinden almak üzere 5 akçe vazife ile nazır, Fatih Mehmet Paşa Vakfından almak üzere 5 akçe vazife ile ihlas-han, İbrahim Bey Tekkesi Vakfı ziyadesinden almak üzere 10 akçe vazife ile duaguy ücreti alıyordu (VGMA, 532, nolu defter, s.17). Bu görevlerden bu kişiye günde toplam olarak 77 akçe ödendiği anlaşılmaktadır.

İbrahim Bey Tekkesi'nin Tahrir Defterinde duaguy ciheti olmadığı ve vakfın gelirlerinin fazlasının kimseye verilmemesi gerektiği kaydı olduğu halde 1220 / 1805/6 tarihli belgede ki "vakfın fazlasından almak üzere günde 10 akçe ber vech-i

duaguy ciheti" (VGMA, 532, nolu defter, s.18); yine 30 akçe duaguy cihetinin de başka birine verildiği görülmektedir (VGMA, 532, nolu defter, s.17). Demek ki vakfın şartlarında değişiklik olmuştur. Zilkade 1210 / 1796 tarihli bir kayıтта İbrahim Bey Tekkesinde günde 30 akçe duaguy cihetinin bir kişiye verilmiştir (VGMA, 532, nolu defter, s.17); (Ek:2).

Tekke ve camilerde görülen duaguy cihetleri sonradan medreselerde de görülmektedir. Mesela Mesudiye Medresesinde son asırlara ait kayıtlarda daha çok duaguy cihetleri görülmektedir (VGMA, 532 nolu defter, s.19).

Diyarbakır vakıflarının görevlileri arasında mimarlar da vardır. Mimarlık kadrosu olan vakıflar Ulu Cami vakfı, Hüsrev Paşa vakfı, Şeyh Matar, Hacı Osman Camii vakfı, Hacı Ali Camii vakfı olup 2-6 akçe ücret alıyorlardı (VGMA, 535, nolu defter, s.58).

Görevlilere ödenen ücretin miktarı vakfın mali durumu ve yapılan işin mahiyetine göre değişmekte idi. Diyarbakır vakıflarında en yüksek ücreti bazı vakıfların mütevellileri, daha sonra ilmiye sınıfından müderrisler alıyordu. İbrahim Bey Vakfının mütevellisi yıllık 12.871 akçe, Hüsrev Paşa Vakfının mütevellisi 11.148 akçe alıyordu (Anonim, 1998, s. 310). Diğer vakıfların çoğunluğunun mütevellileri genellikle 5-1 akçe arasında değişen ücretler alıyorlardı. Hüsrev Paşa ve Mesudiye Medreselerinin müderrisleri günde 50 akçe ücret almakta, diğer medreselerin müderrisleri ise 25 er akçe alıyorlardı.

İmamların günlük ücretleri farklı idi. Ulu cami imamı 9 akçe alırken, Fatih Paşa Camiinininki 5, Nebi Camii ve Şeyh Matar Camii imamları 4 akçe alıyorlardı. Hacı Yusuf Mescidinde ise 1 akçe idi. Bazı vakıflarda imamlık ve müezzinlik, bazı vakıflarda da müezzinlik ve ferraşlık görevleri birleştirilerek 1 akçe ücret ödeniyordu. Sadece Ulu Camide imam birden fazla olurken bazı camilerde de müezzin sayısı artmaktadır. Bunlara ödenen günlük ücret 3-1 akçe arasında değişiyordu.

GÜNÜMÜZDE DİYARBAKIR VAKIFLARI

Evkaf Nezaretinin 19. asrın başlarında merkezi bir teşkilat olarak kuruluşundan sonra taşra teşkilatları arasında ikinci sınıfa sokulan Diyarbakır Evkaf muhasebeciliği Vilayet Meclisine bağlı olarak oluşturuldu. Buraya 1879/80 yılında tayin edilen Evkaf Muhasebecisi Nuri Efendinin tahsisatı 1500 kuruş, katibin tahsisatı ise 300 kuruş idi (Öztürk, 1995, s.98).

Cumhuriyet devrinde Vakıflar idare bakımından ikiye ayrılmıştır. İlki mütevellileri tarafından yönetilen “mülhak vakıflar” olup bunların denetimi Vakıflar Genel Müdürlüğüne yapılmaktadır. 10 yıl süreyle mütevellisi olmadığından Vakıflar Genel Müdürlüğüne el konularak vakfı adına yönetilen vakıflara ise “mazbut vakıflar” denir. Bu tasnife göre halen Diyarbakır’da 15 adet mülhak vakıf, 134 adet mazbut vakıf kaydı bulunmaktadır. Mevcut mülhak vakıfların çoğunluğu zürri vakıflardır.

Diyarbakır’da Cumhuriyetin Osmanlıdan devraldığı vakıfların hayrat ve akar yapıları da genellikle harap durumda idi. O devirde cami ve mescidler bir kanunla tasnife tabi tutulmuş, bunlardan ihyası mümkün görülmeyenler şahıslara satılmıştır. Satılan vakıf taşınmazlar: 8 cami, 7 cami arsası, 12 mescid, 16 mescid arsasıdır (Öztürk, 1995, s.527).

Diyarbakır Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarında askerin batıdan doğuya sevinde bir üs olarak kullanılmıştır. Birinci sınıf eski eser sayılan 12 camiyi askeriye işgal etmiştir. Bunlar, Ulu Cami, Kale Camii, Nebi Camii, Şeyh Matar Camii, Fatih Paşa Camii, Hüsrev Paşa Camii, Melik Ahmet Paşa Camii, İskender Paşa Camii, Safa Camii ve Behram Paşa Camii olup önce Hüsrev Paşa ve Behram Paşa camileri boşaltılmış, ancak bunlar da bir müddet Ziraat Bankasına buğday deposu yapılmışlardır (Öztürk, 1995, s.514-515,546).

SONUÇ

Diyarbakır, tarihin derinliklerine kadar uzanan bir geçmişe sahip ender şehirlerimizden birisidir. Önemli bir merkez olan şehrin her köşesinde bir tarihi eser bulunmaktadır. Bunların tamamına yakını hayır sahiplerince kurulmuş vakıflar yoluyla meydana getirilmiş anıtlardır. Şimdi kendileri toprak olmuş o hayrat sahiplerini bıraktıkları eserleri ile anıyoruz.

Diyarbakır’da Cumhuriyetin Osmanlıdan devraldığı vakıfların hayrat ve akar yapıları da genellikle harap durumda idi. O devirde cami ve mescidler çıkarılan bir kanunla tasnife tabi tutulmuştur. Bu yapılardan bazıları şahıslara satılmıştır.

Bunların bir kısmı da hayır sahiplerince satın alınarak mülkiyetleri tekrar ibadethane olarak kullanılmak üzere Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilmiştir.

Geçmişte meydana gelmiş bu gibi olumsuzluklara rağmen günümüze ulaşan çok sayıdaki vakıf eserlerin aslına göre yaşıatılması, gelecek nesillere daha iyi bir şekilde emanet edilmesi için hepimizin gayret göstermesi gerekir. Bu zengin mimari mirasın bütün yönleri ile tanıtılması, korunmaları için yerine getirilmesi mühimdir.

KAYNAKÇA

- Anonim (1998), *937/1530 tarihli ve 998 Numaralı Muhasebe-i Vilâyet-i Diyâr-i Bekr ve 'Arab ve Zülkadiriyye Defteri*, Ankara.
- Nasırı Hüsrev (1980), *Sefer name*, (Çev. Abdülvehab Tarzi) Ankara.
- Evliya Çelebi Mehmed Zilli (1314), *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, C.4, İstanbul.
- ALTUN, Ara (1978), *Artuklu Mimarisinin Gelişmesi*, İstanbul.
- BEYSANOĞLU, Şevket (1963), *Kısaltılmış Diyarbakır Tarihi ve Abideleri*, İstanbul.
- BEYSANOĞLU, Şevket (1998), *Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır Tarihi I*, Ankara.
- BİZBİRLİK, Alpay (2002), *16. Yüzyıl Ortalarında Diyarbakır Beylerbeyliğinde Vakıflar*, Ankara.
- CEZAR, Mustafa (1985), *Tipik yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem Osmanlı İmar Sistemi*, İstanbul.
- CEBE, Mehmet (2002), *Diyarbakır Sülüklü Hanı'nın Sağıklaştırılıp Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- GABRIEL, Albert-SAUVAGET, Jean (1940), *Voyages Archaeologique dans la Turquie Orientale*, Paris.
- GÖYÜNÇ, Nejat (1994), "Diyarbakır", TDV. *İslam Ansiklopedisi*, C.9, İstanbul, s. 464-469.
- İLHAN, M. Mehdi (2000), *Amid (Diyarbakır)*, Ankara.
- İLHAN, M. Mehdi (1992), "1518 ve 1540 Tarihli Mufassal Tahrir Defterlerine Göre Diyarbakır Şehrinin Nüfusu ve Vakıfları" *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi Cilt: 16, Sayı: 27, (45-113)*, s.45.
- KANKAL, Ahmet (2004), "Diyarbakır'ın Osmanlıya İlhakına Emeği Geçenlerden Biri: Yiğit Ahmed," *I. Uluslararası Oğuzlardan Osmanlıya Diyarbakır Sempozyumu Bildiriler*, İzmir, s. 611-615.
- KILCI, Ali (2002), "Diyarbakır Arapşeyh Camii ve Türbesi", *VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Kayseri, s.493-503.
- ÖZTÜRK, Nazif (1995), *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi*, Ankara.
- PARLA, Canan (2004), "Osmanlı Öncesinde Diyarbakır: Kente Hâkim olanlar ve Bıraktıkları Fiziksel İzler", *I. Uluslararası Oğuzlardan Osmanlıya Diyarbakır Sempozyumu Bildirileri*, İzmir, s. 247-283.
- SÖZEN, Metin (1971), *Diyarbakır'da Türk Mimarisi*, İstanbul.
- SÖNMEZ, Zeki (1989), *Başlangıcından 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslam Mimarisinde Sanatçılar*, Ankara.
- TUNCER, O. Cezmi (1996), *Diyarbakır Camileri, Mukarnas, Geometri, Orantı*, Ankara.
- TUNCER, O. Cezmi (1986), *Anadolu Kümbetleri I*, Ankara.
- TUNCER, O. Cezmi (1991), *Anadolu Kümbetleri 2*, Ankara.
- YEŞİLBAŞ, Evindar (2007), *Diyarbakır'da Su Mimarisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- YILMAZÇELİK, İbrahim (1995), *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır, (1790-1840)*, Ankara.
- YÜKSEL, Hasan (1998), *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Hayatında Vakıfların Rolü (1585-1623)*, Sivas.

EKLER:

EK: 1- 200 nolu Tahrir Defterine göre Diyarbakır Vakıfları Görevlileri.

EK: 2- 200 nolu Tahrir Sonrası veya girmeyen Diyarbakır Vakıfları Görevlileri.

EK: 3- 532 Numaralı Hurufat Defterinin Metin ve Çevirisi.

EK: 1-200 NOLU TAHRİRE GÖRE DİYARBAKIR VAKIFLARI VAZİFELERİ

	İSMİ	gelir (yıllık)	mütevelli	müfettiş	katip	nazır	muhasip	cabi	imam	müezzin	hatip	müderris	talebe	hafız-1 kütüp	ferraş	mual.sıby	bevvap	duagu	şeyh	vekilharç	tabbbah	anbarcı	mimar	cüzhan	devirhan	aşirhan
1	Alaca Mescid	1697						2	1																	
2	Ali bin Raşit Mescidi	820						2	1,5					0,5												
3	Câmi-i Kebir	84447	15		5	10		5	9	25-3*10	12			*	3x3	1,5							4			
4	Derviş Hüseyin mescid-i	1272							2						0,5											
5	Fâtih Mehmed Paşa Camii	109955	10		4	2		3	5	3* 7	4				3*5		2		4	2	2x2,5	2	2	15x2	1x11	
6	Hacı Abdurrahman Mescidi	996							2					0,5												
7	Hacı Bekir Siirdî mescidi	600							1,5																	
8	Hacı Hamza Mescidi (kalede)	1930							1					0,5												
9	Hacı Hızırşah Mescidi	1320							2	0x5					0,5											
10	Hacı Hüseyin Çelebi Mescidi	2028							3																	
11	Hacıoğlu Mescidi	1500							3					0,5												
12	Hacı Mehmet Reşii Cedit	936			2					0,5																
13	Hacı Seydi Mescidi	1367																								
14	Hacı Osman Mescidi	5892	1,5		1,5				3,5	0,5					0,5	3										
15	Hacı Yusuf Mescidi	720							1	0,5					0,5			5								
16	Hacı Yusuf Büzürük Mescidi.	1656							2	1					1											
17	Hoca Ahmed Mescidi	4768	1			1		4	5	2					1											
18	Hoca Ali Mescidi	5212													1											
19	Hoca İsmail - Kavvâs Mescidi+A43	3156	2			1		2	3	1					1											
20	Hüsrev Paşa Medresesi ve Camii	222966	(11148)		8	10		5	5	3*7	6	50	2x12	2	2	5	2	1	5	3		2	6	16x2		5
21	İbrahim bey Mescidi								2	2																
22	İmadi Mescidi (Safa Camii)	6324	3					1	4	2					1							2		2x2		
23	Kale-Nâsiriye Hz..Süleym Camii	2712	1					2																		
24	Kara (Siyah) Mescid	1212	2					2							*1											
25	Kastal Mescidi	3620	*2		6	5		2	3	*2	*1	6			*1											
26	Köprüyapan mescidi	1416							2,5	0,5					0,5											
27	Kubad Bey Mescidi	1200							2	1																
28	Kubbe-i Cedit Mescidi	984							2					0,5												
29	Lâle beg Mescidi	2612				3				1,5					1											
30	Muallak Mescidi	3612	2						3	2					1											
31	Nebi Camii	5901	2	2	6	5	2	2	3	2	2				2					3		2		1		1
32	Reşii Atik Mescidi	1566							2	1					0,5											
33	Rubaî Mescidi	804							1,5						0,5											
34	Selûkî Mescidi	2784	1		2				3	2					1		2									
35	Seynooğlu (Sin) Camii	1608			1,5				*2	1	*2				1											
36	Seyyid Cafer Mescidi	4000	1						3	1					1											1
37	Şeyh Abdurrahman Med.Mescidi	720																								
38	Şeyh Matar câmi	5292			*2	5	3	*2	4	3x1	3				1,5		5			4			*3			4
39	Şeyh Sa'saa Mescidi	5212	2		1	7		1	3	2					1			5								
40	Şeyh Yasin Mescidi	2758	1						2,5	1														5x0,5		
41	Tacüddin Mescidi	2574	1						4	*1,5					*1,5											
42	Ukaylı Mescidi	2414	1	5			1,5	0,5																		
43	Şücaiyye Medresesi	12502	2	8	5	5	*	5				25	3		0,5			8		8						
44	Mesudiye Medresesi	42540	14		6	3		2				50	6x2	3	2			4								
45	Ziyaiyye Medresesi	16626			1,5			1,5				25	3		1											
46	İbrahim Bey Bican Zaviyesi	64359	12871	10	8	10		3	3	2					1,5			8	8	5	4		1	14x1		2
47	Hasan Padişah-Balıkli Tekkesi	36736	6		3	3		2	2	1					2			10	3	2	3			4x1		
48	Elvend Padişah Türbesi	15807																								
49	Şeyh Sa'd Mezarı	3303																								
50	Haremeyn-i Şerifeyn Vakfı	9583																								
51	Hacı Hüseyin Kassab Vakfı	4248																								

EK: 2-200 NOLU TAHRİR SONRASI VEYA GİRMEYEN DİYARBAKIR VAKIFLARI GÖREVLİLERİ

EK: 2-200 NOLU TAHRİR SONRASI VEYA GİRMEYEN DİYARBAKIR VAKIFLARI GÖREVLİLERİ																											
	DİYARBAKIR																										
	İSMİ	müfettiş	katip	nazır	muhasip	cabi	imam	müezzin	hatip.	müderris	talebe	hafız-ı kütüp	ferraş	mual.sıby	bevwap	duagu	şeyh	şeyhülkur.	vekilharç	tabbbah	anbarcı	mimar	cüzhan	çerakcı	devirhan	aşırhan	
1	Abdal Mescidi		1	1		1		2							1									2			
2	Ablak Mescidi				2	2		2					2										3				
3	Ali Paşa Camii			12										2	1								2		2		
4	Behram Paşa Camii		4	5		4		3+2x3					2x3			4	2						30x1			10x1	
5	Budak Çavuş (Kaşık Budak)câmi			3																			1				
6	Câmi-i Kebir Şafiler Kısım																										
7	Cevli mescidi							1					1											1			
8	Çakal (Çağaloğlu) Mescidi			3		2																					
9	Dabanoğlu Mescidi																										
10	Deftetdar Camii																								8		
11	Hanzâde Hâtun Câmii			2		2	hasbî		hasbî														hasbî				
12	Hasırlı Mescidi							3					2														
13	Hoca Ali Mescidi												0,5														
14	Hoca Müslim Câmi		8			*8																					
15	Ilık (Aylık) mescidi		10													2	2	3									
16	İbn-i Müderris Mescidi					3																					
17	İskender Paşa Câmi'i								5																		
18	İzzeddin Mescidi ve muallim.			hasbî									1	3										1			
19	Kadı Hacı Ali vakfı	4		2									1	6													
20	Melik Ahmet Paşa Camii																										
21	Mustafa Paşa (Arapşeyh) Câmi							2								2	2	3									
22	Nasuh Paş (Servisüha H.) Camii														10	8									8		
23	Safa (Parlı- Anbarl)ı Camii							2					5													1,5	

KAZÂ-İ AMİD

Fi zamani Ömer Beyefendi

**Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi 532 numaralı
hurufat defteri
(Sayfa 16-20) (4.Temmuz 1802-14.Haziran 1808
tarihleri arası)**

Sayfa :16

1. **Âmid'de** Budak Çavuş nâm-ı diğer Kaşık Budak câmi-i evkâfından almak üzere bâ-muayyene muallim-i sıbyân ve halîfe-i mekteb ve cüz-hân ve vazîfe-i muayyeneleriyle imam ve müezzin ve ferrâş ve çerağdâr ve bâ-muayyene vakfın mütevellisi ve câmi-i mezkûrda vakf-ı mezkûrdan almak üzere bâ-muayyene kâtib ve üç akçe ile nezâret cihetlerine mutasarrıf olan Seyyid Mehmed ferâğından Hüseyin'e nâibi Şefikzâde Şerîf Mehmed Sa'dullah arzıyla tevcih buyruldu. 6 Muharrem 1217 berât-ı cülus sîade 4 C.âhîr 23 kasrı yed Muharrem 29/ 4 **Temmuz 1802 (s.31).**
- 2- **Âmid'de** Ali Paşa vakfından almak üzere yevmî üç akçe ile kilerci olan Mehmed bin Ömer ferâğından Seyyid Mehmed Sadık'a ferâğı vâki' ise bâ-berât tevcih buyruldu. 3 R.evvel 1217 kasrı yed R.evvel 25 (s.31).
- 3- **Âmid'de** Çakal Mescidi evkâfından almak üzere yevmî üç akçe ile nâzir ve yine medîne-i mezkûrede Kastal Mescid vakfından almak üzere yevmî iki akçe ile cibâyet cihetlerine mutasarrıf olan Seyyid Osman ferâğından Seyyid Hüseyin zîde kadruhu'ya ferâğı vâki' ise bâ-berât tevcih buyruldu. 17 R.âhîr 1217 müteveffâ Safer 44 (s.31).
- 4- **Âmid'de** vâki' merhum Fâtih Mehmed Paşa evkâfı mahsûllünden almak üzere yevmî beş akçe ile Ali Pınarı karyesinde câmi-i şerîf de hatib olan Seyyid Ahmed bin Seyyid Mehmed fevt mahlûlünden oğlu Seyyid İbrahim'e bâ-arz-ihâl tevcih buyruldu. 25 R.âhîr 1217 berât-ı cülus-i hümâyûn sîade 21 R.evvel 222 berât-ı cülus sîade 4 C.âhîr 223 müteveffâ R.evvel 37 (s.31).
- 5- **Âmid** muzâfâtından Cöngüş kasabasında vâki' Ali Ağa binâskî câmi-i şerîf de vazîfe-i muayyene ile imam olan Ahmed bilâ-veled fevt mahlûlünden Mustafa'ya bâ-arz-ihâl merkûm tevcih buyruldu. 29 R.âhîr 1217 berât-ı cülus sîade 4 C.âhîr 223 kasrı yed Receb 23 (s.31).
- 6- **Âmid'de** vâki' Mardin Kapusu hâricinde huffâza şart olunan Pir Ali değirmeni vakfından almak üzere yevmî dört akçe ile nezzârî ve yevmî üç akçe ile cüz-hân cihetlerine mutasarrıf olan Osman bin el-Hâc Mustafa ferâğından Seyyid Mustafa'ya ferâğı vâki' ise bâ-berât tevcih buyruldu. 4 C.evvel 1217

(s.31).

- 7- **Âmid'de** Derviş Hüseyin mescid-i şerîfi evkâfının yevmî iki akçe ile câbisi olan Mehmed bin Eyyüb ferâğından Seyyid Mustafa bin el-Hâc Ahmed'e ferâğı vâki' ise bâ-berât tevcih buyruldu. 6 C.evvel 1217 (s.31).
- 8- **Âmid'de** Mustafa Paşa câmi-i şerîfinde seraydâr olan Serkiz zimmî mord olub yerine Adora Manas zimmî...mesfûrun atik berâtı mücebince tevcih buyruldu. 24 C.evvel 1217 berât-ı cülus-i hümâyûn sîade 21 R.evvel 222 berât-ı cülus sîade 4 C.âhîr 223 (s.31).
- 9- **Âmid'de** vâki' Kılıccılar esnâfının üzerlerine Şeyh olan Mehmed Said zîde kadruhunun yedinde berâtı olmayub bî-berât olmakla kimesne üzerinde olmadığı aklâmden ba'de'd-derkenâr merkûma bâ-arz-ihâl tevcih buyruldu. 28 C.evvel 1217(s.31).
- 10- **Âmid'de** vâki' Mustafa Paşa câmi-i evkâfından almak üzere yevmî iki akçe ile muhasib ve yine câmi-i mezbûrede yevmî iki akçe ile anbardâr ve yine câmi-i mezbûrede yevmî üç akçe ile vekil-i harc olan Hâfız Seyyid Abdulkerim fevt mahlûlünden oğlu Seyyid Ebubekir'e bâ-arzihâl merkûm tevcih buyruldu. 4 C.âhîr 1217 (s.31).
- 11- **Âmid'de** Câmi-i Kebirde on akçe ile hams ve yevmî isneyn'de müezzin olan Seyyid Sıbgatullah bin Seyyid Abdullah ferâğından Mehmed'e bâ-berât ferâğı vâki' ise deyu tevcih buyruldu. 25 Receb 1217 berât-ı cülus sîade 4 C.âhîr 223 (s.31).
- 12- **Âmid'de** Mâşem Pırşâh vakfından Savur nâhiyesinde Sâbi' karyeler mahsûlünden almak üzere yevmî yirmi akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûy mutasarrıf olan Seyyid Abdulkerim fevt mahlûlünden oğlu Seyyid Ebubekir'e bâ-arz-ihâl tevcih buyruldu. 25 Receb 1217 kasrı yed Muharrem 32 (s.31).
- 13- **Âmid'de** Hasan Paşa Kayasında bir akçe ile cüz-hân olan Seyyid Abdulkerim fevt mahlûlünden oğlu Seyyid Ebubekir'e bâ-arz-ihâl tevcih buyruldu. 25 Receb 1217 kasrı yed Zilhicce 18 (s.31).
- 14- **Âmid'de** Câmi-i Kebirde bir akçe ile devirhan olan Seyyid Abdulkerim fevt mahlûlünden oğlu Seyyid Ebubekir'e bâ-arz-ihâl tevcih buyruldu. 25 Receb 1217 kasrı yed Zilhicce 18 (s.31).
- 15- **Âmid'de** Atak kazâsından nefsi Lice kasabasında Ahmed Bey binâskî câmi'de bâ-muayyene müezzin olan Mehmed bin Hasan'a zâyî'den Âmid nâibi Süleyman Şâkir arzıyla tevcih buyruldu. 26 Receb 1217 kasrı yed Şa'ban 17 (s.31).
- 16- **Âmid'de** muzâfâtından Atak kazâsından nefsi Lice kasabasında vâki' Ahmed Bey binâskî câmi'de

bâ-muayyene müezzîn olan Mehmed bin Hasan ferâğından Seyyid Osman bin Mehmed'e nâibi Süleyman Şâkir arzıyla tevcih buyruldu. 2 Şa'ban 1217 (atik berât) Receb 217 müteveffâ C.âhîr 18 (s.31).

- 17- Âmid muzâfâtından Mardin'de Şehîdiye medresesi evkâfından almak üzere yevmî beş akçe ile dersîâm olan Seyyid Hâfız İbrahim bin Seyyid Mehmed bilâ-veled fevt mahlûlündensâdır olan emri şerîfe imtisâlen a'lemu belde ve me'zûnen bi'l-ef'tâ hazır oldukları halde lede'l-imtihân istihkâkı nümâyan olan Seyyid Feyzi bin Seyyid İsmail'e nâibi Süleyman Şâkir ba'de'l-arz bilâ-veled fevti vâkî' ise ber-ta'yin-i vâkıf tedris eylemek üzere mücebince tevcih buyrulmak ricâsına bi'l-fiil Şeyhu'l-İslâm Mevlâna Ömer Hulûsi Efendi hazretleri işâret etmeleriyle işâretleri mücebince merkûma tevcih buyruldu. 3 Şa'ban 1217 (atik berât) R.evvel 215 müteveffâ Zilhicce 18 (s.31).

Sayfa: 17

- 18- Âmid'de vâkî' Mustafa Paşa binâsı câmi'de yevmî iki akçe ile müezzîn olan Hasan fevt mahlûlünden oğlu Derviş Ali'ye bâ-arz-ihâl tevcih buyruldu. 23 Şa'ban 1217 berât-ı cûlus-i hümâyûn sîade 21 R.evvel 222 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhîr 223 (s.32).
- 19- Âmid'de Kuyumcu esnâfının Şeyhi olan Seyyid Abdullah bin Seyyid Süleyman ferâğından Seyyid Ahmed bin Selim'e ferâğı vâkî' ise deyu bâ-berât tevcih buyruldu. 14 Şevvâl 1217 müteveffâ Şevval 25 (s.32).
- 20- Âmid'de vâkî' Hasan Pâdişâh nâm-ı diğêr Balıklı evkâfından almak üzere yevmî on akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûy mutasarrıf olan Sadullah bilâ-veled fevt oldukda hafîdi Mehmed Ârif zîde kadruhûya tevcih ricâsına nâibi Mevlâna Şâkirzâde Mehmed Emin arz etmeğîn kuyûdâta nazar olundukda vazîfe-i mezkûre Sadullah'ın bilâ-veled fevtinden karındaşı Yasin'e bin ikiyüz on altı senesi R.âhîrinde tevcih olduğu ba'de'd-derkenâr müteveffâyı mezbûr târih-i mezkûre hayatta olub henüz fevt olmakla vazîfe-i mezkûre müteveffânın mahlûlünden ve hilâf inhâ berât eddüren Yasin'in ref'inden ber-müceb-i derkenâr hafîdi merkûm Mehmed Ârif'e tevcih buyruldu. 17 Zilhicce 1217 (atik berât) R.âhîr 216 zâyî' Zilhicce 39 (s.32).
- 21- Âmid kazâsında İbrahim Bey tekyesi evkâfından vazîfe-i muayyene ile Saka cihetine mutasarrıf olan Seyyid Mehmed bin Seyyid Ali ferâğından Mustafa bin el-Hâc Ahmed'e ferâğı vâkî' ise bâ-berât tevcih buyruldu. 26 Zilhicce 1217 (s.32).
- 22- Âmid'de Ali bin Reşid mescid-i şerîfi vakfı mahsûlünden almak üzere yevmî iki akçe ile câbi ve yevmî bir akçe ile çerağdâr ve yevmî bir akçe ile ferrâş ve yevmî bir akçe ile bevâb olan Seyyid

Mustafa ferâğından Ömer bin Feyzullah'a bâ-berât tevcih buyruldu. 15 Muharrem 1218 berât-ı cûlus-i hümâyûn sîade 4 C.âhîr 223 (s.32).

- 23- Âmid'de vâkî' Câmi-i Kebirde bâ-muayyene Şeyhu'l-Kurrâ olan Seyyid Ali fevt mahlûlünden lede'l-imtihân istihkakları nümâyan olan müteveffânın oğulları Seyyid Mehmed ve Seyyid Mehmed ve Seyyid Mesud nâm karındaşlara iştirâken nâibi Süleyman Şâkir ba'de'l-arz mücebince tevcih buyrulmak ricâsına bi'l-fiil Şeyhu'l-İslâm Mevlâna Ahmed Esad Efendi hazretleri işâret etmeleriyle işâretleri mücebince tevcih olunmak deyu 22 Safer 1218 günü târihiyle muverrah ve musahhah fermân-ı âli sâdır olmakla sâdır olan fermân-ı âli mücebince tevcih buyruldu. 15 R.evvel 1218 Mehmed müteveffâ C.âhîr 21 Mesud Müteveffâ Şevval 31 (s.32).
- 24- Âmid'de vâkî' Kâşım Pîrşâh Aliyyü'r-Rahman ve'l-Gufrân evkâfından dekâkin semâniye Ve Savur kuraları mahsûlünden almak üzere senevi bir müd âmedî hinta vazîfeye ber-vech-i duâgûy mutasarrıf olan Seyyid Mustafa ferâğından Seyyid İbrahim ibni Zeynelâbidîn'e nâibi Süleyman Şâkir arzıyla merkûm tevcih buyruldu. 29 R.evvel 1218 (s.32).
- 25- Âmid'de vâkî' Kâşım Pîrşâh evkâfından dekâkin ve semâniye icâresinden ve Savur kuraları mahsûlünden almak üzere yevmî on akçe vazîfesine bâ-şart-ı tedris mutasarrıf olan es-Seyyid Mustafa ferâğından lede'l-imtihân es-Seyyid İbrahim bin Zeynelâbidîn'e nâibi Süleyman Şâkir ba'de'l-arz Şeyhu'l-İslâm Mevlâna Ahmed Esad işâret etmeleriyle işâretleri mücebince tevcih buyruldu. 2 R.âhîr 1218 kasrı yed Zilhicce 23 (s.32).
- 26- Âmid'de Câmi-i Kebir mülhakâtından Ma'ruf Efendi ve Osman Efendi vakıflarından almak üzere yevmî iki akçe ile câbi ve yevmî bir akçe ile cüz-hân olan Seyyid Abdülkerim bilâ-veled fevt mahlûlünden Seyyid Ömer'e bi'l-fiil vakfı mezbûrun mütevellîsi Seyyid el-Hâc Fâzıl Abdurrahman arzıyla merkûm tevcih buyruldu. Gurra-i C.âhîr 1218 müteveffâ Safer 24 (s.32).
- 27- Âmid'de Câmi-i Kebir evkâfından almak üzere yevmî sekiz akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûya ve yevmî üç akçe ile müezzîn ve imâm-ı sâni ve Sinan Bey vakfından yevmî bir akçe ile cüz-hân olan Seyyid Abdülkerim bilâ-veled fevt mahlûlünden Seyyid Ömer'e bi'l-fiil vakf-ı mezbûrun mütevellîsi Seyyid el-Hâc Fâzıl Abdurrahman arzıyla merkûm tevcih buyruldu. 2 C.âhîr 1218 müteveffâ Safer 24 (s.32).
- 28- Âmid kazâsı mülhakâtından Atak kazâsında Lice kasabasında vâkî' Ahmed Bey binâsı câmi'de vakf-ı mezbûrdan almak üzere bâ-muayyene müezzîn olan Seyyid Osman bin Mehmed fevt mahlûlünden oğlu Seyyid Cafer'e nâibi Şâkirzâde Mehmed Emin

arziyla merkûm tevcih buyruldu. 2 C.âhir 1218 (atik berât) Şa'ban 1218 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 223 müteveffâ Receb 44 (s.32).

29- **Âmid** kazâsı muzâfâtından Lice kasabasında vâki' Ahmed Bey binâsı câmi-i şerifi vakfından almak üzere râbi-muayyenesiyle nisf imâmete mutasarrıf olan Seyyid Osman fevt mahlûlünden oğlu Seyyid Ahmed'e nâibi Şâkirzâde Mehmed Emin arzıyla merkûm tevcih buyruldu. 3 C.âhir 1218 (atik berât) Receb 210 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 223 (s.32).

30- **Âmid'de** İzzeddin mescid-i şerifinde yevmî dört akçe ile imam ve ve yevmî bir akçe ile mütevellî olan Osman fevt mahlûlünden Seyyid Abdullah Râşid'il-âmediye bilâ-veled fevt vâki' ise bâ-arz-ihâl tevcih buyruldu. 4 C.âhir 1218 (s.32).

31- **Âmid'de** vâki' İzzeddin mescid-i şerifi vakfından almak üzere yevmî bir akçe ile ferrâş ve yevmî bir akçe ile çerağdâr ve mescid-i mezbûre ittisâlinde vâki' muallimhânenin dahi yevmî üç akçe ile muallim-i sıbyânı ve ber-vech-i hasbî nezârat ve yine Behram Baba vakfından almak üzere vakıf mescidde yevmî iki akçe ile cüz-hân ve yevmî nim akçe ile tesbihhân olan Seyyid Osman bilâ-veled fevt mahlûlünden Mehmed bin Ömer'e nâibi Şâkirzâde Mehmed Emin arzıyla merkûm tevcih buyruldu. 3 Receb 1218 (s.32).

32- **Âmid'de** Câmi-i Kebir evkâfı mahsûlünden almak üzere yevmî on akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûy mutasarrıf olan Seyyid Mehmed Emin fevt mahlûlünden hafîdi Seyyid Ahmed bin İbrahim'e bilâ-veled fevti vâki' ise bâ-berât tevcih buyruldu. 22 Şa'ban 1218 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 223 (s.32).

33- **Âmid'de** Câmi-i Kebir evkâfından almak üzere yevmî on akçe vazîfe ile vekîl-i harc ve yevmî on akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûya ve yine vakf-ı mezbûrdan almak üzere yevmî beş akçe vazîfeye kezâlik ber-vech-i duâgûya mutasarrıf olan Mehmed Emin fevt mahlûlünden hafîdi Seyyid Ahmed bin İbrahim'e bilâ-veled fevti vâki' ise bâ-berât tevcih buyruldu. 22 Şa'ban 1218 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 223 (s.33).

34- **Âmid'de** Ilık Mescid-i şerifi vakfından almak üzere yevmî beş akçe ile vakfı mezbûrun nâzırı olan Mehmed Emin fevt mahlûlünden hafîdi es-Seyyid Ahmed bin İbrahim'e nâibi Şâkirzâde Mehmed Emin arzıyla tevcih buyruldu. Şa'ban 1218 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 223 (s.33).

35- **Âmid'de** Fâtih Mehmed Paşa câmi-i şerifi evkâfından almak üzere yevmî dört akçe ile ihlashân olan Mehmed Emin fevt mahlûlünden hafîdi es-Seyyid Ahmed bin İbrahim'e bilâ-veled fevti vâki' ise bâ-berât tevcih buyruldu. Şa'ban 1218 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 223 (s.33).

36- **Âmid'de** Fâtih Mehmed Paşa câmi-i şerifi evkâfından

almak üzere beş akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûya mutasarrıf olan Mehmed Emin fevt mahlûlünden hafîdi es-Seyyid Ahmed bin İbrahim'e bilâ-veled fevti vâki' ise bâ-berât tevcih buyruldu. Şa'ban 1218 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 223 (s.33).

37- **Âmid'de** Câmi-i Kebir evkâfından almak üzere yevmî dört akçe vazîfe ile vekîl-i harc olan diğer Mehmed Emin fevt mahlûlünden hafîdi es-Seyyid Ahmed bin İbrahim'e bilâ-veled fevti vâki' ise bâ-berât tevcih buyruldu. Şa'ban 1218 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 223 (s.33).

38- **Âmid'de** Câmi-i Kebir evkâfı mahsûlünden almak üzere yevmî on akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûya ve yevmî beş akçe ile ferrâş ve yevmî beş akçe ile Fâtîha-hân ve yevmî üç akçe ile vakt-i asrda aşır-hân ve yevmî bir akçe ile murâkib-ı tesbih cihetlerine mutasarrıf olan Mehmed Emin fevt mahlûlünden hafîdi es-Seyyid Ahmed bin İbrahim'e bilâ-veled fevti vâki' ise bâ-berât tevcih buyruldu. Şa'ban 1218 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 223 (s.33).

39- **Âmid** hâricinde İbrahim Bey Aliyyu'r-Rahman tekyesi evkâfı izdiyâdından almak üzere yevmî on akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûya mutasarrıf olan es-Seyyid Mehmed Emin fevt mahlûlünden hafîdi es-Seyyid Ahmed bin İbrahim'e bilâ-veled fevti vâki' ise bâ-berât tevcih buyruldu. Şa'ban 1218 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 223 (s.33).

40- **Âmid'de** Hısnı ebvâbında Dağkapusu hâricinde vâki' İbrahim Bey tekyesi mescid-i şerifinde yevmî sekiz akçe ile imam olan Hüseyin fevt mahlûlünden oğlu Seyyid Ahmed'e bâ-berât tevcih buyruldu. 2 Şevval 1217 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 223 (s.33).

41- **Âmid'de** Şeyh Matar câmi-i evkâfı mahsûlünden almak üzere yevmî dört akçe ile vekîl-i harc ve yevmî üç akçe ile muhâsib ve yevmî üç akçe ile müfettişi olan es-Seyyid Osman bin es-Seyyid Mustafa bilâ-veled fevt mahlûlünden es-Seyyid Hüseyine vakf-ı mezbûrun mütevellisi es-Seyyid Derviş Hüseyin ve es-Seyyid Ebubekir arzıyla merkûm es-Seyyid Hüseyin'e tevcih buyruldu. 2 Zilka'de 1218 müteveffâ C.âhir 33 (s.33).

42- **Âmid** muzâfâtından Mardin nâhiyesinde Kâsım Pâdişâh evkâfından almak üzere yevmî yedi buçuk akçe ile ber-vech-i duâgûya mutasarrıf olan mutasarrıf olan İsmail bilâ-veled fevt mahlûlünden Seyyid Derviş Hüseyin'e bilâ-veled fevti vâki' ise bâ-arz-ihâl tevcih buyruldu. 29 Zilka'de 1218 zâyi' Muharrem 32 (s.33).

43- **Âmid'de** Câmi'un Nebi evkâfından almak üzere yevmî iki akçe ile nâzır nezzârı olan Seyyid Hâfız İsmail bilâ-veled fevt mahlûlünden Seyyid Hüseyin bin Ahmed'e vakf-ı mezbûrun mütevellileri Seyyid Derviş Hüseyin ve Seyyid el-Hâc Ebubekir arzıyla merkûm tevcih buyruldu. selhi Zilka'de 1218 müteveffâ Safer 44 (s.33).

- 44- **Âmid'de** Câmi-i Kebirde yevmî bir akçe ile devirhan olan es-Seyyid Ebubekir bin Abdulkерim ferâğından es-Seyyid Derviş Hüseyin bin es-Seyyid Ahmed'e ferâğı vâkî' ise bâ-berât tevcîh buyruldu. 2 Zilhicce 1218 (atik berât) Receb 217 müteveffâ Safer 44 (s.33).
- 45- **Âmid'de** Hasan Padişah namı diğer Balıklı zaviyesi yevmî bir akçe ile cüz-hân olan es-Seyyid Ebubekir bin Abdulkерim ferâğından es-Seyyid Derviş Hüseyin bin es-Seyyid Ahmed'e ferâğı vâkî' ise bâ-berât tevcîh buyruldu. 3 Zilhicce 1218 (atik berât) Receb 217 kasrı yed Zilhicce 22 (s.33).
- 46- **Âmid'de** Şeyh Matar câmi-i şerîfî vakfının yevmî beş akçe ile nâzırı olan Ahmed Şerîf bin Hacı Mustafa ferâğından es-Seyyid Derviş Hüseyin bin es-Seyyid Ahmed'e ferâğı vâkî' ise bâ-berât tevcîh buyruldu. 3 Zilhicce 1218 müteveffâ Safer 44 (s.33).
- 47- **Âmid** hâricinde İbrahim tekyesi vakfından almak üzere yevmî sekiz akçe ile müşâhere kâtibi ve yine vakf-ı mezbûrdan almak üzere yevmî altı akçe ile ber-vech-i duâğûya ve yine vakf-ı mezbûrdan almak üzere yevmî beş akçe vazîfeye ber-vech-i duâğûya ve yine vakf-ı mezbûrdan almak üzere yevmî beş akçe vazîfeye ber-vech-i duâğûya ve yine vakf-ı mezbûrdan almak üzere yevmî beş akçe vazîfeye ber-vech-i duâğûya ve yine vakf-ı mezbûrdan almak üzere yevmî beş akçe vazîfeye ber-vech-i duâğûya ve yine vakf-ı mezbûrdan almak üzere yevmî iki akçe ile aşırhân ve yevmî iki akçe ile köşedâr cihetlerine mutasarrıf olan es-Seyyid Ömer fevt mahlûlündenoğulları es-Seyyid Eyyüb ve Mehmed nâm karındaşlara nâibi kadızâde Şerîf Mehmed Emin arzıyla tevcîh buyruldu. 3 Zilhicce 1218 kasrı yed Şa'ban 31 (s.33).
- 48- **Âmid'de** vâkî' merhum İbrahim Bey tekyesi mescid-i şerîfinden almak üzere yevmî on akçe ile ferrâş ve çerağdâr olan Seyyid Ömer fevt mahlûlündenoğulları Seyyid Eyyüb ve Mehmed'e iştirâken nâibi kadaızâde Şerîf Mehmed Emin arzıyla tevcîh buyruldu. 5 Zilhicce 1218 kasrı yed Şa'ban 31 (s.33).
- 49- **Âmid'de** Câmi-i Kebir vakfından almak üzere yevmî altı akçe ve yine yevmî beş akçe ile anbardâr ve yine vakf-ı mezbûrdan almak üzere yevmî beş akçe ile müşâhere kâtibi olan Seyyid Ömer fevt mahlûlündenoğulları Seyyid Eyyüb ve Mehmed nâm karındaşlara iştirâken nâibi kadaızâde Şerîf Mehmed Emin arzıyla tevcîh buyruldu. 5 Zilhicce 1218 kasrı yed R.evvel 21 (s.33).

Sayfa:18

- 50- Âmid'de** Câmi-i Kebir evkâfî mülhakâtından Sinâniye vakfından almak üzere yevmî bir akçe ile kâtib yine mülhakâtından Âtike Hâtun vakf eylediği bir bab hânedan almak üzere yevmî üç akçe ile cüz-hân olan Mehmed ref' bundan akdem mahallinde mesclis-i şer'de Seyyid ömer muvâcehesinde

- mutasarrıf olduğu cihât-ı mezbûreden kendi hüsnü rızâsıyla merkûm Ömer'e ferâğat ve kasrı yed ve teslîm- berât ...merkûmun ferâğından mûmâ ileyh üzerine tevcîhden mukaddem merkum-ı mûmâ ileyh Ömer fevt mahlûlünden oğulları Seyyid Eyyüb ve Mehmed nâm karındaşlara iştirâken nâibi kadızâde Şerîf Mehmed Emin arzıyla tevcîh buyruldu. 5 Zilhicce 1218 kasrı yed R.evvel 21 (s.33).
- 51- Âmid'de** Câmi-i Kebir evkâfından almak üzere yevmî on akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûya mutasarrıf olan Mahmud ferâğından es-Seyyid Dervîş bin es-Seyyid Ahmed'e ferâğî vâkî' ise bâ-berât tevcîh buyruldu. 5 Zilhicce 1218 müteveffâ Safer 44 (s.33).
- 52- Âmid'de** Kastel mescid-i şerîfi vakfının yevmî beş akçe ile nâzırı olan es-Seyyid Dervîş Hüseyin bin es-Seyyid Ahmed'e ferâğî vâkî' ise bâ-berât tevcîh buyruldu. 5 Zilhicce 1218 müteveffâ Safer 44 (s.33).
- 53-Âmid'de** Câmi'un Nebi Aleyhi's-selâm evkâfından almak üzere yevmî bir akçe ile ser-mahfil ve yevmî iki akçe ile çerâğ-ı minâre ve yevmî bir akçe ta'rifhân olan Ahmed Şerîf bin el-Hâc Mustafa ferâğından es-Seyyid Hüseyin'e ferâğî vâkî' ise bâ-berât tevcîh buyruldu. 5 Zilhicce 1218 müteveffâ Safer 44 (s.33).
- 54- Âmid'de** Câmi'un Nebi vakfından almak üzere yevmî iki akçe ile muhâsib ve yine câmi-i mezkûrda yevmî iki akçe ile anbardâr ve yine câmi-i mezkûrda yevmî üç akçe vekîl-i harc olan es-Seyyid Ebubekir ferâğından es-Seyyid Dervîş Hüseyin bin es-Seyyid Ahmed'e ferâğî vâkî' ise bâ-berât tevcîh buyruldu. 5 Zilhicce 1218 müteveffâ Safer 44 (s.33).
- 55- Âmid** muzâfâtından Mardin'de Şehîdiye medresesi evkâfından almak üzere yevmî beş akçe ile dersiâm olan es-Seyyid Feyzullah bin Seyyid İsmail ferâğından sulbî oğlu Seyyid Ahmed bin Feyzullah'a Mardin nâibi Abdurrahim ba'de'l-arz fazîletlü semâhatlü Şeyhu'l-İslâm Mevlâna Ahmed Esad Efendi hazretleri işâret etmeleriyle işâretleri mücebince merkûm Seyyid Ahmed'e yevmî beş akçe ile tevcîh buyruldu. 27 Zilhicce 1218 (atik berât) Şa'ban 217 müteveffâ Şa'ban 37 (s.33).
- 56- Âmid'de** Dervîş Hüseyin binâsı mescid-i şerîfinde yevmî dört akçe ile imam olan es-Seyyid Hâfız Ahmed Ömer'in ferâğından es-Seyyid el-Hâc Hâfız Mehmed'e nâibi Kadızâde Şerîf Mehmed Emin arzıyla tevcîh buyruldu. 28 Zilhicce 1218 müteveffâ Şa'ban 24 (s.33).
- 57- Âmid'de** vâkî' İbn-i Müderris mescidinde yevmî üç akçe ile imam ve yevmî birbuçuk akçe ile mütevellîsi olan el-Hâc Hasan ferâğûından lede'l-imtihân istihkâkı nûmâyan olan el-Hâc Hasan'a nâibi Kadızâde Şerîf Mehmed Emin arzıyla tevcîh buyruldu. 28 Zilhicce 1218 (s.33).
- 58- Âmid'de** Hoca Müslim binâsı câmi-i şerîf evkâfından almak üzere yevmî beş akçe ile ve izdiyâd-ı vakıfıdan almak üzere yevmî sekiz akçe ile vakf-ı mezbûrun

kâtibi ve câbisi olan Seyyid el-Hâc Salih ferâğından Seyyid Ahmed bin Ömer'e ferâğı vâki' ise bâ-berât tevcih buyruldu. 29 Zilhicce 1218 berât-ı cülus-i hümâyûn sîade 4 C.âhir 223 müteveffâ R.evvel 1263 (s.33).

59- Âmid'de Yenikapunun teharrücüsü olan Mehmed bin Abdullah fevt mahlûlünden oğlu Seyyid el-Hâc Mahmud'a tevcih olunub yedine berât-ı âlişân verilmek bâbında nâibi Kadızâde Şerif Mehmed Emin arz etmeğin ruznâmçe-i askeriyyeye nazar olundukda Âmid'de Yenikapu taharrücüsü olan Mehmed fevt mahlûlünden Seyyid Ebubekir'e nâibi Derviş Osman arzıyla binikiyüz on bir senesi Zilhiccesinde tevcih olduğu ba'de'd-derkenâr taharrücülük-i mezkûre müteveffâ babası mahlûlündenve ecânibden hîle ile berât ettiren mezbûr Seyyid Ebubekir'in ref'inden merkûm Seyyid el-Hâc Mahmud'a nâibi Kadızâde Şerif Mehmed Emin arzıyla tevcih buyruldu. 29 Zilhicce 1218 berât-ı cülus-i hümâyûn sîade 4 C.âhir 223 müteveffâ R.evvel 1231 (s.33).

60- Âmid'de vâki' Hanzâde Hâtun câmi' evkâfından almak üzere yevmî iki akçe ile nezârat ve yevmî iki akçe ile cibâyet cihetlerine mutasarrıf olan Zeynelâbidin fevt mahlûlünden sulbî oğulları İbrahim ve Mehmed nâm karındaşlara nâibi Kadızâde Şerif Mehmed Emin arzıyla iştirâken tevcih buyruldu. 8 Muharrem 1219 berât-ı cülus-i hümâyûn sîade 4 C.âhir 223 (s.33).

61-Âmid'de Câmi-i Kebirde evkâfî mahsûlünden almak üzere yevmî altı akçe ile ferrâş ve yevmî bir akçe ile ta'âmiyyeye mutasarrıf olan Seyyid Mustafa bilâ-veled fevt mahlûlünden Seyyid Ömer'e vakfi mezbûrun mütevellîsi Seyyid el-Hâc Abdurrahman arzıyla tevcih buyruldu. 13 Muharrem 1219 müteveffâ Safer 242 (s.33).

62-Âmid'de vâki' Hanzâde Hâtun câmi'inde hasbî hatib olan Seyyid Zeynelâbidin fevt mahlûlünden oğulları Seyyid İbrahim ve Seyyid Mehmed ibnâ Seyyid Zeynelâbidin'e iştirâken inâyet buyruldu. 18 Muharrem 1219 (s.33).

63- Âmid'de vâki' İbrahim Bey binâsı tekyesi evkâfî mahsûlünden almak üzere yevmî otuz akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûy mutasarrıf olan el-Hâc Yâsin fevt mahlûlünden oğulları el-Hâc Hâfız Mehmed ve Ahmed ve Mehmed Salih ibnû el-Hâc Yâsin nâm karındaşlara bâ-berât iştirâken tevcih buyruldu. Selhi Muharrem 1219 (atik berât) Zilka'de 210 müteveffâ R.evvel 223 (s.33).

64- Âmid'de Fâtih Mehmed Paşa câmi'i kurbunda Latîfiye mescid-i şerifinin cema'atı kesir olmakla mescid-i mezbûrun mütevellîleri ve imamı Hacı Ahmed ve Hacı Fethullah bâ-izni hümâyûn mescid-i mezbûre minber va'z eyledikleri câmi-i şerîfe hatib lâzım olmakla hitâbet-i mezkûre mescid-i mezbûrun

mütevellîleri ve imamı bâni-i mezbûr Hacı Ahmed ve Hacı Fethullah nâm karındaşlara hitâbet-i mezkûre ber-vech-i hasbî inâyet buyruldu. 3 R.âhir 1219 (s.33).

65- Âmid'de vâki' İskender Paşa binâsı câmi'inde yevmî beş akçe ile hatib olan Mehmed bilâ-veled fevt mahlûlünden Hâfız Sadullah bin Ömer'e inâyet buyruldu. 27 R.âhir 1219 (s.33).

66- Âmid'de vâki' Mumcular esnâfının şeyhi olan Abdullah bilâ-veled fevt mahlûlünden Selim bin Abdullah bilâ-veled fevti vâki' ise inâyet buyruldu. 9 R.âhir 1219 (s.33).

67- Âmid'de Behram Paşa câmi'inde yevmî bir akçe ile vakt-i subhda cüz-hân ve yine yevmî bir akçe ile sakdâr olan Molla Sadullah bin Mehmed fevt mahlûlünden Sulbî oğlu Abdulgafur bin Sadullah'a bâ-berât tevcih buyruldu. 9 R.âhir 1219 (s.33).

68- Âmid'de vâki' Rumkapusu Taharrücülüğün nısfına mutasarrıf olan Mehmed bin Veli fevt mahlûlünden sulbî oğlu İsmail bin Mehmed'e nâibi Kadızâde Şerif Mehmed Emin arzıyla tevcih buyruldu. 17 R.âhir 1219 müteveffâ Şevval 19 (s.34).

69- Âmid'de Eğilli Hacı Bey binâsı Hânın tevliyeti erşed evlâdına meşrûta olub ber-müceb-i şart-ı vâkıf erşed evlâddan tevliyet-i mezkûra mutasarrıf olan İbrahim fevt mahlûlünden müteveffâyı mezbûrun hafidi Seyyid Osman bin Yusuf'a bâ-arz-ihâl tevliyet-i mezkûre müteveffâ büyük babası mahlûlündenve bundan gayri evlâdı yok ise tevcih buyruldu. Selhi R.âhir 1219 (s.34).

70- Âmid'de Zincîriye vakfından almak üzere yevmî on akçe ile muhâsib ve yine vakf-ı mezbûrdan almak üzere yevmî dört akçe ile müfettiş ve yine vakf-ı mezbûrdan almak üzere yevmî on akçe ile medrese-i Zincîriye bevâbı olan Seyyid Lütfullah bin Seyyid Ebubekir ferâğından sulbî oğlu Seyyid Hâfız Mehmed bin Seyyid Lütfullah'a bâ-berât tevcih buyruldu. 4 Receb 1219 (s.34).

71- Âmid'de Rumkapusunda nısf hisse teharrücülüğe mutasarrıf olan İsmail bin Mehmed bilâ-veled fevt mahlûlünden nısf-ı âherine mutasarrıf müşteriki Halil bin Ali'ye nâibi Şefikzâde Şerif Mehmed Sadullah arzıyla tevcih buyruldu. 20 Şevval 1219 (atik berât) C.evvel 219 berâtı cülus-ı hümâyûn sîade 21 R.evvel 222 berâtı cülus-ı hümâyûn sîade 4 C.âhir 223 müteveffâ Safer 30 (s.34).

72- Âmid'de Câmi'is-Safâ nâm-ı diğer Anbarlı evkâfından almak üzere yevmî dört akçe ile na'thân ve yevmî bir akçe ile ta'rîfhân ve yevmî bir akçe ile ser-mahfil ve yevmî iki akçe ile müezzin ve yevmî birbuçuk akçe ile aşırhân ve yine vakf-ı mezbûrdan almak üzere yevmî beş akçe ile ferrâş olan Seyyid Süleyman fevt mahlûlündensulbî oğlu Derviş Mehmed bin Seyyid Süleyman'a nâibi Şefikzâde Şerif Mehmed Sadullah arzıyla tevcih buyruldu. 2 Zilka'de 1219 (s.34).

- 73- **Âmid'de** Kâsım Paşa evkâfından dekâkîn-i semâniyeden almak üzere yevmî on akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûy mutasarrıflar olan Seyyid Abdullah ve Seyyid Mehmed nâm karındaşlar iştirâken mutasarrıflar iken merkûm Seyyid Abdullah bilâ-veled fevt mahlûlünden karındaşı ve müşteriki Seyyid Mehmed'e nâibi Şefikzâde Şerîf Mehmed Sadullah arzıyla tevcih buyruldu. 24 Zilhicce 1219 (s.34).
- 74- **Âmid'de** Câmi-i Kebirde yevmî beş akçe vazîfeye ... câmi-i mezkûr mülhakâtından Şeyh Ma'ruf evkâfı zevâyidinden almak üzere yevmî beş akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûy mutasarrıflar olan Seyyid Abdullah ve Seyyid Mehmed nâm karındaşlar iştirâken mutasarrıflar iken merkûm Seyyid Abdullah fevt mahlûlündennisf hissesi karındaşı ve müşteriki Seyyid Mehmed'e nâibi Şefikzâde Şerîf Mehmed Sadullah arzıyla tevcih buyruldu. 24 Zilhicce 1219 (s.34).
- 75- **Âmid'de** merhum Ali Paşa evkâfının yevmî oniki akçe ile nâzırı olan Seyyid Abdullah ve Seyyid Mehmed nâm karındaşlar iştirâken mutasarrıflar iken merkûm Seyyid Abdullah bilâ-veled fevt mahlûlündennisf hissesi karındaşı ve müşteriki Seyyid Mehmed'e nâibi Şefikzâde Şerîf Mehmed Sadullah arzıyla tevcih buyruldu. 24 Zilhicce 1219 (s.34).
- 76- **Âmid** muzâfâtından Siverek kazâsında medfûn Eyyub Aleyhi's-Selâm hazretlerinin zâviyesi evkâfından almak üzere yevmî beş akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûy mutasarrıflar olan Seyyid Abdullah ve Seyyid Mehmed nâm karındaşlar iştirâken mutasarrıflar iken merkûm Seyyid Abdullah bilâ-veled fevt mahlûlündennisf hissesi karındaşı ve müşteriki Seyyid Mehmed'e nâibi Şefikzâde Şerîf Mehmed Sadullah arzıyla tevcih buyruldu. 24 Zilhicce 1219 (s.34).
- 77- **Âmid'de** Câmi-i Kebir havlusunda Şafi'ler mescidinde yevmî beş akçe ile ferrâş olan Seyyid İbrahim bin Âbid ferâğından Seyyid Hâfız Mustafa bin Süleyman'a ferâğı vâki' ise bâ-berât tevcih buyruldu. 17 Muharrem 1220 berâtı cûlus-ı hümayûn sitâde 4 C.âhîr 223 (s.34).
- 78- **Âmid'de** Câmi-i Kebirde yevmî üç akçe ile na'thân olan Seyyid İbrahim bin Âbid ferâğından Seyyid Hâfız Mustafa bin Süleyman'a ferâğı vâki' ise bâ-berât tevcih buyruldu. 17 Muharrem 1220 (s.34).
- 79- **Âmid'de** Câmi-i Kebirde yevmî yedi akçe ile nisf imâmı sâni cihetine ve yevmî üç akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûy ve yine medîne-i mezkûrede Behram Paşa vakfından almak üzere yevmî bir buçuk akçe ile nisf fetihhanlık cihetine mutasarrıf olan Hacı Mehmed ferâğından Mehmed'e ferâğı vâki' ise bâ-berât tevcih buyruldu. 17 Muharrem 1220 (s.34).
- 80- **Âmid'de** Kadı Hacı Ali vakfından almak üzere yevmî altı akçe ile muallim-i sıbyân ve yevmî dört akçe ile sakîdâr olan Hacı Mehmed bilâ-veled fevt mahlûlünden Seyyid Mehmed'e nâibi Kadîzâde Şerîf Mehmed Emin arzıyla tevcih buyruldu. Yevm 4 müteveffâ R.evvel 29 (s.34).
- 81- **Âmid'de** Câmi-i Kebirde yevmî beş akçe ile taşra ferrâş ve yine câmi-i mezkûrda yevmî altı akçe ile havlu ferrâş olan Seyyid Ahmed fevt mahlûlündensulbî oğulları Seyyid Mehmed ve Seyyid Mustafa ve Seyyid İsmail ibnû Seyyid Ahmed nâm karındaşlara tevcih olunmak bâbında istid'âyı inâyet etmeleriyle tevcih buyrulmak ricâsına fazîletlü semâhatlü Şeyhu'l-İslâm Mevlâna Ahmed Esad Efendi hazretleri işâret etmeleriyle işâretleri mücebinece tevcih buyrulmak deyu selhi R.âhîr 1220 günü târihiyle muverrah ve musahhah fermân-ı âli sâdır olmakla sâdır olan fermân-ı âli mücebinece tevcih buyruldu. 5 C.evvel 1220 berâtı cûlus-ı hümayûn sitâde 4 C.âhîr 223 (s.34).
- 82- **Âmid'de** Mesu'diye vakfından almak üzere yevmî dört akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûy mutasarrıf olan Seyyid Abdurrahman bilâ-veled fevt mahlûlünden Seyyid Hacı Hamdullah'a tevcih buyruldu. 7 Şa'ban 1220 (s.34).
- 83- **Âmid'de** Mesu'diye medresesinin bâ-muayyene muhâsebeye ve vekîl-i harcı olan Seyyid Abdurrahman bilâ-veled fevt mahlûlünden Seyyid Hacı Hamdullah'a tevcih buyruldu. 7 Şa'ban 1220 (s.35)..
- 84- **Âmid'de** Kâsım Pâdişâh evkâfından Savur nâhiyesinde rîb'(rey') karyeleri mahsûlünden almak üzere yevmî yirmi akçe ber-vech-i duâgûy mutasarrıf olan Seyyid Abdurrahman bin Seyyid Abdulvehhâb fevt mahlûlünden Seyyid Hacı Hamdullah'a tevcih buyrulmak bâbında istid'âyı inâyet etmeğin bilâ-veled fevti vâki' ise şartıyla tevcih olunmak deyu 14 Şa'ban 1220 günü târihiyle muverrah ve musahhah fermân-ı âli sâdır olmakla sâdır olan fermân-ı âli mücebinece merkûm Seyyid Hacı Hamdullah'a tevcih buyruldu. 18 C.evvel 1220 (s.35).

Sayfa :19

- 85- **Âmid'de** Kâsım Pâdişâh evkâfından Savur nâhiyesinde rîb' (rey') karyeleri mahsûlünden almak üzere yevmî on akçe ber-vech-i duâgûy mutasarrıf olan Seyyid Abdurrahman bin Seyyid Abdulvehhâb fevt mahlûlünden Seyyid Hacı Hamdullah'a tevcih buyrulmak bâbında istid'âyı inâyet etmeğin bilâ-veled fevti vâki' ise şartıyla tevcih olunmak deyu 14 Şa'ban 1220 günü târihiyle muverrah ve musahhah fermân-ı âli sâdır olmakla sâdır olan fermân-ı âli mücebinece merkûm Seyyid Hacı Hamdullah'a tevcih buyruldu. 18 C.evvel 1220 (s.35)..
- 86- **Âmid** Hâricinde merhum İbrahim Bey tekyesinin izdiyâdından almak üzere yevmî on akçe vazîfeye

ber-vech-i duâgûy mutasarrıf olan Mustafa bin Mehmed fevt mahlûlünden sulbî oğlu Mustafa bin Mustafa'ya nâibi Dedezâde Mehmed Sadık arzıyla tevcih buyruldu. 26 Şevval 1220 müteveffâ Ramazan 25 (s.35)..

87- Âmid muzâfâtından Atak nâhiyesinde Lice kasabasında Ahmed Bey câmi-i şerifinde senevi bir müd Âmedî hinta ile nezârat cihetine mutasarrıf olan Seyyid Abdullah fevt mahlûlünden sulbî oğlu Seyyid Abdulaziz bin Seyyid Abdullah'a inâyet buyruldu. 18 Zilhicce 1220 müteveffâ Şa'ban 27 (s.35)..

88- Âmid muzâfâtından Lice kasabasında câmi' evkâfının bâ-muayyene kâtibi olan es-Seyyid Abdullah fevt mahlûlünden sulbî oğlu Seyyid Mehmed bin Seyyid Abdullah'a inâyet buyruldu. 18 Zilhicce 1220 müteveffâ Şa'ban 27 (s.35)..

89- Âmid muzâfâtından Lice kasabasında Ahmed Bey câmi'i nde rib'ı muayyene ile nısf hisse imâmet cihetine mutasarrıf olan es-Seyyid Abdullah fevt mahlûlünden sulbî oğlu Seyyid Abdulhamid bin Seyyid Abdullah'a inâyet buyruldu. 18 Zilhicce 1220 (atik berât) Receb 210 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 223 (s.35)..

90- Âmid kazâsı mahkemesinde kâtib olan sâhib-i evvel ...Sadullah bi'l-fiil berâtı şerifimle mutasarrıfken erbâb-ı i'tirazdan Seyyid Derviş Ali nâm kimesne kitâbet-i mezbûreyi kendi üzerine tevcih ve berât eddürüb sâhib-i evveli merkûma gadri külli ve nan parasından mahrum etmekle kitâbet-i mezbûre mezbûr Seyyid Derviş Ali'nin ref'inden sâhib-i evveli merkûma ibkâ buyrulamak bâbında istid'âyı inâyet etmeğin divân-ı aliyye sâhib-i evveli olduğu beyânıyla istirhâm etmekle ref'inden tevcih olunmak deyu 6 Muharrem 1221 günü târihiyle muverrah ve musahhah fermân-ı âli sâdir olmakla sâdir olan fermân-ı âli mücebince tevcih buyruldu. 7 Muharrem 1221 (s.35)..

91- Âmid'de câmi-i kebir evkâfı mahsûlünden almak üzere senevi bir müd hinta Âmedî hinta vazîfeye ber-vech-i duâgûy mutasarrıflar olan Mehmed Refi' ve Hâfız Sadullah ve Hâfız Seyfullah iştirâken mutasarrıflar iken mezbûr Seyfullah fevt mahlûlündensülüs hissesi karındaşları ve müsterikleri Mehmed Refi' ve Hâfız Sadullah nâm karındaşlara nâibi Dedezâde Mehmed Sadık arzıyla iştirâken tevcih buyruldu. 9 Muharrem 1221 (s.35)..

92- Âmid muzâfâtından Çermik kasabasında Abdurrahman mahallesinde Mahmud binâsı câmi'inde ber-vech-i hasbî ferrâş olan Hasan bin Mehmed fevt mahlûlündensulbî oğlu Hâfız Mehmed bin Hasan'a inâyet buyruldu. 16 Safer 1221 (atik berât) C.âhir 188 kasrı yed 3 Receb 1254 (s.35)..

19. Âmid'de Kuyumcu esnâfının Şeyhi olan Seyyid Abdullah bin Seyyid Süleyman ferâğından Seyyid Ahmed bin Selim'e ferâğı vâki' ise deyu bâ-berât

tevcih buyruldu. 14 Şevvâl 1217 müteveffâ Şevval 25 (s.35)..

93- Âmid'de Na'lbant esnâfının şeyhi olan Mustafa bin Hacı Mehmed bi'l-fiil mutasarrıf olub lâkin yedinde berâtı olmayub bi-berât olmakla kimesne üzerinde olmadığı aklemden ba'de'd-derkenâr merkûm es-Seyyid Mustafa'ya inâyet buyruldu. 28 Safer 1221(s.35)..

94- Âmid'de vâki' Molla Bahaddin mescid-i şerifi evkâfının iki akçe ile mütevellisi ve bir akçe ile nâzırı olan es-Seyyid el-Hâc Osman fevt mahlûlünden sulbî oğlu es-Seyyid Mustafa ve es-Seyyid el-Hâc Osman'a fevti vâki' ise kaydı derciyle bâ-berât tevcih buyruldu. 29 R.evvel 1221_berât-ı cûlus-i hümayûn sîade 4 C.âhir 223 (s.35)..

95- Âmid'de vâki' Mes'ûdiye medresesi evkâfından almak üzere yevmî üç akçe vazîfeye ber-vech-i duâgûy mutasarrıf olan olan Zübeyde Hâtun kendi hüsnü rızâsıyla Sadriye kızı Âdile'ye ferâğat ve kasrı yed etmekle bâ-berât tevcih buyruldu. 13 R.evvel 1221 (s.35)..

96- Âmid'de Câmi-i Kebirde bâ-muayyene şeyhu'l-kurrâ olan es-Seyyid Mehmed ve es-Seyyid Mehmed Mesud nâm karındaşlar iştirâken mutasarrıflar iken mezbûr Seyyid Mehmed fevt mahlûlündenkarındaşı ve müsteriki Mehmed Mesud'a nâibi Şefikzâde Şerif Mehmed Sadullah ba'de'l-arz faziletli semâhatlı Şeyhu'l-İslâm Mevlâna Ahmed Esad hazretleri işâret etmeleriyle işâretleri mücebince merkûm Seyyid Mehmed Mesud'a tevcih buyruldu. 16 C.âhir 1221 (atik berât) R.evvel 218 müteveffâ Şevval 31 (s.35)..

97- Âmid'de vâki' Mes'ûdiye medresesi evkâfından almak üzere yevmî beş akçe ile kurâ câbisi olan es-Seyyid Abdurrahman fevt mahlûlünden karındaşı oğlu es-Seyyid eş-Şeyh Ebubekir Halife'ye fevti vâki' ise kaydı derciyle bâ-berât tevcih buyruldu. 6 Şa'ban 1221(s.35)..

98- Âmid'de vâki' Mes'ûdiye vakfından almak üzere yevmî sekiz akçe_ber-vech-i duâgûy mutasarrıf olan es-Seyyid Abdulkirim fevt mahlûlünden sulbî oğlu es-Seyyid eş-Şeyh Ebubekir bin es-Seyyid Abdulkirim Halife'ye inâyet buyruldu. 7 Şa'ban 1221(s.35)..

99- Âmid muzâfâtından Çermik kasabasında Hacı Mahmud Bey binâsı câmi'inde bâ-muayyene hatîb olan Osman bilâ-veled fevt mahlûlündenkarındaşı es-Seyyid Ahmed'e Âmid nâibi Şefikzâde Şerif Mehmed Sadullah arzıyla tevcih buyruldu. 7 Şevval 1221 (atik berât) Şa'ban 211 berât-ı cûlus-i hümayûn sîade 4 C.âhir 223 müteveffâ R.evvel 44 (s.35)..

100- Âmid'de Kastel mescid-i vakfından almak üzere yevmî altı akçe ile kâtibi olan es-Seyyid Abdulkirim fevt oldukda mahlûlündensulbî oğlu es-Seyyid Ebubekir bin es-Seyyid Hâfız Abdulkirim'e

tevcih olunmak iktizâ eder iken ecâ nibden es-Seyyid Hüseyin nâm kimesne merkûm es-Seyyid Abdulkerim bilâ-veled fevt oldu deyu hilâf inhâ ber-takrîb kitâbet-i mezkûreyi kendi üzerine tevcih ve berât eddürüb merkûm es-Seyyid Ebubekir'e gadri külli ve babası nan parasından mahrum etmekle müteveffâ babası mahlûlündenve hilâf inhâ berât eddüren mezbûr Hüseyin'in ref'inden tevcih olunmak bâbında istid'âyı inâyet etmeğin sâdır olan fermân-ı âlişâna imtisâlen işbu arz-ihâl ve derkenâra nazar olundukda medîne-i Âmid'de Kastel mescid-i şerîfi vakfından almak üzere yevmî altı akçe ile kitâbet cihetine mutasarrıf olan es-Seyyid Hâfız Abdulkerim bin es-Seyyid Abdulvehhâb fevt oldukda bilâ-veled mahluldur deyu vakfı mezkûrun mütevellîleri es-Seyyid Ebubekir ve es-Seyyid Derviş Hüseyin arzlarıyla bin ikiyüz on dört senesinde es-Seyyid Hüseyin nâm kimesneye tevcih olunmuş olub lâkin bu ma'kûle cihet mahlûl oldukda evlâdına tevcih olunagelmekle sâhib-i arz-ihâl mezbûr es-Seyyid Ebubekir nâm kimesne müteveffâyı mezbûrun sulbî oğlu olduğunu kazâ-i mezbûre ahâlisinden Mehmed Ârif Ağa bin Hacı Abdummennân ve es-Seyyid Ali nâm kimesneler al'a tarîk-iş-şehâde haber vermeleriyle bu sûrette zikri mürûr eden kitâbet ciheti babası müteveffâyı mezbûrun mahlûlündenistid'âsı üzere merkûm es-Seyyid Ebubekir'e tevcih olunmak ra'yi sâmilerine manût idiğünü fazîletlü semâhatlü Anadolu Kazaskeri Mevlâna Emin Paşazâde Mehmed Emin Efendi hazretleri i'lâm etmeleriyle i'lâmı mücebince tevcih olunmak deyu gurra-i Ramazan 1221 günü târihiyle muverrah ve musahhah fermân-ı âli sâdır olmakla sâdır olan fermân-ı âli mücebince tevcih buyruldu. yevm 8 kasrı yed Muharrem 32 (s.35)..

- 101- Âmid'de İbrahim Bey mescidi ve tekyesi evkâfından almak üzere yevmî on akçe vazîfeye ber-vech-i duâkûy mutasarrıf olan es-Seyyid Ahmed ferâğından Esadzâde Sadullah'a nâibi Şefikzâde Şerîf Mehmed Sadullah arz etmeğin yevmî on iki akçe duâguyluk vazîfesi merkûm Sadullah'a tevcih buyruldu. 8 Zilka'de 1221_berât-ı cûlus sîtâde 4 C.âhir 23 müteveffâ Muharrem 29 (s.35)..
- 102- Âmid'de İbrahim Bey tekyesi evkâfından almak üzere yevmî sekiz akçe nâzır-ı nezzâr olan es-Seyyid Ahmed ferâğından Esad bin Sadullah'a nâibi Şefikzâde Şerîf Mehmed Sadullah arzıyla tevcih buyruldu. 8 Zilka'de 1221_berât-ı cûlus sîtâde 4 C.âhir 23 (s.35)..
- 103- Âmid'de İbrahim Bey tekyesi evkâfından almak üzere yevmî dokuz akçe vazîfeye ber-vech-i duâkûy ve yine vakf-ı mezbûrdan almak üzere yevmî üç akçe kâşesur olan es-Seyyid Ahmed ferâğından Esad bin Sadullah'a nâibi Şefikzâde Şerîf Mehmed Sadullah arzıyla tevcih buyruldu. 8 Zilka'de 1221

berât-ı cûlus sîtâde 4 C.âhir 23 müteveffâ Muharrem 29 (s.35)..

- 104- Âmid'de İbrahim Bey evkâfından almak üzere bâ-muayyene duâgûy vazîfesine mutasarrıf olan es-Seyyid Ahmed ferâğından Esad bin Sadullah'a nâibi Şefikzâde Şerîf Mehmed Sadullah arzıyla tevcih buyruldu. 8 Zilka'de 1221_berât-ı cûlus sîtâde 4 C.âhir 23 (s.35)..
- 105- Âmid'de İbrahim Bey tekyesi evkâfının bâ-muayyene kilercisi ve yine bâ-muayyene kura câbisi ber-vech-i duâgûy ve yine medîne-i mezbûrede Fatih Mehmed Paşa câmi-i evkâfı gallesinden almak üzere bâ-muayyene duâgûy olan es-Seyyid Ahmed ferâğından Esad bin Sadullah'a nâibi Şefikzâde Şerîf Mehmed Sadullah arzıyla tevcih buyruldu. 8 Zilka'de 1221_berât-ı cûlus sîtâde 4 C.âhir 23 (s.35)..
- 106- Âmid'de Câmi-i Kebir evkâfı mülhakâtından Sinâniye vakfından almak üzere yevmî bir akçe ile kitâbet ve mülhakâtından Âtike Hâtun vakf eylediği bir bab hânedan almak üzere yevmî üç akçe ile cüz-hânlik cihetlerine mutasarrıflar olan es-Seyyid Eyyüb ve Mehmed ferağlarından Mîr Osman'a bâ-berât tevcih buyruldu. 18 Zilka'de 1221 (atik berât) Zilhicce 218 kasrı yed 18 Safer 1251 (s.35)..
- 107- Âmid'de Câmi-i Kebir evkâfı mülhakâtından Ma'ruf Efendi vakfının yevmî iki akçe ile nâzırı olan es-Seyyid Eyyüb ve Mehmed ferağlarından Mîr Osman'a bâ-berât tevcih buyruldu. 18 Zilka'de 1221 (atik berât) Zilhicce 218 kasrı yed 18 Safer 1251 (s.35)..
- 108- Âmid'de Câmi-i Kebir vakfından almak üzere yevmî altı akçe vazîfe ve yine yevmî beş akçe ile anbardârı ve yine vakfı mezbûrdan almak üzere yevmî beş akçe ile müşâhere kâtibi olan es-Seyyid Eyyüb ve Mehmed ferağlarından Mîr Osman'a bâ-berât tevcih buyruldu 18 Zilka'de 1221 (atik berât) Zilhicce 218 kasrı yed 18 Safer 1251 (s.35)..
- 109- Âmid muzâfâtından Cönkeş kasabası kurbunda Hasan Dede zâviyesinin vazîfe-i muayyenesinin üç rub' hissesiyle tevliyetine mutasarrıf olan Mustafa ferâğından sulbî oğulları Hüseyin ve Mehmed ibnâ Mustafa nam karındaşlara iştirâken bâ-berât tevcih buyruldu. 6 Safer 1222_berât-ı cûlus sîtâde 4 C.âhir 23 müteveffâ Receb 28 (s.35)..
- 110- Âmid'de Ali Paşa vakfından almak üzere yevmî iki akçe halife-i mekteb ve yevmî bir akçe ile cüz-hân olan Seyyid Ahmed fevt mahlûlünden Seyyid İsmail bin Seyyid Ahmed'e nâibi Şefikzâde Şerîf Mehmed Sadullah arzıyla tevcih buyruldu. 8 Safer 1222 (s.35)..
- 111- Âmid muzâfâtından Hani kasabasında Şakalat nam karyede câmi'de hasbî imam Molla Mehmed fevt mahlûlünden sulbî oğlu İsmail bin Mehmed'e fevti vâki' ise kaydı derciyle inâyet buyruldu. 14 Safer 1222 (atik berât) Zilhicce 204 müteveffâ 9 Şevval

1279 (s.35)...

- 112- **Âmid** muzâfâtından Çermik kasabasında Alaeddin câmi'inde yevmî bir akçe ile nısf ferrâşlık cihetine mutasarrıf olan Süleyman bin Mustafa fevt mahlûlünden sulbî oğulları İbrahim ve Ömer ve Mustafa ibnû Süleyman nam karındaşlara iştirâken inâyet buyruldu. 19 R.âhir 1222 İbrahim müteveffâ R.âhir 225 (s.35)...

Sayfa 20

- 113- **Âmid'de** Câmi-i Kebirde yevmî yirmi beş akçe vazîfe kadimden defter-i vakıfıdan usûl-i vakıfıdan almak üzere Diyâr-ı Bekr kadılarına tasrîhan ba'de't-ta'yin müstehakkına ber-vech-i duâgûyı verilmediğinden vazîfe-i mezkûrenin on beş akçe vazifesine mutasarrıf olan Şefikzâde Şerîf Mehmed Sadullah ferâğından Şeyhzâde Mîr Osman'a bâ-berât tevcih buyruldu. 6 C.evvel 1222 (atik berât) Receb 208 (s.36)
- 114- **Âmid'de** derûn-ı kal'ada Nâsiriye câmi-i vakfının yevmî iki akçe ile mütevellisi ve yevmî beş akçe ile harem ferrâş ve yevmî iki akçe ile çerağdâr ve yine Hâlid bin Süleyman türbesinde yevmî iki akçe ile türbedârı ve yevmî bir akçe ile taşra ferrâş ve yevmî bir akçe ile kenif ferrâş ve Murtaza Paşa muallimhânesinde olan es-Seyyid el-Hâc Yâsin bilâ-veled fevt mahlûlünden medîne-i mezbûre sükkânından es-Seyyid el-Hâc Dervîş Salih'e tevcih olunmak bâbında istid'âyı inâyet etmeğin bilâ-veled fevti vâki' ise şartıyla tevcih olunmak deyu 21 C.âhir 1222 günü târihiyle muverrah ve musahhah sâdır olan fermân-ı âli mücebince tevcih buyruldu. 6 C.evvel 1222 (s.36)
- 115- **Âmid'de** vâki' Sultan Süleyman Aleyhi'r-Rahme ve'l-Gufrân hazretlerinin hayrâtı olan âb-ı hamrevân evkâfının sekiz akçe ile fuçacısı olan es-Seyyid Numan bin Mustafa fevt mahlûlünden sulbî oğlu es-Seyyid Mustafa'ya nâibi es-Seyyid el-Hâc Abdullah arzıyla tevcih buyruldu. 9 C.âhir 222 kasrı yed R.êvvel 31 (s.36)
- 116- **Âmid'de** vâki' Hasan Pîrşâh (Padişah) nâm-ı diğer Bıyıklı tekyesi evkâfı mahsûlünden almak üzere yevmî on akçe ile mesâbihhâvân cihetine mutasarrıf olan Ömer ferâğından Mehmed Şerîf'e kasrı yed ve yedinde olan atik berâtını teslim etmekle nâibi es-Seyyid el-Hâc Abdullah arzıyla tevcih buyruldu. 9 C.âhir 1222 kasrı yed C.âhir 228 (s.36)
- 117- **Âmid'de** vâki' Kal'a derûnunda Çilingir ve Timurcular hiraflarının şeyhleri olan Şeyh Musa fevt mahlûlünden sulbî oğlu Mehmed bin Şeyh Musa'ya bâ-berât tevcih buyruldu. 25 C.âhir 1222 (s.36)
- 118- **Âmid'de** vâki' Mesu'diye medresesi evkâfından almak üzere yevmî beş akçe ile ber-vech-i duâgûyı mutasarrıf olan es-Seyyid Ahmed fevt mahlûlünden sulbî oğlu es-Seyyid Mehmed'e bâ-berât tevcih

buyruldu. 10 Şevval 1222 müteveffâ Receb 29 (s.36)

- 119- **Âmid'de** vâki' Mesu'diye medresesi evkâfından almak üzere yevmî on akçe ile ber-vech-i duâgûyı mutasarrıf olan es-Seyyid Ahmed fevt mahlûlünden sulbî oğlu es-Seyyid Mehmed'e bâ-berât tevcih buyruldu. 10 Şevval 1222 müteveffâ Receb 29 (s.36)
- 120- **Âmid** kazâsı kuralarından Kadıkendidahi nam karyenin ber-vech-i hasbî imamı olan Mustafa'nın yedinde berâtı olmayub bî-berât olmakla kimesne üzerinde olmadığı akelemden ba'de'd-derkenâr merkûm Mustafa'ya inâyet buyruldu. 21 Şevval 1222 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 23 (s.36)
- 121- **Âmid** kazâsı kuralarından karye-i Bismil Oğlu nam karyenin ber-vech-i hasbî imamı Abdullah Halifenin yedinde berâtı olmayub bî-berât olmakla kimesne üzerinde olmadığı akelemden ba'de'd-derkenâr merkûm Mustafa'ya inâyet buyruldu. 21 Şevval 1222 kasrı yed Safer 224 (s.36)
- 122- **Âmid'de** Cevli mescidinde yevmî üç akçe ile imam ve yevmî bir akçe ile ferrâş ve yevmî bir akçe ile müezzin ve yevmî bir akçe ile çerağdâr olan es-Seyyid Mahmud bin Seyyid Halil fevt mahlûlünden oğlu Seyyid Halil bin Seyyid Mahmud'e nâibi Hacı Şerîf Abdullah arzıyla tevcih buyruldu. 27 Zilhicce 1222 (s.36)
- 123- **Âmid'de** Rum Kapusu Ovasında makbere-i müslimîn hâfir-i kabir ... hizmetine mutasarrıf olan es-Seyyid Mahmud bin Halil fevt mahlûlünden oğlu Seyyid Halil bin Seyyid Mahmud'e nâibi Hacı Şerîf Abdullah arzıyla tevcih buyruldu. 27 Zilhicce 1222 (s.36)
- 124- **Âmid'de** Hasan Paşa kayasında yevmî bir akçe ile cüz-hân olan es-Seyyid Dervîş Hüseyin bin Seyyid Ahmed ferâğından Seyyid Hüseyin bin Ali'ye nâibi Hacı Şerîf Abdullah arzıyla tevcih buyruldu. 27 Zilhicce 1222 (atik berât) Zilhicce 218 (s.36).
- 125- **Âmid'de** Hasırlı mescidinde yevmî üç akçe ile müezzin ve yevmî iki akçe ile ferrâş olan Ahmed bin Mehmed ferâğından Seyyid Hüseyin bin Ali'ye nâibi Hacı Şerîf Abdullah arzıyla tevcih buyruldu. 27 Zilhicce 1222 (atik berât) Zilhicce 218 (s.36).
- 126- **Âmid'de** Timurcular Şeyhi olan Mehmed bin şeyh Musa esnafı tahrim ve takrimden hâlî olmayub sipahâne vuku'larında üzerlerine gelineli meblağ-ı şeyhlik nam ve zam ve tarh ve cem' ve tahsil ve bu vecihle esnaf-ı mezkûrun perişânına bâdî ve bâis olduğunu timurcu esnafı ale'l-umûm mahallinde meclis-i şer'de ihbâr etmeleriyle meşîhat-ı mezkûre mezbûr Mehmed'in ref'inden esnaf-ı mezkûrun muhtârı Molla Ali'ye nâibi Hacı Şerîf Abdullah arzıyla tevcih buyruldu. 18 Muharrem 1223 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 23 (s.36)
- 127- **Âmid** muzâfâtından Mardin'de Şeyh Şeyhullah

câmi-i evkâfından almak üzere yevmî iki akçe ile imam ve yevmî iki akçe ile hatîb olan Osman bilâ-veled fevt mahlûlünden Ebubekir'e nâibi Hacı Şerîf Abdullah arzıyla tevcih buyruldu. 18 Muharrem 1223 kasrı yed Şa'ban 23 (s.36)

128- Âmid muzâfâtından Mardin'de Şeyh Mehmed Dinâri câmi-i vakfından almak üzere yevmî beş akçe ile imamolan Mehmed Said bilâ-veled fevt mahlûlünden Ebubekir'e nâibi Hacı Şerîf Abdullah arzıyla tevcih buyruldu. 7 Safer 1223 kasrı yed Şa'ban 23 (Defter 532 Sh.20) (s.37).

129- Âmid'de Hoca Ahmed ve Hoca İsmail vakfından almak üzere yevmî iki akçe ile nâzırı olan Süleyman bin Ali fevt mahlûlünden sulbî oğlu Seyyid Hâfız Mehmed bin Süleyman'a nâibi Hacı Şerîf Abdullah arzıyla tevcih buyruldu. 19 R.âhir 1223 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 23 müteveffâ Şa'ban 32 (s.37).

130- Âmid'de Hoca Ahmed Gavvas mescidinden almak üzere yevmî dört akçe ve Hoca İsmail Gavvas mescidinden almak üzere yevmî iki akçe ile cem'an altı akçe ile cibâyet cihetine mutasarrıf olan Mehmed bin Ebubekir fevt mahlûlünden Seyyid Mustafa bin Süleyman'a nâibi Şefikzâde Şerîf Mehmed Sadullah arzıyla tevcih buyruldu. 19 R.âhir 1223/14 Haziran 1808 berât-ı cûlus sîade 4 C.âhir 23 müteveffâ Şa'ban 32 (s.37)

[illegible]

۱
 ۲
 ۳
 ۴
 ۵
 ۶
 ۷
 ۸
 ۹
 ۱۰
 ۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

[illegible]

[illegible]

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

